

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mirjana Nikolovska

**Vloga Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Sveta Evrope v boju proti
omejevanju svobode medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mirjana Nikolovska

Mentor: red. prof. dr. Zlatko Šabič

Somentorica: red. prof. dr. Karmen Erjavec

Vloga Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Sveta Evrope v boju proti omejevanju svobode medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

Zahvala

Mentorju red. prof. dr. Zlatku Šabiču iskrena hvala za potrpljenje, zaupanje, za odlične strokovne in življenjske nasvete, vso preneseno znanje ter neprecenljivo pomoč in spodbudo, da presežem lastne meje.

Iskrena hvala tudi red. prof. dr. Karmen Erjavec za vse strokovne nasvete ter izr. prof. dr. Petri Roter za razumevanje, zaupanje in vso podporo tekom študija.

Hvala družini: očetu, materi in bratu, da so vedno zraven, da imajo razumevanje, da brezpogojno verjamejo vame ter da so moja trdna opora in navdih. To magistrsko delo posvečam njim.

Nenazadnje, hvala vsem prijateljem in sogovornikom, ki so s svojo podporo ali sodelovanjem prispevali k temu magistrskemu delu.

Vloga Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Sveta Evrope v boju proti omejevanju svobode medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji

Swoboda medijev je ključnega pomena za obstoj in razvoj vsake demokratične države. Padec komunističnih režimov leta 1990 je za države jugovzhodne Evrope prinesel nove, demokratične cilje, med drugim uvedbo neodvisnih in nepristranskih medijev, vključno s Črno goro, Makedonijo in Srbijo. Ker so dosedanje študije na področju svobode medijev v tranzicijskih državah zanemarile vlogo mednarodnih institucij pri zagotavljanju demokratičnih pogojev za neodvisno novinarstvo na območju jugovzhodne Evrope, je bil cilj magistrske naloge ugotoviti, kakšna je vloga Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Sveta Evrope pri zagotavljanju svobode medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji. V raziskavi sem uporabila naslednje metode: analizo ključnih medijskih dokumentov v obravnavanih državah, analizo priporočilnih mnenj in poročil obeh institucij, polstrukturirane intervjuje z novinarji in uredniki iz vplivnih medijev v analiziranih državah ter analizo dveh indeksov o svobodi medijev, pripravljenih s strani *Reporters without borders* ter *Freedom House*. Iz analize dokumentov ter polstrukturiranih intervjujev sem ugotovila, da preko svojih pod-organov OVSE in Svet Evrope v analiziranih državah izvajata nadzor nad uresničevanjem medijske svobode, opozarjata na njene kršitve ter posredno poskušata aktivirati civilno družbo z namenom razprševanja kritičnih mnenj v družbeni prostor, kar posledično lahko pripelje k hitrejšemu reševanju družbenih problemov. Ti instituciji postavljata tudi mednarodne standarde, ki jim morajo vse države slediti.

Ključne besede: svoboda medijev, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, Svet Evrope, jugovzhodna Evropa, politični pritiski.

The role of the Organization for Security and Co-operation in Europe and the Council of Europe in combating restrictions on media freedom in Montenegro, Macedonia and Serbia

Media freedom is one of the cornerstones of democracy. As such, it is crucial for the existence and development of democratic countries. The fall of the communist regimes in Southeastern Europe in the 1990s has brought new goals, such as the establishment of free and independent media in Montenegro, Macedonia and Serbia. Previous studies in the field of media freedom in transition countries have neglected the role of international institutions in fostering democratic conditions for independent media. Accordingly, the purpose of this master thesis is to analyze the role of the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) and the Council of Europe in empowering media freedom in Montenegro, Macedonia and Serbia. In the thesis, I use the following methods: analysis of the media laws in each country, analysis of recommendations, resolutions and reports from the two institutions, semi-structured interviews with journalists and editors from the most prominent news media in the countries researched and analysis of two press freedom indexes measured by the Reporters without Borders and the Freedom House. The thesis demonstrates that through their committees, assemblies and other bodies the OSCE and the Council of Europe monitor implementation of the media freedom in Montenegro, Macedonia and Serbia. They address governments when media freedom is breached, and indirectly offer assistance in activating the civil society in order to support critical thinking that will ultimately help solve social issues. These institutions also set international standards that all countries are obliged to follow.

Key words: media freedom, Organization for Security and Co-operation in Europe, Council of Europe, Southeastern Europe, political pressure.

KAZALO

1 Uvod	8
1.2 Raziskovalno vprašanje	12
2 Metodologija in struktura magistrskega dela	12
3 Pomen medijev v družbi	14
3.1 Model propagande	14
3.2 Svoboda medijev v družbi ter vloga Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Sveta Evrope	19
4 Mednarodne organizacije kot akterji za zagotavljanje demokratičnih svoboščin v Črni gori, Makedoniji in Srbiji	20
4.1 Črna gora	20
4.2 Makedonija	21
4.3 Srbija	23
5 Opredelitev vloge Sveta Evrope v Črni gori, Makedoniji in Srbiji	27
5.1 Kronološka analiza dokumentov Sveta Evrope	29
6 Opredelitev vloge Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi pri delovanju v Črni gori, Makedoniji in Srbiji	41
6.1 Poročilo Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (1998/1999)	42
6.1.2 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (1999/2000)	43
6.1.3 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2000/2001)	44
6.1.4 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2002/2003)	45
6.1.5 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2004)	46
6.1.6 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2005)	46
6.1.7 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2006)	47
6.1.8 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2007)	48
6.1.9 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2008)	49
6.1.10 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2009)	50
6.1.11 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2010)	51

6.1.12 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2011)	51
6.1.13 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2012)	52
6.1.14 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2013)	53
7 Svoboda medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji	56
7.1 Analiza medijskih zakonov v Črni gori	56
7.2 Analiza medijskih zakonov v Makedoniji	57
7.3 Analiza medijskih zakonov v Srbiji	59
8 Analiza polstrukturiranih intervjujev	63
8.1 Rezultati	Error! Bookmark not defined.
8.1.1 Sprememba vloge medijev v obdobju dvajsetih let v Črni gori, Makedoniji in Srbiji	63
8.1.2 Politični pritiski na novinarje	65
8.1.3. Raziskovalno novinarstvo	65
8.1.4 Uredniške politike	66
8.1.5 Mediji in sodelovanje z OVSE in SE	68
9 Analiza indeksov svobode medijev	70
9.1 Analiza indeksa svobode medijev Reporters without borders	70
9.2 Analiza indeksa svobode medijev Freedom House	73
10 Razprava	78
11 Sklep	82
12 Literatura	84
Priloga	99
Priloga A: Intervju z Jadranko Kostovo	99
Priloga B: Intervju z Borjanom Jovanovskim	102
Priloga C: Intervju z Darkom Šukovićem	104
Priloga Č: Intervju z Fadiljem Lukajem	109
Priloga D: Intervju z Aleksandarom Vasićem	113

SEZNAM KRATIC

EKČPS	Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin
EU	Evropska unija
FRJ	Federativna Jugoslavija
JVE	Jugovzhodna Evropa
KVSE	Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma (<i>North Atlantic Treaty Organisation</i>)
OMSE	Odbor ministrov Sveta Evrope
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
Predstavnik OVSE	Predstavnik OVSE za svobodo medijev
PSSE	Parlamentarna skupščina Sveta Evrope
SDSM	Socialdemokratska stranka Makedonije
SE	Svet Evrope
SPP	Stabilizacijsko-pridružitveni proces
SPS	Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum
VMRO-DPMNE	Notranja makedonska revolucionarna organizacija - Demokratska stranka za makedonsko nacionalno enotnost (<i>Vnatrešna makedonska revolucionarna organizacija - Demokratska partija za makedonsko nacionalno edinstvo</i>)
ZB	Zahodni Balkan

1 Uvod

Svoboda medijev je ključnega pomena za obstoj in razvoj vsake demokratične države. »Svoboda izražanja je temeljna pravica vsakega posameznika. Je pravica, ki ni geografsko določena. Enako 'pripada' državljanom držav članic Evropske unije (EU) in državljanom držav vzhodne in srednje Evrope. Brez svobode izražanja in svobode medijev ni demokracije« (Bašić Hrvatinić in dr. 2004, 12). Mediji so ključna institucija vsake družbe, ki vplivajo na razvoj demokracije, hkrati so pa tudi odraz družbenega duha (Milosavljević 2004, 141). »Svoboda medijev je pogoj demokratičnega sistema, brez katerega ta ne bi bil legitimen. Mediji naj bi zagotavljali prostor interakcije med državo in civilno družbo, saj v njem potekajo nenehni konflikti med družbo in političnimi udeleženci, da bi tako povečali družbeno moč« (Erjavec 1999, 138). S padcem komunističnih režimov leta 1989 je bila osrednja vloga množičnih medijev zaznamovana z željo po vzpostavljanju številnih novih medijev (Aumente in dr. 1999, 1), ki bodo izraz demokratičnih vrednot (Hiebert 1999, 79) in ne bodo glasniki prevladujočih političnih elit.

Radikalni nacionalizem, trenja zaradi centralizacije moči enostrankarskega političnega sistema ter popolna sprememba političnega duha so prispevali k razpadu Jugoslavije (Ramet 2002, 156). Ljudje so želeli »svobodo od komunistične partije, od oblasti njene ideologije, od monopolov moči, od cenzure... In zgodilo se je« (Košir 2003, 52). Eden izmed poglavitnih razlogov za tranzicijski val v državah nekdanje Jugoslavije je prehod iz enostrankarskega političnega sistema v večstrankarski politični pluralizem (Anastasakis 2013, 91). Druge razloge za ta tranzicijski val lahko najdemo v takratnih družbenih okoliščinah v teh državah, ki so bile zaznamovane z etničnimi, gospodarskimi in družbenimi konflikti (prav tam). Mobilizacija medijev in posledično oblikovanje javnega mnenja po kriterijih vladajočih je bil eden izmed največjih problemov, s katerimi so se tranzicijske države spopadale (Antić 2004, 203). Anastasakis (2013, 92) definira tranzicijo kot zgodovinsko zaporedje političnih dogodkov, ki je običajno povezana z zadnjo fazo avtoritarnih režimov in uvedbo liberalnih pluralističnih sistemov. Iz tega sledi, da so neodvisni mediji del prihodnosti za vse države v tranziciji. »Svoboda javne besede je namreč svoboda javne razprave, javna razprava je razmišljanje v javnosti, razmišljujoča javnost pa tista podlaga, na kateri edino lahko temelji pametna politika« (Keane 1992, 178–179).

Neodvisni mediji nam ponujajo svobodo izražanja mnenj, torej bistveno človekovo svobodo in so življenjsko pomembna sila za reševanje družbenih konfliktov (Splichal 1997, 5). Vendar

pa se velikokrat zgodi, da postanejo mediji podaljšana roka politikov in takrat omejevanje svobode medijev postane veliko bolj pogosto, ker so interesi prevladujočih političnih elit 'čudežno' enaki interesom 'informiranosti' (Halimi 2003, 13). V takih primerih govorimo o 'svobodi' medijev le, ko jim to 'svobodo' podeli oblast. Takih primerov je bilo veliko, še posebno v državah nekdanje Jugoslavije (Ramet 2002, 156). Zato je raziskovanje svobode medijev izjemnega pomena, saj je brez svobodnih medijev družba obsojena na stagnacijo.

Mediji igrajo zelo pomembno vlogo v državi in opravljajo vrsto funkcij, kot so nadzorovanje vladnega delovanja (Graber 2010, 7), kar se da nepristransko in celovito informiranje, kritično obveščanje, zabavanje, izobraževanje (pripomorejo k socializaciji občinstva) ter oglaševanje (Gibbons in Hiebert 2000, 36–40). Iz teh razlogov bo v pričujočem magistrskem delu osrednji predmet proučevanja svoboda medijev na območju nekdanje Jugoslavije po letu 1989. Raziskovanje bo osredotočeno na Črno goro, Makedonijo in Srbijo. Konkretnije bom v nalogi ugotavljala, kako mediji izvajajo svoji funkciji nepristranskega in celovitega informiranja in nadzora političnega delovanja. »V demokratičnih družbah sta cilj in pomen 'svobode tiska' in predstavnškega procesa vedno predmet razprav. Medtem pa je družba, ki sloni na denarju ali politični avtoriteti in v kateri ni nasprotij glede svobode izražanja in predstavljanja, gotovo družba, ki umira, ali je že mrtva« (Keane 1992, 174). Zato me bo zanimalo, na kakšen način mednarodne organizacije (oziroma institucije) prispevajo k ohranjanju svobode medijev kot predmeta razprave v omenjenih državah ter kakšna je njihova vloga pri uravnoteženju političnih avtoritet v teh državah.

Analizirala bom medijske procese v Črni gori, Makedoniji in Srbiji, saj so te države imele v različnih obdobjih dokaj podobne probleme, povezane s svobodo medijev. Te tri države niso samo bivše jugoslovanske republike, ki si delijo komunistično preteklost (Ramet 2010, 156), ampak jim je skupno tudi to, da so kot neodvisne države svojo politiko začele uveljavljati prek *top-down*¹ pristopa (Anastasakis 2013, 91). Poleg tega so ratificirale Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin² (EKČPS) (Svet Evrope 2013a), vse tri so tudi države članice Sveta Evrope (SE) ter sodelujoče države Organizacije za

---

¹ Kot pojasni Matland (1995, 146), je t. i. *top-down* ali od zgoraj navzdol pristop klasični administrativni proces, ki zajema sprejemanje političnih odločitev na najvišji državniški ravni. Z drugimi besedami to pomeni, da je proces odločanja v rokah osrednje oblasti, javno politični izvajalci te politike pa so tako določeni od zgoraj navzdol. Kritika tega pristopa je, da v procesu sprejemanja odločitev zanemarljivo vlogo ne državnih akterjev, kot so družbena gibanja, interesne skupine, nevladne organizacije in podobno (Lajh 2007, 161).

² Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bila sprejeta 4. 11. 1950 in je pričela veljati 3. 9. 1953.

varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE³), vse tri pa imajo tudi status kandidatke za vstop v Evropsko unijo (EU), kjer sta od nekdanjih jugoslovanskih republik državi članici že Slovenija in Hrvaška, Bosna in Hercegovina pa do začetka 2015 še nima statusa kandidatke. Črna gora, Makedonija in Srbija so kot države članice SE in sodelujoče države OVSE deležne nadzora s strani teh organizacij, kot kandidatke pa morajo vseskozi dokazovati tudi svojo pripadnost temeljnim demokratičnim načelom, med katera spada tudi svoboda medijev. To morajo dokazovati ne samo v postopku priključevanja EU, temveč tudi v mednarodnih organizacijah, ki predstavljajo nekakšen test politične zrelosti držav, ki želijo postati članice EU. OVSE ter še posebej SE sta mednarodni organizaciji, ki opravljata natanko to vlogo – sta nekakšni 'vmesni postaji' na poti držav k zaželenemu cilju, članstvu v EU (Šabič 2005, 36). Med drugim imata obe omenjeni instituciji svoje pod-organe, ki se posebej ukvarjajo z vprašanjem svobode medijev. Slednja pa še vedno ni v celoti realizirana niti v Črni gori, ne v Makedoniji in tudi ne v Srbiji.

»Mediji nedvomno spodbujajo demokracijo s tem, ko državljanom posredujejo politične informacije. Nevarnost za demokracijo pa lahko predstavlja oblika in vsebina političnega informiranja – če je preveč razdrobljena, nepopolna, napačno izbrana in zavajajoča« (Ferfila 2000, 922). Kot ugotavlja Keane (1992, 174), je zelo nevarno prepustiti privatizacijo sredstev za komunikacijo v celoti v roke državnega nadzora, kajti država in državne institucije imajo moč spremeniti javni diskurz in s tem neposredno vplivajo na naša življenja. »Mediji so odgovorni petim osnovnim skupinam akterjev: njihovim lastnikom (javnim ali zasebnim), komercialnim partnerjem, profesionalnim organizacijam zaposlenih v medijih, medijskemu občinstvu ter civilni družbi« (Splichal 2005, 574). Pravica do informiranja je temeljno načelo demokratičnih družb in ne koncept, ki ga novinarji ustvarjajo (Kazanzhy 2009, 29).

Mediji igrajo bistveno vlogo v javnem prostoru in v civilni družbi, saj imajo zelo močan vpliv na ustvarjanje javnega mnenja ter posledično tudi na reševanje družbenih problemov (Košir 2003, 58). Odgovornost in znanje novinarjev ter urednikov je ključnega pomena za posredovanje informacij in novic v družbeno okolje. Torej, kdor ima moč določanja dnevnega reda, tisti posledično oblikuje javno mnenje. Iz tega izhaja tudi vprašanje, v kolikšni meri so mediji avtonomni oziroma v kolikšni meri uživajo svojo svobodo? Keane (1992, 82) meni, da

---

³ OVSE je bil ustanovljen s Helsinško sklepno listino, ki ni ustanovna pogodba, je pa dokument, ki ima izjemen politični pomen. Zato OVSE ni klasična mednarodna vladna organizacija, ampak je regionalna in hkrati transnacionalna institucija, ki s svojo institucionalno infrastrukturo deluje na zelo različnih področjih, od vojaške varnosti in preprečevanja konfliktov do človekovih pravic, svobode medijev in demokratizacije (Šabič 2005, 160–5). Kljub temu da je OVSE mednarodna institucija, bom v magistrski nalogi zanjo uporabljala tudi termin mednarodna organizacija.

tisti, ki imajo nadzor nad distribuiranjem informacij, že pred objavo določajo, katera mnenja bodo sporočena javnosti. V takšnem okolju v katerem svoboda medijev postane instrument za doseganje primarno političnih ciljev, je očitno, da ni možnosti za razvoj kritične mase oziroma kritične civilne družbe, ki bo težila k reševanju problemov.

Obstoječe raziskave o vlogi medijev v tranzicijskih družbah so zanemarile analizo vloge mednarodnih organizacij pri zagotavljanju te pomembne sestavine modernih demokratičnih družb ter posebne značilnosti procesa demokratizacije v Jugovzhodni Evropi (JVE) (Sedelmeier 2010, 519). To spoznanje je presenetljivo, še posebej zato, ker so takšne organizacije prek svojih pod-organov in drugih institucij pravzaprav usposobljene za spremljanje medijske svobode v državah (npr. Odbor za množične medije pri Svetu Evrope, Predstavnik za svobodo medijev OVSE). Pričujoče magistrsko delo bo vsaj deloma odpravilo to vrzel v znanstveni literaturi ter skušalo odgovoriti na vprašanje: kako mednarodne organizacije (OVSE in SE) pomagajo pri preprečevanju omejevanja svobode medijev v obravnavanih državah?

Pregled literature pokaže, da avtorji dajejo več poudarka na svobodo medijev v tranzicijskih državah oziroma na problem monopolizacije medijev s strani prevladujočih političnih elit (Barett in Vukasovich 2012, Dohel 2009, Halimi 2003, Mihelj 2008, Kovačič Poler 2005/2007, Splichal 1999). Dohel (2009, 161) ponazarja, da politične elite v novo nastalih demokracijah uporabljajo zapor kot sredstvo za omejevanje svobode medijev oziroma novinarjev in urednikov ne zaradi tega, ker zaporna kazen naredi ljudi bolj spoštljive do drugih, ampak zaradi tega ker generira strah pred izražanjem mnenja. Od novinarjev se torej pričakuje, da se obnašajo *bonne mine à mauvais jeux*.⁴

Svoboda medijev je problematika, ki nikoli ni prenehala biti v ospredju ne le politične, ampak tudi družbene pozornosti. Še v času razsvetljenstva je Kant izpostavil idejo o javnosti kot temeljnemu moralnemu načelom ter rekel, da »vsaj dejanja, ki vplivajo na pravice ostalih ljudi so napačna, če njihova maksima ni konsistentna z javnostjo« (Kant v Splichal 1999, 6). Izhajajoč iz Kantove maksime, da je javnost naša pravica potem lahko rečem, da vsaka politična okupacija medijev na posreden ali neposreden način ogroža njihovo svobodo in s tem tudi uresničevanje pravic vsakega posameznika. Politično okupacijo medijev razumem kot prevzem medijskega prostora s strani določene politične stranke, gospodarskega subjekta ali močne figure posameznikov za doseganje političnih, gospodarskih ali drugih interesov.

---

⁴ »Ne kazati nevolje, molče požreti tisto, kar je neprijetnega« (Marx 1985, 28).

Deseti člen EKČPS (1953)⁵ prav tako izpostavlja pravico do svobode izražanja. Po razpadu Jugoslavije je bil eden izmed prvih ukrepov mobilizacija medijev ter posledično oblikovanje javnega mnenja po kriterijih vladajočih (Antić 2004, 203).

Proces tranzicije držav nekdanjega socialističnega bloka se je razlikoval od države do države (Galbreath 2007, 36; Ramet 2010, 3; Fedalj 2013; Listhaug in dr. 2013, 91; Noutcheva 2013, 112; Jovanovski 2014; Kostova 2014), vendar pa analiza tega procesa kaže na precejšen vpliv politike na delovanje medijev in s tem tudi omejevanje svobode medijev zaradi političnih ali gospodarskih ciljev. V novih demokratičnih državah še vedno obstaja trend izvajanja različnih pritiskov nad neodvisnimi mediji – tožbe, denarne kazni, zapor, ustvarjanje družbene stigme za posameznega novinarja/urednika ter izguba službe (Dohel 2009, 161; Helsinški odbor 2013). Hkrati primeri iz teh treh držav kažejo na močno prisotnost mednarodnih organizacij, kot sta SE in OVSE, in seveda tudi določeno vlogo, ki jo te organizacije igrajo. A kot rečeno – več od omemb te vloge v literaturi in samih poročil omenjenih mednarodnih organizacij na področju njihovih aktivnosti v zvezi s svobodo medijev nisem zaznala.

1.2 Raziskovalno vprašanje

Z namenom analizirati vlogo, ki jo imata OVSE in SE pri demonopolizaciji medijev v omenjenih državah, me bo tako vodilo naslednje raziskovalno vprašanje: Kakšna je vloga mednarodnih organizacij (SE in OVSE) v odnosu politike do medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji in kako te organizacije (so)oblikujejo delovanje medijev v teh državah?

2 Metodologija in struktura magistrskega dela

Prvi del magistrske naloge bo poleg razprave o medijih v družbi ter konceptualnega pogleda na vlogo mednarodnih organizacij pri zagotavljanju medijske svobode posebno pozornost posvetil doslej še neopravljeni analizi ključnih dokumentov držav in mednarodnih organizacij na področju medijev, kot so npr. Zakon o medijih v Makedoniji 2013, Zakon o javnem informiranju v Srbiji 2011, Zakon o medijih v Črni gori 2012 in svetovalna mnenja ter poročila OVSE in SE, kot so npr. Resolucija SE 1636, Resolucija SE 1535 in Skupne deklaracije medvladnih organov OVSE za zaščito svobode medijev in svobode izražanja 2013.

---

⁵ Konvencija in protokoli so bili popravljeni v skladu s spremembami Protokola 11, ki je bil sestavljen in dan v podpis državam članicam SE 11. 5. 1994 v Strasbourgu in je pričel veljati 1. 11. 1998.

Drugi del magistrske naloge je namenjen kvalitativni analizi poglobljenih intervjujev s strokovnjaki na področju medijev, z novinarji in uredniki in analizi dveh indeksov svobode medijev v dotičnih državah od leta 2002 do 2013⁶ s strani organizacije *Reporters without Borders* ter od leta 1999 do 2013⁷ s strani organizacije *Freedom House*.

Poglobljeni intervjuji so ključnega pomena, ker omogočajo raziskovanje posameznikovih pogledov na določeno situacijo ter raziskovanje razmerij med različnimi vidiki teh situacij (Arskey and Knight 1999, 37). Sistematično bom iskala povezave med dogajanjem v proučevanih državah ter reakcijami s strani OVSE in/ali SE. Polstrukturirane intervjuje bom uporabila zato, ker ponujajo intervjuvancem tudi nekaj svobode za pogovor o tem, kakšno je njihovo osebno mnenje in kaj se jim zdi relevantno (Hesse-Biber in Leavy 2011, 103). Ključna tematska vprašanja, ki so bila zastavljena novinarjem in urednikom, so bila: kako se je spreminjala vloga medijev v obdobju dvajsetih let; kakšno je stališče novinarjev do svobode informiranja v njihovi državi in regiji; kakšne pritiske na novinarje izvajajo politiki; kakšna so eksplicitna in implicitna pravila poročanja o oblasti; kakšna je uredniška politika njihovih medijskih hiš; kako ocenjujejo vlogo mednarodnih organizacij, kot sta OVSE in SE, ki zagovarjajo svobodo medijev. Opravila sem pet poglobljenih polstrukturiranih intervjujev z novinarji in uredniki, ki imajo različno delovno dobo in prihajajo iz vplivnih in priznanih medijev v njihovi državi. V Črni gori je to glavni urednik radia *Antena M*, v Makedoniji sem se pogovarjala z novinarji in uredniki medijev *Fokus* in spletni medij *NovaTv*, v Srbiji pa sem se pogovarjala z novinarji in uredniki medijev *Tanjug* in *PinkTv*. To so mediji, ki imajo v izbranih državah ključen družbeni vpliv (Bašič Hrvat in dr. 2004, 28–38). Kot sem že omenila, takšen nabor vprašanj po eni strani zajema najbolj pereče teme znotraj raziskovanja, po drugi strani dopušča dovolj svobode, da sogovorniki povedo svoje mnenje in izpostavljajo ključne probleme, kot jih vidijo sami.

V sklepu bom podala odgovor na raziskovalno vprašanje. Na podlagi pridobljenih rezultatov analize in interpretacije bom podala tudi analizo in oceno svobode medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji.

---

⁶ Analiza tega indeksa bo v tem časovnem razmiku, zato ker so *Reporters without Borders* prvič objavili ta indeks leta 2002.

⁷ Ta indeks so začeli meriti v letu 1980, vendar bom za potrebe magistrske naloge predstavila indeks o svobodi medijev v obdobju od leta 1999 do 2013.

3 Pomen medijev v družbi

»Osrednja zamisel demokracije je načelo, da naj bi navadni državljani vsaj nekoliko poznal in nadzoroval dejavnosti svoje vlade. Predpogoj za večji del njegovega političnega delovanja pa so dobre informacije o vladi in politiki sploh. In tu nastopijo mediji, saj brez njih skoraj ne more potekati politično informiranje« (Ferfila in Kos 2002, 136). Množični mediji predstavljajo sistem za posredovanje sporočil in simbolov širši javnosti (Herman in Chomsky 2008, 85). Njihova funkcija je, da informirajo in zabavajo, ter da poučijo posameznike o vrednotah, prepričanjih in kodeksih obnašanja, ki jih bodo nato integrirali v institucionalne strukture širše družbe (prav tam). Mediji so v sodobnem svetu postali tako pomembni, da predstavljajo predpogoj za delovanje demokratičnih političnih sistemov (Nordenstreng 2008). Mediji naj bi bili četrta veja oblasti in temeljna pravica vsake civilne družbe (Zoonen 2008, 72).

Na začetku devetdesetih let so vsi pričakovali, da bo tranzicijski val hitro minil in da bodo vsi ključni ukrepi na področju medijev hitro zaključeni (Peruško 2013, 710). Več kot očitno je, da tranzicijski proces v postsocialistični JVE ni potekal, kot bi mogel, saj so nekatere države iz te regije še vedno v tranziciji. Prav tako je vprašljiva demokratična narava medijev na tem območju. V JVE so prisotni politični pritiski, s katerimi politične elite poskušajo omejiti medijsko svobodo novinarjev⁸ (Jovanovski 2014; Kostova 2014; Šuković 2014). Gitlin (2008, 179) pravi, da nekatere novice prinašajo za seboj tudi določene posledice in zato so novinarji podvrženi pritiskom, ki prihajajo iz različnih centrov moči. Tukaj se pojavi vprašanje o odnosu med mediji in politiko oziroma novinarji in uredniki na eni strani ter političnimi akterji, predvsem tistimi, ki so na oblasti, saj oblast predstavlja vir moči, na drugi strani. Bašić Hrvatini in dr. (2004, 10) ponazarjajo na obstoj tako imenovanega 'incestuioznega razmerja med mediji in politiko'. »Politiki uporabljajo (in zlorabljujejo) medije za lastno politično promocijo. Brez medijske podpore danes skoraj ni mogoče biti na oblasti« (prav tam). V kontekstu tega magistrskega dela je v že tako zapletenem procesu smiselno dodati še vlogo dveh mednarodnih organizacij, in sicer OVSE in SE.

3.1 Model propagande

Z namenom, da bi mediji uresničili svoje osnovne funkcije v svetu, kjer se sreča veliko navzkrižnih interesov, potrebujejo tako imenovano sistemsko propagando (Herman in

---

⁸ Tukaj medijsko svobodo novinarjev razumem kot spoštovanje načela nepristranskosti in objektivnosti v svojem poročanju.

Chomsky 2008, 85). Sistemska propaganda je zelo očitna in enostavno izvedljiva v državah, kjer izvodi moči izhajajo iz državne birokracije in so velikokrat dopolnjeni z uradno cenzuro. Jasno je, da v teh primerih mediji služijo interesom dominantne elite. Precej težje je zaznati propagandni model v državah, kjer so mediji v privatni lasti ter v katerih ni uradne cenzure (prav tam). Herman in Chomsky (2008, 85) pravita, da se model propagande osredotoča na neenakost med močjo in bogastvom ter na večstopenjske učinke interesov in odločitev množičnih medijev. Pravzaprav obravnavani model zaznava načine, preko katerih denar in moč izluščita tiste novice, ki so primerne za objavo, marginalizirajo pa se drugačna mnenja ter omogočajo vladnim in dominantnim privatnim interesom, da njihova sporočila pridejo do javnosti. Bistveni elementi propagandnega modela so (Herman in Chomsky 2008, 85):

- 1) velikost, lastništvo, bogastvo lastnika in dobičkovna usmerjenost dominantnih množičnih medijev;
- 2) oglaševanje kot primarni prihodkovni vir množičnih medijev;
- 3) zanašanje medijev na informacije, ki prihajajo s strani vlade, podjetij in 'strokovnjakov', ki so financirani s strani teh istih akterjev moči;
- 4) kritike, kot sredstvo za discipliniranje medijev;
- 5) 'antikomunizem' kot nacionalna religija in kontrolni mehanizem.

Po mnenju Hermana in Chomskyja (2008, 86) so zgoraj navedeni elementi medsebojno tako prepleteni, da sta elitna dominacija v medijih ter marginalizacija drugače mislečih nekaj vsakdanjega. To pa pripelje do tega, da so tisti novinarji, ki pripravljajo verodostojne medijske prispevke, prepričani, da vse informacije interpretirajo 'objektivno' na podlagi profesionalnih kriterijev. Prvi element oziroma filter, ki določa propagandni model je velikost, lastništvo, bogastvo lastnika in dobičkonosna usmerjenost dominantnih množičnih medijev. Velikost medijske hiše, njena ideološka usmerjenost in družbeno-politični položaj lastnika te medijske hiše v veliki meri določajo tudi samo uredniško politiko. Z razvojem kapitalizma so medijske hiše postale vse bolj podvržene pritiskom glede doseganja dobičkonosnosti, kar pa je posledično pomenilo več oglaševanja kot konkretnih vsebinskih prispevkov (Herman in Chomsky 2008, 88–90).

Strukturno razmerje, ki obstaja med mediji in vladnimi institucijami, je izjemnega pomena. Manifestira se prek tega, da radio, televizija, časopisi in ostali medijski kanali potrebujejo vladne licence in so zato lahko predmet vladnega nadzora ali nadlegovanja. Ta tehnično-pravna odvisnost je bila uporabljena kot metoda za discipliniranje medijev in medijskih politik (Herman in Chomsky 2008, 94). Velike medijske hiše predstavljajo velik posel,

kontrolirane so s strani zelo bogatih ljudi, ki imajo podobne ali celo skupne interese s prevladujočo politično elito. Zato velikost, lastništvo, bogastvo lastnika in usmerjenost v dobiček dominantnih množičnih medijev predstavljajo zelo močen filter, ki lahko izjemno vpliva na medijsko agendo (prav tam).

Drugi filter, ki ga Herman in Chomsky (2008, 95) izpostavljata kot sestavni del modela propagande, je oglaševanje. S pomočjo oglaševanja oglaševalci lahko vplivajo na obstoj medijskih hiš in na njihovo preživetje. Četudi določene medijske hiše temeljijo na oglaševanju, ki bo zadovoljilo bogatejše občinstvo, lahko te iste medijske hiše zelo enostavno poberejo tudi velik del občinstva, ki je nižje na dohodkovni lestvici. Tekmeci teh medijskih hiš bodo tako izgubili svoj tržni delež in bodo sčasoma postali marginalizirani. Še več, oglaševalci se bodo vedno želeli izogniti programom, ki obravnavajo kompleksne in resne teme. Zato zagovarjajo programe, ki so namenjeni zabavi občinstva, in sicer z namenom, da bi lahko razširili 'prodajno' sporočilo (Herman in Chomsky 2008, 97). Posledično oglaševalci lahko vplivajo na uredniško politiko na ta način, da preprečujejo predvajanje polemičnih tem, kot so politični in družbeni problemi. »Dramatično malo je medijev, urednikov in novinarjev, ki pravzaprav želijo objavljati za javnost pomembne informacije« (Šuković 2014). Iz tega razloga je JVE regija, ki se potaplja v politični propagandi, brutalni komercializaciji medijskih prispevkov ter tabloidnih prispevkov (prav tam). Tovrstno filtriranje vsebin gre tako vsekakor v prid obstoječim vladnim strukturam.

Množični mediji so v simbiozi z vplivnimi viri informacij, ki jih potrebujejo zaradi gospodarske nujnosti in vzajemnosti interesov. Mediji potrebujejo stalen in zanesljiv pretok svežega gradiva za novice. Prvi imajo vsakodnevne zahteve po novicah, ki jih morajo izpolnjevati. Obenem pa si ne morejo privoščiti, da so prisotni na vseh mestih, kjer se pomembne zgodbe dogajajo. Finančni položaj medijev narekuje, da namestijo svoje vire na tistih mestih, kjer se pomembne novice pogosto pojavljajo, ter tam, kjer krožijo pomembne govorice (Herman in Chomsky 2008, 98). Viri pridobivanja informacij so torej tretji filter propagandnega modela. Mediji namenjajo velik pomen uradnim virom, ker jim ti omogočajo domnevno objektivnost poročanja (prav tam). Ti mediji tako potrebujejo gradivo, ki ga bodo prikazali kot tisto, ki predstavlja stvarnost. Stroškovno gledano je za množične medije boljše, če pridobivajo informacije od domnevno verodostojnih virov, saj le-ti zmanjšujejo preiskovalne stroške, medtem ko pa gradivo, ki prihaja od virov, ki niso *prima facie*, zahteva skrbno preverjanje in veliko dražje raziskovanje (prav tam).

Zaradi njihovih storitev ter medsebojnega odnosa z mediji vplivni akterji (najpogosteje so to politiki) lahko uporabijo osebne veze, grožnje in nagrade, s katerimi dodatno vršijo pritisk na medije. Mediji oziroma določeni novinarji in uredniki se čutijo obvezani, da objavljajo sporne zgodbe ter utišajo kritična mnenja, ki so lahko usmerjena v vplivne akterje z namenom, da jih ne bi užalili in da ne bi zmotili tega tesnega medsebojnega odnosa (Herman in Chomsky 2008, 101). Morda še pomembneje: vplivni viri informacij vedno in redno izkoriščajo medijske rutine, da bi lahko manipulirali s širšo javnostjo (prav tam). To se odraža prek t. i. 'strokovnjakov', ki so nastavljeni s strani vladajočih elit, da implementirajo posebno agendo oziroma interpretacijo družbenega dogajanja. Obstoj in dominantnost uradnih virov je oslabljen zaradi obstoja zelo uglednih neuradnih virov, ki posredujejo drugačna mnenja z veliko stopnjo avtoritete. Herman in Chomsky (2008, 102) pravita, da se ta problem omili s tem, da k sodelovanju povabijo strokovnjake, ki jih plačujejo kot svetovalce, vlagajo sredstva v njihove raziskave ter ustanavljajo *think tank* organizacije, ki neposredno najemajo strokovnjake za distribucijo njihovih partikularnih sporočil. To je ilustrativen prikaz tvorjenja pristranskih informacij. Nabor 'strokovnjakov' je v bistvu samo interes vlade in tržnih sil za doseganje lastnih ciljev.

Četrti filter, ki ga Herman in Chomsky (2008, 104) navajata, so negativne kritike na določen medijski prispevek. Če se negativne kritike proizvajajo v velikem obsegu ali s strani posameznikov ali skupin, ki imajo znatno število virov, lahko to postane neprijetno in drago za medije. Stališča morajo biti zaščitena tako znotraj organizacije oziroma medijske hiše kot tudi zunaj nje, včasih prek zakonodajalcev in morda celo na sodišču (prav tam). Tisti, ki sprožajo ostre kritike, povečujejo svojo moč in politično oblast na področju upravljanja z informacijami. Kot ponazarjata Herman in Chomsky (2008, 106), je vlada glavni sprožilec ostrih kritik in regulira medije s tem, ko nadzoruje vsakršna odstopanja, ki se pojavijo mimo že uveljavljenega postopka.

Zadnji element oziroma filter, ki ga avtorja izpostavljata, je ideologija antikomunizma. Herman in Chomsky (2008, 107) opozarjata, da ko se antikomunizem omeni kot grožnja demokratičnim vrednotam, se povpraševanje po resnih dokazih, ki bi podkrepili trditve o komunizmu, popolnoma izgubi. Na ta način šarlatani postanejo strokovnjaki, ovaduhi in drugi izbrani oportunisti pridejo v ospredje kot 'strokovnjaki' in tam tudi ostanejo, tudi ko se že dokažejo kot zelo nezanesljivi. Dejstvo je, da je antikomunistična retorika zelo močen filter, ki vpliva na ustvarjanje medijskih prispevkov (Herman in Chomsky 2008, 108). Na tem mestu je treba poudariti, da avtorja izhajata iz zahodne *mainstream* misli, ki jo v jugovzhodni

evropski kontekst lahko uvrstimo le pogojno. Z drugimi besedami antikomunizem v obravnavanih državah zaradi družbeno-zgodovinskega konteksta ne more biti tako relevanten filter, kot so ostali.

Vsi navedeni filtri, ki sta jih Herman in Chomsky (2008, 108) identificirala, imajo zelo velik vpliv na to, kaj bo prišlo v javnost in kaj je 'pomembna' novica. V svojem prispevku sta avtorja opozorila na naslednjo dihotomijo: »Osredotočite se na žrtve naših nasprotnikov in pozabite na žrtve naših prijateljev« (Herman in Chomsky 2008, 109). Poročila o zlorabljenih žrtvah, ki so vredne javnega izpostavljanja, ne samo da gredo skozi različne filtre, ampak so dostikrat tudi podlaga za nadaljnje propagandne kampanje, pravita Herman in Chomsky (prav tam). Propagandne kampanje velikokrat izhajajo iz interesov vladajočih elit in najpogosteje nastanejo glede na navodila vlade ali skupin medijskih hiš, ki podpirajo vladajoče interese (prav tam).

Ostre kritike na račun medijskih hiš povzročajo medijsko histerijo, kar pa gre v prid vladajočim elitam, saj te tako lažje manipulirajo širšo javnost. Še več, model propagande povzroča sistemsko in izrazito politično dihotomijo v poročanju, ki temelji izključno na upoštevanju interesov močnejših. Takšna dihotomija v množičnih medijih je precejšnja in sistematična. Metode ravnanja z novicami, vrednimi objave, in neprimernimi novicami se razlikujejo glede na doseganje političnih ciljev (Herman in Chomsky 2008, 112). Pogosto so novinarji in uredniki preveč šibki, da bi se odločno uprli političnim in gospodarskim pritiskom. Njihova ranljivost je odvisna od raznovrstnih dejavnikov, kot so negotovost in pomanjkanje varnosti, ki jih povzročajo zakonske in regulacijske reforme v posameznih državah; politike vodstva posameznih medijskih hiš; premikanje mej ideološko dovoljenih tem, tako v širši družbi kot tudi v posameznih redakcijah (Gitlin 2008, 191) ter ne nazadnje tudi gospodarska nerazvitost v tranzicijskih državah, ki dodatno povečuje ranljivost novinarjev in urednikov ter omejuje njihovo medijsko svobodo (Jovanovski 2014; Šuković 2014). Takšen položaj urednikov in novinarjev zahteva razmislek o odnosih med politiki in novinarji. Wolfsfeld (2003, 83) opisuje razmerje med političnimi antagonisti in mediji v demokratičnih družbah kot 'konkurenčno simbiozo', v kateri vsaka stran v odnosu poskuša izkoristiti drugo z najmanjšim vložkom.

3.2 Svoboda medijev v družbi ter vloga Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Sveta Evrope

Niti akademska razprava relativno neodvisnega strokovnjaka na eni strani niti izjave manipuliranih marionet na drugi strani ne morejo povzeti kompleksnosti delovanja sodobnih medijev (Zoonen 2008, 71) – ne samo zaradi prepletenih odnosov med različnimi vpletenimi akterji, ampak tudi zaradi odgovornosti, ki jo imajo do širše družbe. Prav zaradi tega moramo omeniti tudi vlogo, ki jo imata OVSE in SE pri zagotavljanju pogojev za svobodne medije. Kot predstavnica za svobodo medijev Dunja Mijatović (2011, 24) vedno in znova ponavlja, da je primarna naloga novinarjev zagotavljanje točnih in objektivnih informacij ter da je njihov pomen v demokratičnih družbah nenadomestljiv, saj odgovorno novinarstvo vsebuje kritike, polemične teme, provokativna vprašanja in sarkazem. V tem kontekstu Mijatović (2011, 24–40) poudarja prizadevanja SE in OVSE, ki prek svojih mehanizmov nenehno spodbujata države, da ustvarijo pogoje za uresničevanje medijske svobode.

4 Mednarodne organizacije kot akterji za zagotavljanje demokratičnih svoboščin v Črni gori, Makedoniji in Srbiji

Evropa se je na začetku devetdesetih let 20. stoletja radikalno spremenila. Transformacijo je doživela zaradi padca Berlinskega zidu leta 1989, ki je označil konec hladne vojne. Podoba takratne celotne Evrope je bila zaznamovana z 'odpiranjem' Vzhodnih držav ter z družbeno-ekonomskimi krizami Zahodnih držav (Pinto 1996, 40). Leta 1989 so bile nekatere skupne značilnosti komunističnih sistemov v Evropi naslednje: cenzura tiska, strankarski in državni nadzor verskih organizacij ter strog nadzor vseh družbenih organizacij (Ramet 2010, 3). Prej omenjene dramatične spremembe so sprožile vrsto dogodkov, kot so vojne, razpad komunističnega režima ter popolna sprememba političnega vzdušja na Balkanu. Vsi ti dogodki so posledično zaznamovali nastanek novih držav na tem območju (Ramet 2010, 4). Novonastale države so se tako začele spopadati z novimi izzivi, kot so ponovno oživljanje in privatizacija gospodarstva ter vzpostavljanje vladavine prava, ki bo temeljila na ustavnem redu in demokratičnih vrednotah (Ramet 2010, 9–10). V tem kontekstu je bila nezanemarljiva tudi problematika, povezana z demonopolizacijo medijev, kajti v rokah medijev je moč določanja politične agende ter oblikovanje nacionalne debate, zato so mediji tudi četrta veja oblasti (Ramet 2010, 272).

Ko govorimo o Črni gori, Makedoniji in Srbiji, moramo omeniti predvsem kopenhavnska merila,⁹ ki predstavljajo ne samo enega izmed pogojev za vstop v EU, ampak izpostavljajo svobodo medijev kot zelo pomemben kriterij, ki ga morajo bodoče članice izpolnjevati in je istočasno povezan z SE in OVSE, ki skrbita in izvajata nadzor nad uveljavljanjem le tega.

4.1 Črna gora

Skupna zunanja in varnostna politika EU je v 90. letih prejšnjega stoletja, okrepila širitvene mehanizme in s tem pozitivno vplivala na proces demokratizacije držav ZB. Posledično je bil proces evropeizacije, ki se je izražal prek pogojevanja za vstop v EU, najbolj učinkovit sprožilec sprememb v notranji politiki Črne gore (Džankić 2012, 110).

V času razpada Jugoslavije je bila Črna gora edina država, ki si ni želela neodvisnosti in odcepitve od Federativne republike Jugoslavije (FRJ). Leta 1997 se je politično okolje v Črni gori spremenilo, ko se je vladajoča politična stranka razdelila. Predsednik vlade Milo

---

⁹Leta 1993 je Evropski svet prvič uradno zastavil politične pogoje za članstvo v Evropski uniji, ki so jih poimenovali kopenhavnska merila (Sedelmeier 2010, 522).

Djukanović je namreč nasprotoval Miloševićevemu režimu in takrat je Črna gora začela izvajati politiko postopne neodvisnosti (Roberts 2002, 6). Po padcu Miloševića leta 2000, so bile tendence Črne gore po neodvisnosti še močnejše in leta 2002 se je pod vodstvom Javiera Solane (takratni Visoki predstavnik EU za Skupno zunanjo in varnostno politiko) FRJ preimenovala v Srbijo in Črno goro. Referendum o neodvisnosti leta 2006, ki je bil v veliki meri podprt s strani EU, je dokončno potrdil težnjo po neodvisnosti. Po mirni odcepitvi Črne gore junija 2006 je bil in še vedno ostaja osrednji cilj Črne gore vstop v EU kot polnopravne članice. Status kandidatke za vstop v EU je pridobila leta 2010 (Džukelić 2012, 110).

Le en teden po razglasitvi neodvisnosti je bila Črna gora sprejeta v Organizacijo združenih narodov (OZN) in po le enem letu je podpisala Stabilizacijsko - pridružitveni sporazum (SPS) z EU. Članica OVSE je postala leta 2006 in članica SE leta 2007. Uradno je Črna gora postala država kandidatka za pristop k EU leta 2010 (prav tam). Podobno kot v ostalih državah ZB je SPP potekal tudi v Črni gori in s podpisom SPS je Črna gora dobila zagon za notranjo institucionalno reformo in hitrejše izpolnjevanje pogojev za vstop v EU (Džukelić 2012, 118). V obdobju po osamosvojitvi Črne gore so njeni odnosi z EU v vzponu in obstajata dva ključna mehanizma, ki sta spodbudila institucionalno spremembo znotraj države za hitrejše izpolnjevanje kopenhavskih meril: vizumska liberalizacija ter priporočilna mnenja EU, SE in OVSE o napredku države na področju človekovih pravic, vladavine prava ter svobode medijev (Džukelić 2012, 125–6).

4.2 Makedonija

Makedonija je svojo neodvisnost razglasila 17. septembra 1991 na podlagi referenduma o neodvisnosti, ki je bil izveden 8. septembra istega leta. S sprejemom nove ustave je 17. novembra 1991 uradno dobila nov politični in pravni okvir (Danforth 1995, 98). 8. aprila 1993 je postala članica OZN pod imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija (United Nations 2014). Leta 1993 je postala članica OVSE in leta 1995 tudi članica SE ter podpisala Partnerstvo za mir. Na ta način se je aktivno vključila v mednarodno skupnost (Listhaug in dr. 2013, 91–95).

Kljub temu da je Makedonija vključena v regionalne in mednarodne organizacije, jo od njene osamosvojitve naprej močno zaznamujejo težavni odnosi z Grčijo. Namreč, »Grčija vztrajno nasprotuje zahtevam Makedonije po uporabi imena Makedonija, ker po mnenju Grčije tak naziv implicitno vsebuje ekspanzionistično noto, saj je Makedonija tudi ime severne grške pokrajine« (Grizold in Zupančič 2008, 328). Z namenom, da bi dokazala, da

ekspanzionistične tendence zoper Grčijo ne obstajajo, je Makedonija k svoji Ustavi dodala dva dodatna amandmaja, s katerima se zavezuje, da nima nobenih teritorialnih pretenzij zoper sosednje države ter, da se ne bo vmešavala v notranje zadeve teh držav, ko bo skrbela za svoje državljane tam (prav tam). Omemba tega spora je ključnega pomena za razumevanje političnega vzdušja v Makedoniji v celotnem tranzicijskem obdobju.

V obdobju od 1997 do 2000 je Urad za zunanje odnose Evropske komisije objavil štiri poročila o izpolnjevanju pogojev za vstop držav Zahodnega Balkana (ZB) v EU. Ta poročila so podlaga pristopa EU do te regije (Kačarska 2012, 94). V svojem prvem poročilu za Makedonijo leta 1997 je Evropska komisija opozorila na to, da Makedonija na splošno izpolnjuje demokratična načela, vendar pa je potrebno narediti še veliko na področjih svobode medijev, javne uprave, sodstva, vladavine prava in visoke izobrazbe, ter izboljšati delovanje omenjenih področij (European Commission 1997, 5).

Zaradi neuspešnosti regionalnega pristopa (*Regional Approach*) in prvotnega poskusa EU, da formalno predstavi pogoje za vstop držav ZB v EU, je le-ta uvedla Stabilizacijsko-pridružitveni proces (SPP) (*Stabilisation and association process*). SPP vsebuje tri instrumente, ki spodbujajo države ZB, da pospešijo svojo pot k evropski integraciji: SPS, trgovinski ukrepi in finančna pomoč (Kačarska 2012, 95). V okviru SPP je omogočeno formalno pogodbeno razmerje med državami ZB in EU (prav tam). SPS je tudi politično pogojen, saj je osnova za nadaljnja pogajanja o pridobivanju statusa kandidatke in posebej opozarja na krepitev demokratične civilne družbe, neodvisnost medijev ter zaščito manjšin (Börzel in Risse v Kačarska 2012, 96). Makedonija je bila prva država ZB, ki je podpisala SPS z EU leta 2001 (Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum 2001)¹⁰. Posledično je bila in je še vedno deležna nadzora in spremljanja napredka v obliki različnih poročil in priporočilnih mnenj.

Leta 2001 je Makedonijo zaznamoval oboroženi spopad med makedonsko vojsko ter albanskimi uporniki, ki so želeli več političnih in kulturnih pravic za Albance v Makedoniji (Grizold in Zupančič 2008, 334). V času oboroženega spopada je bila zunanja politika Makedonije usmerjena predvsem v pridobivanje članstva v EU in v Organizaciji severnoatlantskega sporazuma (NATO) ter v aktivno sodelovanje znotraj različnih mednarodnih organizacij, ki so v veliki meri pomagale pri upravljanju in razreševanju tega konflikta. Ta notranji državni konflikt se je končal s podpisom Ohridskega mirovnega

---

¹⁰Stabilizacijsko-pridružitveni sporazum je Makedonija podpisala 26. 03. 2001 v Bruslju.

sporazuma, ki je nastal kot rezultat sodelovanja mednarodne skupnosti, še posebej predstavnikov EU, OVSE in NATO (Grizold in Zupančič 2008, 339).

Leta 2005 je Makedonija postala država kandidatka za vstop v EU. V tem času je bila na oblasti Socialdemokratska stranka (SDSM),¹¹ ki je v obdobju od leta 2002 do 2006 izpeljala največji del privatizacije državnega premoženja (Siljanovska Davkova 2013, 123). Kačarska meni (2012, 98), da je Makedonija postala kandidatka zaradi dvojne vloge EU: pri reševanju konflikta v Makedoniji s podpisom Ohridskega mirovnega sporazuma leta 2001 po eni strani ter aktivnega vključevanja v post-konfliktno obnovo po drugi.

Leta 2006 je prišla na oblast nacionalistična stranka VMRO-DPMNE,¹² ki je petkrat zaporedoma zmagala na parlamentarnih volitvah, torej 2006, 2008 in 2011, ter na lokalnih in predsedniških volitvah 2009 (Siljanovska Davkova 2013, 121). Od leta 2006 je predsednik makedonske vlade Nikola Gruevski. V času njegovega osemletnega vladanja Makedonija še ni dobila datuma za pristopna pogajanja za EU, ni postala članica zveze NATO in makedonsko-grški spor glede ustavnega imena še vedno ni rešen (Vankovska 2013, 102). Tudi vladavina prava ni v celoti realizirana, etnične tenzije pa so še vedno del političnega okolja (Siljanovska Davkova 2013, 131). Poleg tega je Makedonija v globoki medijski krizi, saj je bilo samo od leta 2011 odpuščenih več kot 200 novinarjev (Šopar 2013, 230).

4.3 Srbija

V kriznih vojnih časih v Srbiji so nasprotniki Miloševićevega režima 9. marca 1992 organizirali proteste v Beogradu. Zahtevali so Miloševićev odstop, demokratične volitve, politične pravice - med drugim tudi svobodo medijev. Milošević je imel namreč do leta 1994 popoln nadzor nad mediji in civilno družbo (Ramet 2002, 162). Vendar omenjeni protesti niso bili dovolj uspešni, da bi povzročili padec njegove oblasti in tako se je izognil večjim posledicam (Ramet 2002, 157). Njegov poskus mobilizacije civilne družbe je privedel do prežetosti srbskega prebivalstva z nacionalizmom. Pri tem Mastnak (v Ramet 2002, 162) poudarja, da je civilna družba primarni pogoj za obstoj demokratičnega sistema, vendar to ne

---

¹¹Socialdemokratska stranka Makedonije (SDSM) je bila ustanovljena leta 1991 kot pravna naslednica Zveze komunistov Makedonije. Osnovni programski cilji SDSM-ja poudarjajo pomen socialne demokracije, ki temelji na solidarnosti, spoštovanju različnih etničnih in verskih skupin, ter enakopravnosti med spoloma. Na področju gospodarstva pa se SDSM zavzema za makroekonomsko stabilnost, tuje investicije ter zmanjšanje brezposelnosti (Siljanovska Davkova 2013, 122).

¹²Programski cilji stranke VMRO-DPMNE na področju religije, družine in tradicije kažejo na to, da se stranka nagiba bolj v konzervativno smer. Vendar lahko v programu stranke najdemo tudi liberalne elemente povezane s svobodo, enakostjo, solidarnostjo in vladavino prava ter na ekonomskem področju usmeritev v tržno gospodarstvo in zasebno lastništvo (Siljanovska Davkova 2013, 121).

pomeni, da je tudi nujno demokratična. Ravno to se je zgodilo v Miloševićevi FRJ v obdobju od 1990 do 2000, saj so bili mediji v celoti kontrolirani s strani države (Ramet 2002, 340). Sem spadajo tako tiskani mediji kot tudi radio in televizija. Da bi bil monopol nad mediji še bolj učinkovit, je zakon o radiodifuziji iz leta 1997 prepovedal obstoj zasebnih radio ali televizijskih postaj, ki bi predvajali program za več kot 25 % celotnega prebivalstva (Ramet 2002, 341). Ta zakon je vseboval tudi prepoved predvajanja tujih programov v srbsčini, kot sta *BBC* in Radio Svobodna Evropa. Na ta način so bili svobodni mediji v FRJ vse do leta 2000 popolnoma omejeni oziroma pod nadzorom prevladujoče politične elite. Zgovoren je tudi podatek, da je ta zakon veljal izključno znotraj Srbije, pri čemer so bili mediji v Črni gori bistveno bolj svobodni (prav tam).

Ne glede na pritiske, ki so zaznamovali srbsko medijsko območje, obstajajo primeri novinarjev, ki so imeli dovolj poguma in integritete, da so opravljali svoje delo objektivno in v funkciji javnosti. Vendar je bilo delo novinarjev in urednikov v takih časih izjemno težko in nevhvaležno. Primer takih novinarjev sta Aleksandar Tijanić in Slavko Ćuruvija, ki sta 13. oktobra 1998 objavila članek v reviji *Evropljanin* z naslovom "Kaj sledi, gospod Milošević?" (Slavko Ćuruvija Fondacija 2014a). V tem pismu, namenjenemu predsedniku Miloševiću, sta avtorja obtožila predsednika, da je popolnoma zadušil svobodo tiska. Med drugim sta ga obtožila tudi, da je v imenu tranzicije oropal in osiromašil srednji razred, medtem ko je ustvaril novo ekonomsko in politično elito (Ramet 2002, 342). Posledično je bila na osnovi takratnega Zakona o javnem informiranju, reviji *Evropljanin* najprej izrečena denarna globa v višini 250.000 nemških mark, nato pa je sledil še zaseg premoženja revijama *Evropljanin* in *Dnevni telegraf*, ki sta bili v lasti Slavka Ćuruvije (Slavko Ćuruvija Fondacija 2014a). V začetku aprila 1999 je bil Slavko Ćuruvija tudi umorjen (Slavko Ćuruvija Fondacija 2014b).

Za Srbijo kot del FRJ v obdobju od 1990 do 2000, je zaradi različnih dejavnikov: vojne v začetku devetdesetih; nemirov in konfliktov na Kosovu leta 1998; sankcij; bombardiranja leta 1999 in Miloševićevega režima, zelo težko govoriti o aktivnem sodelovanju v mednarodni skupnosti in sploh o kakršnemkoli vplivu mednarodnih organizacij. To je na eni strani posledica omejenega dostopa do informacij zaradi cenzure s strani državne oblasti, na drugi strani pa zaradi nezaupanja v mednarodne organizacije po nepooblaščenem s strani Varnostnega Sveta OZN bombardiranju Srbije leta 1999 in sankcij, ki so privedle do tega.

Vendar je tudi v tistih časih obstajala intelektualna elita, ki si je želela aktivnejše demokratične civilne družbe, svobodne medije in evropsko integracijo Srbije, saj so se zavedali, da je to edini izhod iz izolacije, ki jo je Srbija doživela pod Miloševićevim režimom.

Po padcu Miloševićevega režima leta 2001 in prevzemu oblasti s strani novega predsednika države Vojislava Koštunice in novega predsednika vlade Zorana Djindjića, se je politično okolje v Srbiji spremenilo. Samo dejstvo, da Milošević in s tem tudi njegova Socialistična stranka Srbije nista bila več na oblasti, je pomenilo več možnosti za demokratični in evropski razvoj FRJ.

Obdobje med 2001 in 2003 je bilo zaznamovano s trenji, ki so nastala med predsednikom države Koštunico in predsednikom vlade Djindjićem in sicer zaradi stopnje sodelovanja države z Mednarodnim sodiščem za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije. Eden izmed pogojev za nadaljnji sprejem FRJ v mednarodno skupnost in pospeševanje integracijskega procesa za vstop v EU, je bilo tudi sodelovanje države z Mednarodnim sodiščem za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije. Medtem ko predsednik Koštunica ni verjel v legitimnost in objektivnost Mednarodnega sodišča za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije, je Djindjić želel sodelovati, da bi lahko čim prej zaživelo gospodarstvo in demokratična civilna družba v FRJ. Trenja so se nadaljevala do marca 2003, ko je bil Zoran Djindjić umorjen v Beogradu (Ramet 2010, 295–299).

V obdobju od 2004 do 2009, ko je bil predsednik Srbije Boris Tadić, se je država približala evropski integraciji, vendar pa določeni problemi na področju neodvisnosti medijev, civilne družbe ter korupcije še vedno niso bili popolnoma razrešeni. Po letu 2006 je imela Srbija še naprej težave pri ohranitvi Kosova pod svojo ozemeljsko celovitostjo. Z razglasitvijo kosovske neodvisnosti leta 2008, se je bila Srbija znova primorana spopadati s svojo mednarodno uveljavljenostjo kot suverena in demokratična država (Ramet 2010, 301).

Po letu 2009, ko je prišlo do prestrukturiranja Srbske radikalne stranke v Srbsko napredno stranko, je postal primarni cilj Srbije vstop v EU in s tem tudi večji razvoj gospodarstva in mednarodnega sodelovanja. S podpisom Bruseljskega sporazuma leta 2012 je Srbija naredila velik korak naprej k vstopu v EU ter formaliziranju odnosov s Kosovom (Evropska služba za zunanje delovanje 2014). Vendar pa ostajajo ključna vprašanja še vedno odprta in sicer predvsem svoboda medijev ter razvoj civilne družbe.

V zadnjem letu je veliko pozornosti pritegnila neodvisna novinarka Olivera Bečković in ukinitev njene oddaje *Utisak nedelje* na *Televiziji B92*. Informativno-politična oddaja je obravnavala pereče družbeno-politične teme. Ukinitev te oddaje je pritegnila veliko medijske in mednarodne pozornosti, saj je novinarka in urednica te oddaje javno povedala, da je pod velikimi političnimi pritiski in da je ukinitev njene oddaje politična odločitev (Balkan Insight 2014). Neodvisno društvo novinarjev Srbije je izrazilo podporo novinarki in obtožilo srbsko oblast zatiranja svobode izražanja novinarjev (NUNS 2014).

V zadnjih štirih letih prihaja do pozitivnih premikov na področju sodelovanja Srbije z OVSE in SE, saj organizaciji v okviru svojih aktivnosti (na področju svobode medijev) organizirata seminarje ter izobraževalne programe in bolj konsistentno sodelujeta z vladnimi institucijami. Vključenost v mednarodne organizacije je bila namreč do leta 2004 precej omejena, predvsem zaradi nezaupanja v mednarodno skupnost.

5 Opredelitev vloge Sveta Evrope v Črni gori, Makedoniji in Srbiji

SE je panevropska organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1949 z Londonsko pogodbo, z osnovnim namenom, da bi združila države starega kontinenta ter, da bi omogočila sodelovanje na področju človekovih pravic, demokracije, svobode medijev, zaščite manjšin in ostalih ranljivih skupin (Pinto 1996, 29). Nastala je na ruševinah druge svetovne vojne, zato je imela »v svoji osnovi /.../ politično integrativno funkcijo, saj je težila k večjemu kulturnemu, gospodarskemu in socialnemu napredku držav članic« (Bučar 1992, 86).

Danes ima 47 držav članic, 5 držav opazovalk v Odboru ministrov (OMSE) ter 3 opazovalke v Parlamentarni skupščini (PSSE) (SE 2013b). »D/eluje na socialnem, kulturnem, pravnem področju, kot tudi na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Te funkcije uresničuje skozi svoja dva formalna organa, Odbor ministrov in parlamentarni zbor, ki jim pri delu pomaga stalni sekretariat« (Bučar 1992, 87). Temeljni pogoj, da določena država postane članica SE je, da je pluralistična demokracija, ki spoštuje človekove pravice. Preden država postane članica SE, mora dokazati, da uveljavlja demokratične vrednote in tudi po pridobitvi članstva ni zagotovila, da v primeru kršitve človekovih pravic, ne bo izključena iz organizacije (Pinto 1996, 30).

Eden izmed osrednjih ciljev SE, ki izhaja iz desetega člena EKČPS, je promocija in zagotavljanje pravice do informiranja in svobode medijev v vseh državah članicah (SE 2013c).

Na področju medijev je SE vedno podpiral svobodo izražanja in informiranja, še posebej zaradi tveganj, ki lahko nastanejo kot posledica monopola nad medijskimi hišami. SE spodbuja neodvisnost medijev v okviru oblikovanja evropskega avdiovizualnega območja, kjer naj bi bil zagotovljen prost pretok informacij. Hkrati pa tudi preko pravnih ukrepov in zakonodaje poskuša zagotoviti pluralne in neodvisne medije, še posebej v državah post-socialističnega bloka (Pinto 1996, 41–2).

V ta namen je znotraj SE od leta 2005 do 2011 deloval Usmerjevalni odbor za medije in nove komunikacijske storitve,¹³ v katerem so sodelovali strokovnjaki na področju medijev, civilne družbe ter informacijske tehnologije. Upoštevali so vsa priporočila ministrskih konferenc,

---

¹³*Steering Committee on Media and New Communication Services* – Usmerjevalni odbor za medije in nove komunikacijske storitve je bil ustanovljen na podlagi Akcijskega načrta iz Varšavskega vrha 2005. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_plan_action_en.asp (10. junij 2014). Ustanovljen je bil med drugim tudi z namenom, da bi se zagotovila čim večja svoboda medijev v vseh državah članicah SE <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMC/CDMC%20MANDATE%202009-2011Rev%20ENG.asp#TopOfPage>.

hkrati pa tudi pripravljali poročila o trenutnem stanju ter dajali predloge za razvoj mehanizmov, ki bi bili neobvezujoče narave za zagotavljanje transparentnih in neodvisnih medijev. Več sodelovanja z OVSE na področju medijev je bil eden izmed predlogov v prvem poročilu Odbora (Usmerjevalni odbor za medije in nove komunikacijske storitve 2005).

Januarja 2012 so ta Odbor, zaradi novih izzivov na področju medijev, zamenjali z Usmerjevalnim odborom za medije in informacijsko družbo.¹⁴ S to spremembo je lahko SE bolj uspešen na področju medijev in informacijske družbe (Usmerjevalni odbor za medije in informacijsko družbo 2014). Med drugim so cilji tega Odbora:

- I. nadzor nad izvajanjem Strategije o spletnem upravljanju¹⁵ s poudarkom na pravici do izražanja na spletu in pravici do pridobivanja in prejemanja informacij;
- II. pregled, prečiščevanje in posodabljanje obstoječih instrumentov in po potrebi določanje novih standardov na področju svobode medijev ter novinarskih standardov, ki podpirajo neodvisnost, pluralizem in raznolikost v medijih;
- III. prispevati k implementaciji Deklaracije Odbora ministrov iz leta 2010 o ukrepih za spodbujanje spoštovanja desetega člena EKČPS (Usmerjevalni odbor za medije in informacijsko družbo 2014).

Drugi pod-organ SE je Odbor strokovnjakov za zaščito novinarstva in varnost novinarjev¹⁶ (2014), ki skupaj z Usmerjevalnim odborom za medije in informacijsko družbo deluje pri zaščiti in varnosti novinarjev ter sodeluje z ostalimi organizacijami kot sta OVSE, EU in Organizacijo Združenih narodov za izobraževanje, kulturo in znanost (UNESCO).

Obstoj teh odborov govori o tem, da je SE razvil instrumente, s katerimi poskuša vplivati oziroma v čim večji meri zagotoviti transparentne medije v državah članicah. V nadaljevanju bom predstavila, kako priporočilna mnenja in resolucije, ki jih sprejemata OMSE in PSSE poskušata ustvariti pogoje za svobodo medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji?

---

¹⁴*Steering Committee on Media and Information Society* – Usmerjevalni odbor za medije in informacijsko družbo.

¹⁵ *Internet Governance Strategy* - Strategija o spletnem upravljanju, ki jo je OM SE sprejel 15. marca 2012.

¹⁶ *Committee of experts on protection of journalism and safety of journalists* - Odbor strokovnjakov za zaščito novinarstva in varnost novinarjev, ustanovljen 1. januarja 2014.

5.1 Kronološka analiza dokumentov Sveta Evrope

SE med državami članicami spodbuja vrednote demokracije, pravne države ter skrbi za spoštovanje in implementacijo človekovih pravic. Na svoj dnevni red med drugim uvršča tudi svobodo medijev kot eno izmed pomembnejših in aktualnih vprašanj evropske družbe. Že leta 1981 je OMSE izdal priporočilo (Priporočilo SE 81/19)¹⁷, v katerem je zahteval od držav članic, da zagotovijo vsem državljanom dostop do informacij javnega značaja. Glavni razlog za nastanek priporočila je pomembnost dostopa do informacij javnega značaja, ki je predpogoj za vsako demokratično družbo in edini način, da državljani zaupajo državnemu upravnemu. Najbolj pomembna elementa tega priporočila sta tretji in četrti člen, ki pravita, da ima vsakdo pravico do informacij javnega značaja, dostop do le-teh pa naj bo zagotovljen na podlagi načela enakosti, ki je zapisan v šestem členu tega priporočila. Ta člen priporočila zagotavlja dostop do informacij v razumnem času. To priporočilo izpostavlja osnove delovanja demokratičnih družb in je predpogoj za objektivni in profesionalni medijski trg, kjer je še vedno veliko medijskih hiš, ki nimajo dostopa do informacij vladnih institucij (Kostova 2014).

Že leto kasneje po izdanem priporočilu, torej 1982, je OMSE sprejel Deklaracijo o svobodi izražanja in informiranja,¹⁸ ki izhaja iz desetega člena EKČPS (Deklaracija o svobodi izražanja in informiranja, čl. 2). Vsaka prava demokracija temelji na vladavini prava in spoštovanju človekovih pravic. Svoboda izražanja in informiranja sta neločljivi del teh načel (Deklaracija o svobodi izražanja in informiranja, čl. 1). Znova so želeli poudariti, kako pomembna je svoboda izražanja in informiranja za družbeni, ekonomski, politični in kulturni razvoj vsakega posameznika in posledično družbe kot celote ter, da je dolžnost vsake države varovati to pravico in ustvariti pogoje za pluralistični medijski trg (Deklaracija o svobodi izražanja in informiranja, čl. 4 in 6). Vsebinsko je ta deklaracija nadaljevanje priporočila OMSE 81/19 iz leta 1981 o dostopu do informacij javnega značaja, saj je še bolj podrobno ponazorila pomembnost svobode izražanja in informiranja, ki izhaja iz že omenjenega desetega člena EKČPS. Z namenom, da bi razvili mehanizme, ki bodo implementirali pravico do izražanja in informiranja, je PSSE leta 1993 sprejela Resolucijo 1003¹⁹ o etiki novinarstva. Izhajajoč iz že obstoječih nacionalnih in evropskih pravnih norm, naj bi imeli mediji etično

---

¹⁷ Svet Evrope. Odbor ministrov. 1981. Priporočilo (81)19 o dostopu do informacij javnega značaja – *Recommendation (81)19 on the access to information held by public authorities*. Sprejeto 25. novembra 1981.

¹⁸ Svet Evrope. Odbor ministrov. 1982. Deklaracija o svobodi izražanja in informiranja – *Declaration on the freedom of expression and information*. Sprejeta 29. aprila 1982.

¹⁹ Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1993. Resolucija 1003 o novinarski etiki – *Resolution 1003 on the ethics of journalism*. Sprejeta 1. julija 1993.

odgovornost do posameznika in družbe ter naj bi v veliki meri pripomogli k razvoju družbe in demokratičnega življenja (Resolucija PSSE 1003, čl. 1). Ključni pomen te resolucije naj bi bil v tem, da si niti politiki niti novinarji ne smejo lastiti medijev, kar posledično pomeni, da morajo vsi medijski prispevki temeljiti na resničnih in preverjenih informacijah (Resolucija PSSE 1003, čl. 4 in 9).

Mehanizmi in instrumenti, ki so po mnenju PSSE koristni pri implementaciji zgoraj omenjenih načel, so predvsem samoregulativna telesa sestavljena iz novinarjev, urednikov in strokovnjakov na področju medijev ter univerzitetni profesorji in društva novinarjev, ki so odgovorni za implementacijo že obstoječih etičnih kodeksov in pravnih norm ter za razvijanje novih (Resolucija PSSE 1003, čl. 38). Za še bolj kakovostno delo medijev je PSSE v 39. členu (Resolucija PSSE 1003) predvidela letne prispevke neodvisnih strokovnjakov, oziroma poročila o delovanju medijev v posamezni državi članici, ki naj bi bili barometer etičnega obnašanja določene medijske hiše, urednika ali celo posameznega novinarja. Predlagani korektivni mehanizmi so zelo pomembni pri doseganju večje neodvisnosti medijev, ki naj bi delovali v korist vsakega posameznika in družbe na splošno, saj dajejo poudarek verodostojnosti novinarskega poklica kot stalnice v demokratičnih družbah.

SE v primerih, ko je odziv organizacije nujno potreben, izdaja s pomočjo strokovnjakov tudi priporočilna mnenja določenim državam. Takšen primer je Priporočilo PSSE 1239²⁰ iz leta 1994 o stanju kulture na območju nekdanje Jugoslavije. Zaradi oboroženih spopadov, ki so se dogajali na tem območju, je SE želel posebej opozoriti na pomen obveščanja v času krize. V ta namen je sprejel omenjeno priporočilo, v katerem je opozoril, da je v takšnih okoliščinah neodvisno obveščanje ključnega pomena ter da je sodelovanje z organizacijami kot je OZN, predvsem zaradi njihove prisotnosti na terenu nujno potrebno (Priporočilo PSSE 1239, čl. 21). Z namenom preprečitve širjenja kakršnihkoli dezinformacij, se je PSSE odločil, da bo na območje poslal nadzorne misije, sestavljene iz novinarjev in strokovnjakov na področju medijev, ki naj bi nadzorovali objektivnost poročanja (Priporočilo PSSE 1239, čl. 23). To priporočilo je dokaz o angažiranosti SE na področju svobode medijev ter njegove vloge pri implementaciji in operacionalizaciji temeljnih pravic do svobodnega izražanja in informiranja.

---

²⁰Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1994. Priporočilo 1239 o situaciji na področju kulture na območju nekdanje Jugoslavije – *Recommendation 1239 on the cultural situation in the former Yugoslavia*. Sprejeto 14. aprila 1997.

Zagotavljanje demokratične družbe zahteva poleg transparentne državne uprave, tudi transparentne medije. V svojem Priporočilu OMSE 94/13²¹ iz leta 1994 je opozoril na vpliv transparentnosti medijev na delovanje demokratične družbe. Priporočilo OMSE 1994, si zastavlja vprašanje, zakaj sploh potrebujemo transparentne medije. Le ti so pomembni, ker lahko samo na tak način pridemo do informacij o medijskem lastništvu ter identificiramo druge akterje v tem procesu, ki poskušajo vplivati na neodvisnost medijev (Priporočilo OMSE 94/13, 1). Nacionalna zakonodaja vsake države članice naj bi vsebovala mehanizme in instrumente, preko katerih bo zagotavljala transparentnost medijev (prav tam). In ravno to je ključna pomanjkljivost nacionalnih zakonodaj obravnavanih držav (Kostova 2014; Jovanovski 2014; Vasić 2014). Zato je to Priporočilo OMSE 94/13 bistvenega pomena tudi pri raziskovanju vloge SE pri zagotavljanju svobode medijev v omenjenih državah.

Resolucija PSSE 1442²² iz leta 1997 izpostavlja pomembnost konstruktivnega političnega dialoga, na podlagi katerega bo medijem omogočeno objektivno poročanje o dogajanjih, vključno s poročanjem o politiki. Največji grožnji objektivnem poročanju so bili kompleksnost medijskega prostora in senzacionalistična narava medijev, katerih izključni namen je zabavati občinstvo (Resolucija PSSE 1442. čl. 7).

Zaradi kompleksnosti medijskega zemljevida in senzacionalistične narave medijev, katerih namen je zabavati občinstvo, je v medijih potreben konstruktiven politični dialog, ki bo objektivno poročal o dogajanjih, vključno s poročanjem iz parlamenta (Resolucija PSSE 1142, čl. 3 in 7). PSSE je bil mnenja, da obstajajo profesionalne medijske hiše, ki izpolnjujejo osnovne medijske cilje in sicer: informiranje, komentiranje, komunikacija z različnimi družbenimi skupinami z namenom omogočiti javnosti razvoj kritičnega mnenja o dogajanjih (Resolucija PSSE 1142, čl. 7). Zato PSSE v Resoluciji 1142 predlaga večje sodelovanje med nacionalnimi parlamenti in mediji, saj je parlament eden izmed osnovnih tvornikov demokracije, mediji pa so dolžni obveščati državljane o dogajanju znotraj parlamenta (Resolucija PSSE 1142, čl. 1). Na ta način bi prišlo do večjega zaupanja v državne institucije in aktivnejšega sodelovanja državljanov pri oblikovanju politike. Tak odnos med državnimi institucijami in civilno družbo omogoča konstruktivno reševanje družbenih problemov in nadaljnji razvoj.

---

²¹Svet Evrope. Odbor ministrov. 1994. Priporočilo (94) 13 o ukrepih za spodbujanje medijske transparentnosti – Recommendation (94) 13 on measures to promote media transparency. Sprejeto 22. novembra 1994.

²² Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1997. Resolucija 1142 za parlamente in medije – *Resolution 1142 on parliaments and the media*. Sprejeta 7. novembra 1997.

Resolucija 1142 je pomembna v kontekstu obravnavanih držav, še posebno v Makedoniji, kjer je določenim medijem omejen dostop do parlamentarnih sej. Dostop do sej imajo predvsem le provladni mediji, zato je v takšnih državah zelo težko govoriti o svobodi medijev (Kostovska 2014). Prav zaradi takšnih primerov je nujno izpostavljanje tega problema, s ciljem da se prične delovanje v smeri spreminjanja takšne prakse.

Resolucija PSSE 1003 iz leta 1993 o novinarski etiki določa, da morajo biti mediji svobodni, pluralistični, neodvisni ter družbeno odgovorni (Priporočilo PSSE 1407, čl. 2)²³. Kot je že bilo prej omenjeno, predstavljajo ta načela ogrodje vsake demokratične države. Svobodni in neodvisni mediji ne morejo preživeti v nedemokratičnih državah, kjer ima oblast popoln nadzor nad njimi. Prav zato bi morala biti ena izmed nalog politikov tudi ta, da zagotovijo pravico do izražanja in politične ter pravne pogoje, v katerih lahko mediji delujejo v funkciji svojega občinstva in so profesionalni (Priporočilo PSSE 1407, čl. 3).

V svojem delovanju in raziskovanju na področju medijev je PSSE ugotovil, da je največja težava prav neodvisnost medijev. V Priporočilu 1407 iz leta 1999 v 6. členu PSSE opozori na to, da je tudi v državah, ki imajo dolgo demokratično zgodovino, pravica do izražanja dejstev in mnenja velikokrat omejena.²⁴ Metode, ki se uporabljajo, so različne: od prepovedi dostopa do informacij prek monopola nad distribucijo časopisov, zavrnitve licence o delu, sodnih pregonov, zapiranja televizij in časopisov pa vse do fizičnega ustrahovanja in nasilja nad novinarji/uredniki (Priporočilo PSSE 1407, čl. 6). Občutljivo razmerje med svobodo izražanja in posameznikovo pravico do neizkrivljene informacije je kroničen problem, ki ga ima veliko držav članic SE (Priporočilo PSSE 1407, čl. 7). Realen in precej resen problem, ki obstaja je, da se mediji velikokrat uporabljajo kot instrument za doseganje tako političnih kot tudi osebnih ciljev (prav tam). Zaradi resnosti tega problema je PSSE predlagala OMSE nadzor nad stanjem svobode medijev v državah članicah in ostalih državah Evrope. Namen takšnega nadzora je v političnem in moralnem pritisku nad tistimi državami, ki omejujejo svobodo medijev ter varovanje in zaščita novinarjev/urednikov, ki so žrtve takih kršitev (Priporočilo PSSE 1407, čl. 9). Med drugim želijo spodbuditi tudi nastanek samoregulatornih mehanizmov, ki bi delovali na podlagi dobrih primerov in bi pospešili objektivno poročanje v

---

²³ Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1999. Priporočilo 1407 o medijih in demokratični kulturi – *Recommendation 1407 on media and democratic culture*. Sprejeto 29. aprila 1999.

²⁴ Kot primer lahko navedemo Veliko Britanijo, ki velja za začetnico zahodne demokracije, vendar lahko v tej državi, kljub njeni dolgi demokratično tradiciji, vseeno najdemo zakone, ki pod krinko nacionalnega interesa, ne dopuščajo oziroma omejujejo medijsko pisanje o določenih potezah državnega delovanja (Ferfila 2000, 904). Tudi v drugih zahodnih demokracijah, kot sta Francija in Avstrija, ima vlada v lasti delež glavnih televizijskih postaj, s čimer lahko znatno vpliva na medijsko poročanje (Graber v Ferfila 2000, 35).

medijih (prav tam). Sodelovanje s pod-organi SE ter drugimi mednarodnimi organizacijami, še posebno z OVSE, je ključnega pomena pri demonopolizaciji medijev (prav tam). Na tej točki moramo imeti v mislih, da priporočila in resolucije SE niso pravno obvezujoče za države članice, hkrati pa so to pomembni dokumenti, ki lahko v veliki meri vplivajo na razvoj in izboljšanje delovanja določenega področja.

Leta 1999 je OMSE izdal še eno priporočilo, ki se navezuje na Priporočilo OMSE 94/13 iz leta 1994 o transparentnosti medijev in znova na deseti člen EKČPS in sicer o mehanizmih za zagotavljanje medijskega pluralizma. V tem priporočilu OMSE priznava, da obstajajo precejšnje pomanjkljivosti pri obstoječih normativnih ureditvah v Evropi, saj so le te osredotočene izključno na tradicionalne medije (Priporočilo OMSE 99/1, 1)²⁵. Iz tega spoznanja je OMSE izpeljal tudi konkretna priporočila za zagotavljanje medijskega pluralizma v državah članicah SE, in sicer je v prvem členu (Priporočilo OMSE 99/1, čl.1) predlagal, da bi države članice morale razmisliti o uvedbi zakonov, ki bi preprečevali medijsko koncentracijo, katera bi lahko ogrozila medijski pluralizem na lokalni, nacionalni in regionalni ravni. To je v praksi pomenilo, da bi države morale revidirati svojo zakonodajo na področju medijev in jo dopolniti z uvedbo specifičnih mehanizmov, ki bi preprečili vertikalno integracijo, tj. preprečili stanje, kjer nadzor nad ključnimi elementi distribuiranja in objave informacij, prihaja le iz enega centra moči. (Priporočilo OMSE 99/1, čl. 1). Še en zelo pomemben ukrep, ki ga OMSE predlaga v tem priporočilu in je izjemnega pomena za tri obravnavane države, je spodbujanje oblikovanja medijskih organizacij s strani civilne družbe, ki bi prek uredniških statutov in drugih sredstev, poskušale izvajati nadzor nad medijskim sistemom (Priporočilo OMSE 99/1, čl. 4).

Padec komunističnih režimov na območju vzhodne Evrope je povzročil val velikih sprememb, med njimi tudi vzpostavljanje demokratičnih političnih sistemov ter svobodnih medijskih trgov. Že v svojem Priporočilu PSSE 1407 iz leta 1999 o medijih in demokratični kulturi, je PSSE opozoril na velik napredek na področju svobode izražanja in informiranja v državah, ki so bile del komunističnega bloka. Vendar so spoznanja iz tega priporočila kazala na to, da so v velikem številu postkomunističnih držav še vedno obstajale nesprejemljive kršitve pravice

---

²⁵ Svet Evrope. Odbor ministrov. 1999. Priporočilo (99) 1 o ukrepih za spodbujanje medijskega pluralizma – *Recommendation (99) 1 on measures to promote media pluralism*. Sprejeto 19. januarja 1999.

do izražanja in informiranja, med njimi tudi v državah na območju nekdanje Jugoslavije (Priporočilo PSSE 1506, čl. 2 in 3)²⁶.

Cenzura se je še vedno izvajala, med drugim tudi v svoji najbolj grozljivi obliki, tj. prek nasilja in umorov (Priporočilo PSSE 1506, čl. 4). Novinarji in uredniki so v tistem času, ko je to priporočilo izšlo, še vedno umirali ali bili pogrešani v sumljivih okoliščinah, potem ko so poskušali razkriti številne negativne plati družbe kot so korupcija, podkupovanje, finančne zlorabe, trgovina z mamili, terorizem ali etnični konflikti. V veliki večini storilci tovrstnih kaznivih dejanj niso bili odkriti, kar je vzbujalo dvome o neodvisnosti sodstva in o dejanski pripravljenosti oblasti, da razkrije resnico (prav tam). Na ta pereč problem je PSSE opozoril že v Priporočilu 1239 iz leta 1994, ki je bilo osredotočeno na kulturno situacijo na območju nekdanje Jugoslavije. Obrekovanje in zaporne kazni za novinarje in urednike so bili še vedno del kazenske zakonodaje v mnogih državah članicah SE. To je bila tudi skupna značilnost držav postkomunističnega bloka (Priporočilo PSSE 1506, čl. 5). Do kršitve pravice do izražanja in informiranja je prihajalo preko različnih oblik: od groženj, ustrahovanj, arbitrarnih zapiranj medijskih hiš, policijskih preiskav in zplembe materiala, dodatnih davkov, monopola nad papirji in distribucijo časopisov, neenakimi pogoji na medijskem trgu in pritiska na oglaševalce (Priporočilo PSSE 1506, čl. 7).

Negotove gospodarske razmere in nizka stopnja demokratične kulture v novo nastalih državah so same po sebi predstavljale resno grožnjo svobodi izražanja, saj so bili mediji lahek plen močnih političnih, gospodarskih in drugih interesov. Tako se je dogajalo, da so namesto, da bi opravljali vlogo javnega 'psa čuvaja', postali instrument za zbiranje političnih točk in se preoblikovali v 'plačance', ki delujejo na podlagi naročil (Priporočilo PSSE 1506, čl. 9).

Dejstvo je, da je neodvisnost medijskega trga izziv, s katerim se spopada veliko število držav (Priporočilo 1506, čl. 10). Države nekdanje Jugoslavije niso edine, med drugimi primeri lahko najdemo tudi Azerbajdžan, Rusko federacijo ter Ukrajino. Zato je bilo potrebno, da se zagotovi upoštevanje vseh strokovnih mnenj, ki jih je SE sprejel na področju medijske zakonodaje, in to še zlasti v državah, ki poskušajo izvajati politični nadzor nad mediji (Priporočilo PPSE 1506, čl. 4).

---

²⁶ Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2001. Priporočilo 1506 o svobodi izražanja in informiranja v Evropi – *Recommendation 1506 on freedom of expression and information in the media in Europe*. Sprejeto 24. aprila 2001.

Pomembno pa je bilo tudi zagotavljanje usklajenosti in dopolnjevanje omenjenih dejavnosti z drugimi mednarodnimi institucijami, zlasti med predstavnikom OVSE za svobodo medijev, EU in Unescom ter nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s svobodo tiska, novinarskimi združenji in sindikati (Priporočilo PSSE 1506, viii). Za zagotavljanje svobode medijev v Evropi, je PSSE celo zahteval ustanovitev instituta Generalnega poročevalca o medijih (Priporočilo PSSE 1506, čl. 18).

V znamenju Priporočila PSSE 1506 iz leta 2001 in s svojo zavzetostjo, da se preprečijo kršitve svobode do izražanja in informiranja, je leta 2003 PSSE sprejel Priporočilo 1589,²⁷ v katerem je ponovno izrazil svojo zaskrbljenost, da je v Evropi pravica do izražanja in informiranja še vedno kršena v velikem številu držav (Priporočilo PSSE 1589, čl. 2). Glavna metoda zatiranja raziskovalnega novinarstva ja bila še vedno ustrahovanje novinarjev z nasiljem (Priporočilo PSSE 1589, čl. 3). SE je kot eno izmed držav, v kateri se je ta problem pojavil, izpostavil Makedonijo ter opozoril na dejstvo, da je potrebno nujno ukrepati (prav tam).

Medijska koncentracija je problem, ki je zaznamoval celotno Evropo, najbolj pa je prišel do izraza v državah JVE (Priporočilo PSSE 1589, čl. 13). Zato se je PSSE zavezala, da bo pozorno spremljala stanje svobode in pluralnosti medijev po vsej celini (Priporočilo PSSE 1589, čl. 15) in pozvala OMSE, da svoja poročila, povezana s svobodo medijev, objavi v javnosti (Priporočilo PSSE 1589, čl. 16). To je omogočilo PSSE izvajanje političnega in moralnega pritiska nad oblastmi v problematičnih državah. Samo prek transparentnosti bodo takšni procesi ustrahovanja in kaznovanja novinarjev in urednikov, lahko odpravljeni.

V ta namen je OMSE leta 2004 sprejel Deklaracijo o svobodi politične razprave v medijih,²⁸ v kateri je jasno zapisal, da pluralna demokracija in svoboda politične razprave zahtevajo, da je javnost obveščena o zadevah javnega pomena. To vključuje pravico medijev do podajanja negativnih mnenj in kritik o političnih elitah in javnih uslužbencih (Deklaracija OMSE o svobodi politične debate v medijih, čl. 1).

---

²⁷Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2003. Priporočilo 1589 o svobodi izražanja in medijev v Evropi – *Recommendation 1589 on freedom of expression in the media in Europe*. Sprejeto 28. januarja 2003.

²⁸Svet Evrope. Odbor ministrov. 2004. Deklaracija o svobodi politične razprave v medijih – *Declaration on freedom of political debate in the media*. Sprejeta 12. aprila 2003.

Omenjeni primer ustrahovanja novinarjev v Makedoniji ni bil edini v dokumentih SE. V Resoluciji 1535²⁹ iz leta 2007 je PSSE opozoril na smrtne grožnje, ki sta jih prejela novinarka Slavica Jovanović in Jahja Ferhatović v Srbiji, ker sta se ukvarjala z raziskovalnim novinarstvom³⁰ (Resolucija PSSE 1535, čl. 1). PSSE je v Resoluciji 1535 iz leta 2007 (čl. 2) izpostavil, da v celoti podpira novinarje, ki delujejo po načelih demokracije in ki svoje napore usmerjajo v ustvarjanje pravne države. Izhajajoč iz te Resolucije je PSSE v Priporočilu 1783³¹ iz leta 2007 predlagal OMSE, da javno obsodi države, ki s svojimi dejanji kršijo deseti člen EKČPS. Prav tako je podal predlog, da se vzpostavi mehanizem za prepoznavanje in analizo napadov na novinarje in drugih resnih kršitev nad mediji v Evropi. Ta mehanizem naj bi omogočil razvoj političnih priporočil državam članicam o tem, kako zaščititi novinarje in zagotoviti svobodo medijev (Priporočilo PSSE 1783, čl. 2).

Zaradi nevarnosti, da lahko medijska koncentracija povzroči nastanek enega ali več lastnikov, ki imajo v svojih rokah takšno moč, da določajo program in usmerjajo javno razpravo ter tako vplivajo na javno mnenje, je OMSE leta 2007 sprejel Deklaracijo o varovanju vloge medijev v kontekstu koncentracije medijskega lastništva. Izjemno pomembni člen Deklaracije je prvi člen (Deklaracija OMSE o zaščiti vloge medijev v demokraciji v kontekstu koncentracije medijskega lastništva)³², ki opozarja na to, da mora biti nadzor nad mediji ločen od odločanja glede medijske vsebine. S tem bi bila politična moč in vpliv na medijsko vsebino omejena (prav tam).

Zaradi kazenskih pregonov novinarjev v nekaterih državah (med njimi tudi v Makedoniji in Srbiji), je OMSE leta 2007 sprejel Deklaracijo o zaščiti in spodbujanju raziskovalnega novinarstva.³³ Zaradi negativnih primerov iz novonastalih demokracij je SE prepoznal to potrebo, da spodbudi vse države na evropski celini, da omogočijo razvoj raziskovalnega novinarstva. Bistvena funkcija medijev je namreč izvrševanje nadzora nad vsebinami

---

²⁹ Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2007c. Resolucija 1535 o nevarnosti za življenja in svobode izražanja novinarjev – *Resolution 1535 on threats to the lives and freedom of expression of journalists*. Sprejeta 27. januarja 2007.

³⁰ Slavica Jovanović je srbska novinarka in pesnica, ki je objavila več kot 400 intervjujev z različnimi političnimi osebnostmi iz Srbije in Republike Srpske ter več kot 100 reportaž. Leta 2006 so ji grozili z umorom, če se ne izseli, vendar okoliščine, zaradi katerih so ji grozili, niso bile natančno pojasnjene (Politika 2006).

³¹ Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2007a. Priporočilo 1783 o nevarnosti za življenja in svobode izražanja novinarjev – *Recommendation 1783 on threats to the lives and freedom of expression of journalists*. Sprejeto 25. januarja 2007.

³² Svet Evrope. Odbor ministrov. 2007a. Deklaracija Odbora ministrov o zaščiti vloge medijev v demokracijah v kontekstu medijske koncentracije – *Declaration of the Committee of Ministers on protecting the role of the media in democracy in the context of media concentration*. Sprejeta 31. januarja 2007.

³³ Svet Evrope. Odbor ministrov. 2007. Deklaracija Odbora ministrov za zaščito in spodbujanje raziskovalnega novinarstva – *Declaration by the Committee of Ministers on the protection and promotion of investigative journalism*. Sprejeta 26. septembra 2007.

javnopolitičnega značaja in s pomočjo raziskovalnega novinarstva je mogoče, da se odkrijejo pravne in etične krivice, ki se sicer prikrivajo (Deklaracija OMSE za zaščito in spodbujanje raziskovalnega novinarstva, čl. 3). V tej Deklaraciji OMSE poziva vse države članice k zaščiti in spodbujanju raziskovalnega novinarstva in sicer ob upoštevanju desetega člena EKČPS, ustrezne sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice ter v skladu z drugimi standardi SE. OMSE poziva tudi k sprejemu ustreznih ukrepov za zagotavljanje osebne varnosti za zaposlene v medijih, še posebej za tiste, ki se ukvarjajo z raziskovalnim novinarstvom ter, da raziščejo vse primere nasilja ali ustrahovanja novinarjev (Deklaracija za zaščito in spodbujanje raziskovalnega novinarstva, čl. 2). OMSE preko te Deklaracije iz leta 2007 poskuša vplivati na države, ki uporabljajo ustrahovanje in grožnje s smrtjo proti novinarjem.

Korak naprej na področju zaščite novinarjev in urednikov pred ustrahovanjem je bila Resolucija PSSE 1577³⁴ iz leta 2007, za dekriminalizacijo obrekovanja. Cilj dekriminalizacije obrekovanja je zaščita pravic vseh novinarjev in urednikov, zato je PSSE pozval države članice naj uporabljajo te predpise, da ne bi prišlo do kršitve svobode izražanja (Resolucija PSSE 1577, čl. 6). PSSE je opazil in hkrati obžaloval dejstvo, da je v številnih državah članicah, predvsem v Vzhodni Evropi, pregon zaradi obrekovanja zlorabljen, kar je moč razumeti kot poskus oblasti, da utiša kritike s strani medijev (Resolucija PSSE 1577, čl. 8). Zloraba takšne vrste vodi do prave medijske samocenzure in povzroča postopno zmanjševanje demokratične razprave (prav tam).

SE na tem področju pozdravlja prizadevanja Predstavnik za svobodo medijev OVSE za dekriminalizacijo obrekovanja ter njegovo zavezanost svobodi medijev (Resolucija PSSE 1577, čl. 10). Končni cilj te resolucije je popolna dekriminalizacija obrekovanja v vseh članicah SE (prav tam) ter bolj natančna opredelitev pojma razžalitve v notranjih zakonodajah, da bi se izognili arbitrarni uporabi prava (Resolucija PPSE 1577, čl. 17).

Z namenom, da bi omogočili čim hitrejšo implementacijo te resolucije, je PSSE sprejela tudi Priporočilo 1814,³⁵ v katerem je pozvala vse države članice, da pregledajo svojo zakonodajo, ki se nanaša na obrekovanje ter da ukrepajo tam, kjer je potrebno (Priporočilo PSSE 1814, čl.

---

³⁴ Svet Evrope. Parlametarna skupščina. 2007č. Resolucija 1577 o dekriminalizaciji obrekovanja – *Resolution 1577 towards decriminalization of defamation*. Sprejeta 4. oktober 2007.

³⁵ Svet Evrope. Parlametarna skupščina. 2007b. Priporočilo 1814 o dekriminalizaciji obrekovanja – *Recommendation 1814 towards decriminalization of defamation*. Sprejeto 4. oktobra 2007.

1). Končni cilj je ostal isti in sicer, zmanjšanje kakršnekoli vrste zlorabe ali neupravičenega pregona novinarjev.

Prav s tem namenom je bila leta 2008 sprejeta tudi Resolucija PSSE 1636³⁶ o kazalcih za medije v demokraciji. Ta resolucija je strnila ukrepe, ki so že bili omenjeni v zgoraj obravnavanih deklaracijah, resolucijah in priporočilih in ki jih lahko države izvajajo na področju zagotavljanja svobodnih in neodvisnih medijev. Med drugim je PSSE pozval vse države članice, da na objektivni in nepristranski način redno spremljajo in analizirajo položaj medijev v svojih državah in sicer z namenom, da bi bili sposobni prepoznati pomanjkljivosti v nacionalnih zakonodajah ter jih odpraviti (Resolucija PSSE 1636, čl. 8). Takšne vrste analiz bi morale temeljiti na načelih demokratičnosti, neodvisnosti, etičnosti, moralnosti in spoštovanju vladavine prava. Hkrati je PSSE sprejela tudi Priporočilo 1848,³⁷ s katerim je pozvala države članice tudi k pripravljanju periodičnih poročil o napredku svoje države na tem področju (Priporočilo PSSE 1848, čl. 1.3).

Operacionalizacija vseh prizadevanj SE, da se pravico do izražanja in informiranja, kot je zapisana v desetem členu EKČPS ne samo spoštuje, ampak tudi implementira, je možna tudi prek Evropskega sodišča o človekovih pravicah, kjer se lahko državljani vseh držav članic pritožijo o kršitvah omenjenega člena in sicer ko so vsa nacionalna pravna sredstva že izčrpana (Deklaracija OMSE o spoštovanju desetega člena Evropske konvencije o človekovih pravicah in svoboščinah 2010)³⁸.

Ne glede na vsa prizadevanja s strani SE, da pospeši upoštevanje svobodnih in neodvisnih medijev v državah članicah, je v praksi drugače. V obdobju od leta 2007 do 2010 je bilo umorjenih 20 novinarjev³⁹ (Priporočilo PSSE 1897, čl. 4)⁴⁰ iz različnih krajev Evrope. Izhajajoč iz tega in sklicujoč se na Priporočilo PSSE 1814 o dekriminalizaciji obrekovanja je

---

³⁶ Resolucija PSSE št. 1636 o kazalcih za medije v demokracijah, sprejeta 3. 10. 2008. Dostopno prek: <http://www.assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta08/ERES1636.htm> (6. oktober 2014).

³⁷ Priporočilo PSSE št. 1848 o medijskih indikatorjih v demokracijah, sprejeto 3. 10. 2008. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta08/EREC1848.htm> (6. oktober 2014).

³⁸ Svet Evrope. Odbor ministrov. 2010. Deklaracija Odbora ministrov o ukrepih za spodbujanje spoštovanja 10. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravicah in temeljnih svoboščin – *Declaration of the Committee of Ministers on measures to promote the respect of Article 10 of the European Convention on Human Rights*. Sprejeta 13. januarja 2010.

³⁹ Kot primer lahko vzamemo več držav. V Rusiji je bilo od leta 2007 umorjenih več vidnih novinarjev, kot so Ivan Safronov, Vyacheslav Ifanov, Ilyas Shurpayev, Gadji Abashilov, Sergey Protazanov, Magomed Yevloyev, Telman Alishayev, Shafiq Amrakhov, Anastasia Baburova, Vyacheslav Yaroshenko, Natalia Estemirova, Abdulmalik Akhmedilov in Olga Kotovskaya (Priporočilo 1897, čl. 4). V Bolgariji je bil aprila 2008 umorjen novinar Georgi Stoev, oktobra istega leta pa na Hrvaškem novinar Ivo Pukanić (Priporočilo 1897, čl. 5).

⁴⁰ Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2010. Priporočilo 1897 o svobodi medijev – *Recommendation 1897 for media freedom*. Sprejeta 27. januarja 2010.

bil namen PSSE v Resoluciji št. 1577 o dekriminalizaciji obrekovanja opozoriti države, da teh zakonov o obrekovanju ne sme uporabljati z namenom da utiša kritična mnenja v medijih. Negativno mnenje ali kritika nikoli ne sme biti razlog za umor novinarjev ali odvzem njihovih pravic ter svobode (Priporočilo PSSE 1897, čl. 8). Zato je PSSE v Priporočilu 1577 znova pozvala vse države članice k spoštovanju in zagotavljanju svobode medijev ter k sodelovanju z vsemi regionalnimi in mednarodnimi organizacijami na tem področju. Med njimi še posebej s Predstavnikom za svobodo medijev OVSE, Mednarodno združenje novinarjev, Združenjem evropskih novinarjev, Členom 19, Mednarodnim inštitutom za tisk ter Novinarji brez mej. SE ima namen upoštevati vsa priporočila za posamezno državo članico, ki so pripravljena s strani zgoraj omenjenih organizacij (Priporočilo PSSE1897, čl. 12).

Deklaracija OMSE o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev iz leta 2014⁴¹ je znova opozorila na probleme, s katerimi se Evropa spopada že dve desetletji. Dejstvo je, da so novinarji in drugi medijski akterji v Evropi še vedno ustrahovani.⁴² Nekaterim je bila odvzeta prostost, drugi pa so bili fizično napadeni ali celo umorjeni zaradi njihovega preiskovalnega dela, mnenj in poročil (Deklaracija OMSE o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev 2014, čl. 1). Do te točke je privedla ponavljajoča se kultura nekaznovanosti. Alarmantno stanje ni omejeno izključno na novinarje in druge tradicionalne medijske akterje, temveč sem štejejo vsi akterji, ki opravljajo dejavnost informiranja, kot so tudi npr. nevladne organizacije (Deklaracija OMSE o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev 2014, čl. 2). Vsi akterji, ki spremljajo transparentnost delovanja javnih institucij, so zaradi svoje vloge pri obveščanju javnosti in vodenju javne razprave o vprašanjih javnega interesa, pogosto v ranljivem položaju in kot taki izpostavljeni grožnjam s strani javnih institucij ali močnih interesnih skupin (Deklaracija OMSE o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev 2014, čl. 4).

Iz Deklaracije o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev je razvidno, da ima SE tudi v prihodnosti namen izvajati aktivnosti za zaščito vseh medijskih akterjev. To ima namen narediti z okrepitvijo standardov in preučitvijo nadaljnjih ukrepov, s katerimi bodo vsi medijski akterji zaščiteni pred grožnjami in nasilnimi dejanji. Osredotočiti se namerava tudi na ukrepe za odpravo nekaznovanosti in uskladitvijo zakonodaje in prakse v

---

⁴¹ Svet Evrope. Odbor ministrov. 2014. Deklaracija Odbora ministrov o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev – *Declaration of the Committee of Ministers on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors*. Sprejeta 30. aprila 2014.

⁴² Tukaj lahko kot primer izpostavim srbsko novinarko Brankico Stanković, ki že od leta 2009 zaradi grožnje s smrtjo, ki jih je dobila zaradi svoje oddaje *Insajder*, v kateri je odkrila več primerov korupcije v Srbiji, živi s spremstvom policije. (International Women's Media Foundation 2015).

zvezi z obrekovanjem (Deklaracija OMSE o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev 2014, čl. 11).

6 Opredelitev vloge Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi pri delovanju v Črni gori, Makedoniji in Srbiji

OVSE je transatlantska institucija, ki je nastala v začetku sedemdesetih in sicer primarno kot Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE) (Šabič 2005, 159), ki je imela za cilj spodbuditi politični dialog med Vzhodom in Zahodom (OVSE 2013b). Pogajanja na konferenci so trajala več kot dve leti in bila končana leta 1975 s podpisom Helsinške sklepne listine. Helsinška sklepna listina ni ustanovna pogodba, je pa dokument, ki vsebuje deset temeljnih načel o urejanju odnosov med državami evropske celine (Šabič 2005, 158–163).

V obdobju od 1975 do 1990 so sodelujoče države pokazale politično voljo za institucionalizacijo KVSE in postopoma začele ustanavljati formalne organe. Najvišja organa odločanja sta tako Ministrski svet (sestavljene iz zunanjih ministrov sodelujočih držav, ki se srečujejo enkrat na leto) in Stalni svet (sestavljene iz predstavnikov sodelujočih držav, ki se srečujejo tedensko). Vse odločitve se sprejemajo s konsenzom (Šabič in dr. 2005, 25–31). Ostali formalni organi so Forum za varnostno sodelovanje in Parlamentarna skupščina (prav tam). Dokončna institucionalizacija se je zgodila leta 1994 s spremembo imena KVSE v OVSE. Zato OVSE ni klasična mednarodna vladna organizacija, ampak je panevropska institucija, ki povezuje vojaško varnost z institucijami, ki se ukvarjajo s preventivnimi dejavnostmi, kot so Urad za demokratične institucije in človekove pravice, Visoki komisar za narodne manjšine in Predstavnik za svobodo medijev (predstavnik OVSE) (Šabič 2005, 160). OVSE predstavlja največjo politično-varnostno institucijo na svetu, ki ima 57 sodelujočih držav in deluje na zelo različnih področjih: od preprečevanja konfliktov in terorizma do človekovih pravic, izobraževanja, enakosti med spoloma, demokratizacije, varstva okolja in svobode medijev (OVSE 2013c).

V nadaljevanju sledi poglobljena analiza rednih poročil Predstavnik za svobodo medijev OVSE v katerih je podrobno opisana medijska situacija v vsaki izmed obravnavanih držav. Pri tem je vredno izpostaviti, da predstavnik OVSE letno v povprečju objavi tri poročila o svobodi medijev, kar bo razvidno tudi v nadaljevanju naloge. V teh poročilih lahko najdemo podrobne informacije glede spremljanja razvoja svobode medijev v obravnavanih državah. Dokumenti navajajo tudi konkretne aktivnosti predstavnika OVSE glede izboljšanja medijske svobode v teh državah. Obravnava poročil se začne v letu 1998, ko je izšlo prvo poročilo in se konča v letu 2013. To analizo potrebujemo, da si lahko bolj natančno pogledamo ključne značilnosti medijske sfere v vsaki obravnavani državi. Na ta način lahko prepoznamo vzorce,

ki se ponavljajo v določenem obdobju in predstavljajo najbolj pereče medijske probleme v vsaki državi. Hkrati nam analiza omogoča razumeti, kakšen je vpliv oziroma vloga, ki jo ima predstavnik OVSE, ki posebej mednarodni instrument, katerega cilj je izboljšati medijsko svobodo v sodelujočih državah OVSE in tudi širše.

6.1 Poročilo Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (1998/1999)

V svojem prvem poročilu je predstavnik OVSE (1998, 212)⁴³ oktobra 1998, izpostavil problem prepovedi predvajanja programov mednarodnih medijev, kot so *BBC*, *Radio Svobodne Evrope*, *Deutsche Welle* in *Glas Amerike* v FRJ. Ustava FRJ⁴⁴ v svojem 38. členu izrecno prepoveduje cenzuro kar pomeni, da so ustavna jamstva sicer v skladu s splošnimi načeli OVSE (Poročilo Predstavnik za svobodo medijev 1998, 211), vendar pa praksa nakazuje drugače. To se kaže v sprejetju Zakona o javnem informiranju, ki je institucionaliziral prepoved tujih medijev, hkrati pa je bila predvidena tudi ogromna pristojbina za žalitve s strani medijev, ki so jo morali poravnati v roku 24 ur ter številna pooblastila za državne organe, ki so jim omogočila omejevanje svobode medijev. Posledično so jugoslovanski tiskani mediji nujno potrebovali nov pravni okvir, ki bi zaščitil novinarje pred vladnimi zlorabami in jim zagotovil nemoteno opravljanje novinarskega poklica, tj. objektivnega poročanja o aktualnih dogajanjih v svoji državi in tujini (Poročilo Predstavnik za svobodo medijev 1998, 214).

Ne glede na ustavno jamstvo o svobodi medijev, Zakon o javnem informiranju torej izniči to ustavno pravico (Poročilo Predstavnik za svobodo medijev 1998, 215). Nadaljnji problem, ki ga je poročilo izpostavilo, je problem režimskega novinarstva in širjenja propagande v prid vladajočih političnih elit. Po mnenju predstavnika OVSE je to zadušilo medijsko sfero v FRJ (prav tam). Upoštevajoč takratno stanje na medijskem področju je predstavnik OVSE v svojem poročilu (1999, 218) tako predlagal sprejemanje novih medijskih zakonov, ki naj bi temeljili na prepovedi cenzure in hkrati pozval, da se o vseh vladnih odločitvah na področju medijev najprej odpre razprava z mednarodnimi organizacijami, ki zagovarjajo svobodo

---

⁴³ OVSE. 1999. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 1998/1999: Trenutni položaj medijev v Federativni republiki Jugoslaviji - Poročilo Stalnemu svetu 1998 – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 1998/1999: Current situation of Media in the Federal Republic of Yugoslavia – Report to the Permanent Council 1998*.

⁴⁴V tem obdobju sta bili del FRJ samo še Srbija in Črna gora, ki sta se nato leta 2003 preimenovali v Državno skupnost Srbije in Črne gore.

medijev. Mednarodna skupnost naj tako zagotovi politično, materialno in tudi finančno podporo neodvisnim medijem v FRJ.

6.1.2 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (1999/2000)

V prvem poročilu za obdobje 1999/2000⁴⁵ je predstavnik OVSE izrazil svojo zaskrbljenost nad izvajanjem srbskega Zakona o javnem informiranju iz oktobra 1998, saj naj bi bili neodvisni mediji in novinarji ustrahovani in omejeni v opravljanju svojega dela. Predstavnik OVSE je videl ta zakon kot vojno proti neodvisnim medijem (Prvo poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2000, 193), kar je izpostavil tudi v svojem tretjem poročilu (Tretje poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2000, 203). Predstavnik je zato pozval vse zunanje ministre Parlamentarne skupščine OVSE, naj na kakršenkoli način prispevajo k izboljšanju stanja v Srbiji⁴⁶ (prav tam).

V letu 1999 razprava o Zakonu o javnem informiranju v Srbiji še ni bilo konec, zato so bila tudi prizadevanja predstavnika OVSE usmerjena v odpravljanje tega zakona. Predvsem je bil zakon problematičen, ker se je uporabljal kot sredstvo proti napredno mislečim v Srbiji (Četrto poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2000, 210). S pomočjo ostalih držav članic OVSE je želel poudariti, kako ta zakon škoduje medijskemu prostoru v Srbiji ter vsem novinarjem, ki opravljajo novinarsko delo (prav tam). Poleg tega zakona je še večji dvom o delovanju pravnega in medijskega sistema v Srbiji povzročil umor urednika časopisa *Evropljanin*, Slavka Ćuruvije. V poročilu je bilo tako ocenjeno, da oblast še vedno pristopa k uporabi cenzure, pri čemer niso izključeni niti umori (prav tam), z namenom, da bi se preprečilo širjenje informacij, ki bi lahko bile v nasprotju z Miloševićevim režimom.

Zaključek vseh štirih poročil za 1999 je bilo poročilo, ki ga je predstavnik OVSE Freimut Duve predstavil na konferenci OVSE oktobra 1999. Izhajajoč iz lastne analize situacije v FRJ in ostalih post-komunističnih ter post-socialističnih držav, je predstavnik OVSE ugotovil, da je problem strukturna cenzura, s katero se soočajo nove demokracije v Evropi (Poročilo Predstavnika za svobodo medijev na OVSE konferenci 1999, 232). V obdobju med 1998 in 1999 je predstavnik OVSE opazil, da so se pojavile različne oblike posrednega pritiska na

---

⁴⁵ OVSE. 2000. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 1999/2000: Redna poročila Stalnemu svetu 1999 – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 1999/2000: Regular Reports to the Permanent Council 1999*.

⁴⁶Poročilo v tem delu izpostavlja le Srbijo (čeprav je bila Srbija v tem času še vedno del Federativne republike Jugoslavije).

medijsko svobodo, ki so povezane predvsem z ekonomskimi in političnimi strukturami iz preteklosti (prav tam). Izpostavil je dejstvo, da imajo vladno nadzorovani mediji dovolj finančnih virov, da ekonomsko preživijo za razliko od neodvisnih medijev, ki teh sredstev nimajo. Identificiral je pet instrumentov, s katerimi država izvaja kontrolo nad mediji:

1. vlada ima monopol nad prodajo časopisnega papirja (papir, ki ga potrebujejo medijske hiše za tisk);
2. vlada nadzoruje uvoz papirnih zalog;
3. povečanje najemnin za pisarne, ki so v lasti občine in se oddajajo neodvisnim medijem;
4. monopolistični nadzor nad distribucijo časopisov;
5. vladno nadzorovana podjetja oglašujejo le v 'prijateljskih' medijih (prav tam).

Poleg teh petih omenjenih instrumentov, je izpostavil tudi problem vladnih uslužbencev, ki izkoriščajo pomanjkljivo zasnovane zakonske določbe o obrekovanju in žalitvah. V takih okoliščinah je ogrožena druga glavna funkcija medijev, t. i. korektivna funkcija, kjer mediji delujejo kot kritiki vseh pomembnih vladnih ali poslovnih odločitev, ki vplivajo na prihodnost vseh državljanov (Poročilo Predstavnik za svobodo medijev na OVSE konferenci 1999, 233).

6.1.3 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2000/2001)

V prvem in drugem Poročilu predstavnik OVSE leta 2001⁴⁷ se opažanja in komentarji, ki so bili rezultat nadzorovanja stanja medijev v FRJ, niso spremenili. Zakon o javnem informiranju iz leta 1998 je še bil vedno glavni problem, ki ga je predstavnik OVSE izpostavil, hkrati je omenil tudi neprestano represijo nad neodvisnimi mediji (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2001, 147). Znova pozove vse članice OVSE ter civilno družbo k prispevanju izboljšanja položaja medijev v FRJ (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2001, 149).

---

⁴⁷ OVSE. 2001. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnik OVSE za svobodo medijev 2000/2001: Redna poročila Stalnemu svetu 2001 – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2000/2001: Regular Reports to the Permanent Council 2001*.

Žal se položaj medijev v FRJ ni izboljševal, saj so se medijske hiše še naprej zapirale in je od oktobra 1998 do julija 2000 število le-teh doseglo 15. Več kot 200 televizijskih in radijskih postaj pa je bilo pred zaprtjem, saj vlada ni želela obnoviti njihove licence. Aretacije novinarjev ter drugi prijemi, namenjeni zatiranju svobodnega novinarstva, so se vrstili eden za drugim (Drugo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2001, 165).

Iz analiz medijskih sistemov v državah članicah OVSE je razvidno, da države uporabljajo podobne strategije za načrtno oviranje medijev pri izpolnjevanju načel in obveznosti OVSE.⁴⁸ Ena izmed teh strategij, ki jo je predstavnik OVSE identificiral, je cenzura kot opozorilo, najprej sledi nekaj opozoril s strani vlade, zadnji korak pa je zaprtje medijske hiše (Drugo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2001, 167).

Po parlamentarnih volitvah v FRJ septembra 2001, ko je Miloševićeva vlada padla in je na oblast prišla Demokratska stranka Srbije, je svoboda medijev končno postala možna realnost vseh državljanov FRJ. Predstavnik OVSE je obiskal Beograd, kjer se je srečal s predstavniki Demokratske stranke in novinarji. Osnovni cilj obiska je bil izboljšanje položaja medijev in novinarjev v FRJ ter preprečitev pregona novinarjev zaradi njihove profesionalnosti in objektivnosti (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2001, 177). Korak naprej k izboljšanju medijske situacije v FRJ, je bila tudi izpustitev petih novinarjev iz zapora, ki so bili zaprti zaradi njihovega poročanja (prav tam).

6.1.4 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2002/2003)

V prvem poročilu Predstavnik za svobodo medijev za obdobje 2002/2003⁴⁹ je Srbija⁵⁰ omenjena le enkrat. Zakonodajne reforme so sicer potekale počasi, vendar je bilo preoblikovanje Radio Televizije Srbije ključni premik k izboljšanju medijskega sistema (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2003, 186) – omenjena televizijska hiša je začela delati v prid vseh državljanov in ni bila več le podaljšana roka režima. Število kršitev medijske svobode se je zmanjšalo, vendar pa tožbe in napadi zoper določene novinarje niso

---

⁴⁸Strategije, kot so: spreminjanje členov zakonov z namenom centralizacije svoje moči, monopolizacija nadzornih organov nad mediji, zapiranje medijskih hiš, zapiranje novinarjev, oglaševanje izključno v pro-vladnih medijih, tožbe, kazni (Dohel 2009, 161; Helsinški odbor 2013; Kostova 2014).

⁴⁹OVSE. 2003. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnik OVSE za svobodo medijev 2002/2003: Redna poročila Stalnemu svetu 2003 – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2002/2003: Regular Reports to the Permanent Council 2003*.

⁵⁰Poročilo v tem delu izpostavlja le Srbijo (čeprav je bila Srbija v letu 2002 še vedno del Federativne republike Jugoslavije).

bili popolnoma odpravljeni, saj je Socialistična stranka (stranka nekdanjega predsednika Slobodana Miloševića) preganjala tiste, ki so glasno kritizirali njeno delovanje (prav tam).

6.1.5 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2004)

V svojem prvem poročilu za leto 2004⁵¹ je novi predstavnik OVSE znova opozoril na dogajanja v Srbiji in Črni gori in sicer predvsem na umor urednika dnevnega časopisa Dan, Duška Jovanovića. S tem poročilom je pozval oblasti, naj čim prej ukrepajo in izvedejo ustrezno preiskavo (Prvo poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2005, 197).

6.1.6 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2005)

Leta 2005 je Republika Makedonija prvič omenjena v poročilih predstavnika OVSE. Predstavnik OVSE Haraszi je namreč obiskal Skopje oktobra 2005 z namenom, da bi ocenil takratno stanje medijske svobode v državi, še posebno v kontekstu novega zakona o radiodifuziji, ki je bil v času obiska v obravnavi v parlamentu. Splošne opazke Harasztija so bile, da je medijska situacija v tej državi sprejemljiva, za vse pomanjkljivosti pa je po njegovem mnenju obstajalo upanje, da jih bo vlada primerno naslovila (Svoboda medijev v Republiki Makedoniji – ugotovitve in priporočila 2005, 141)⁵². Poročilo pravi, da je celotna slika o medijskem sistemu v Makedoniji konstruktivna, kar pomeni, da obstaja visoka stopnja medijskega pluralizma v državi, tako v smislu kvantitete medijev kot tudi kvalitete medijskih prispevkov. Število medijskih hiš se giblje med 150 in 180, kar je za dva milijonski trg več kot dovolj (prav tam). Vsekakor pa je veliko medijskih hiš zaradi ekonomske nestabilnosti, ranljivih in izpostavljenih komercialnemu ter političnemu pritisku. Poročilo izpostavlja konsolidacijo trga kot enega od načinov, ki bi v veliki meri pomagala pri neodvisnosti medijev (prav tam).

Poročilo je ugotovilo, da je pravni okvir za zagotavljanje svobode medijev v največjem delu v skladu z načeli OVSE; izjema so občasni pritiski usmerjeni na posamezne novinarje, ki se jih pri njihovem delu ne bi smelo ovirati (Svoboda medijev v Republiki Makedoniji – ugotovitve

---

⁵¹ OVSE. 2005. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2004: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2004: Regular Reports to the Permanent Council*.

⁵² OVSE. 2006. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2005: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2005: Regular Reports to the Permanent Council*.

in priporočila 2005, 147). Predstavnik OVSE omeni tudi druge pomanjkljivosti, kot je navzkrižje interesov, kjer imajo politični voditelji v svoji lasti velike deleže radiotelevizijskih postaj (Svoboda medijev v Republiki Makedoniji – ugotovitve in priporočila 2005, 145). Rešitev za takšno navzkrižje interesov predstavnik OVSE vidi v tem, da se medijsko lastništvo in upravljanje z mediji prepusti neodvisnemu skrbniku ali upravitelju, ki ne bo politično opredeljen (prav tam).

Predstavnik OVSE je izrazil zaskrbljenost tudi glede uporabe in zasnove kazenske zakonodaje, saj sta bila dva novinarja obsojena na zaporno kazen zaradi obrekovanja. Takšne kazni nasprotujejo načelom, ki jih predvideva Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (Svoboda medijev v Republiki Makedoniji – ugotovitve in priporočila 2005, 146). Vlada bi morala na tem področju uvesti potrebne zakonodajne reforme, s katerimi bi dekriminalizirala razžalitve in obrekovanja ter jih prestavila na področje civilne zakonodaje (prav tam).

Poročilo je bilo zaključeno z ugotovitvijo, da tiskani mediji še vedno ostajajo demonopolizirani, vendar pa so potrebne konkretne zakonske reforme, ki bodo obdržale tak položaj tiskanih medijev z namenom, da se ohrani potrebna medijska svoboda (Svoboda medijev v Republiki Makedoniji – ugotovitve in priporočila 2005, 144). Iz teh ugotovitev in priporočil je razvidno, da se je medijski trg v Makedoniji razvijal v zaželeno smer oziroma v skladu z načeli, ki jih uveljavljajo sodelujoče države OVSE.

6.1.7 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2006)

V svojem prvem poročilu leta 2006⁵³ je predstavnik OVSE pozdravil zavzetost makedonske ministrice za pravosodje, ki je na mednarodni konferenci o dekriminalizaciji obrekovanja, ki je bila v sodelovanju z misijo OVSE organizirana v Skopju, obljubila, da bo parlamentu predlagala, da se odpravi zaporna kazen kot sankcija za obrekovanje in razžalitev (Prvo poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2007, 78). To je bil pomemben korak naprej v demokratizaciji Makedonije ter ustvarjanju pogojev za nemoteno opravljanje novinarskega poklica. V drugem poročilu istega leta je predstavnik OVSE poudaril napredek na področju medijske svobode v vseh treh državah. Črna gora, Makedonija in Srbija so odpravili zaporno

---

⁵³ OVSE. 2007. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2006: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2006: Regular Reports to the Permanent Council*.

kazen kot kazen za obrekovanje (Drugo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2007, 105). V zadnjem poročilu tega leta je bila Srbija edina izmed obravnavanih držav, ki je bila omenjena in sicer v kontekstu opomina državnim oblastem za zaprtje urednika RTV Kuršumlija Slavka Savića, ki je bil zaprt zaradi svojih kritičnih prispevkov do določenih občinskih svetnikov. V luči spremenjenega zakona, ki odpravlja zapor kot kazen za obrekovanje, je predstavnik OVSE pozval javnega tožilca Republike Srbije, da opusti to kazen (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2007, 121).

6.1.8 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2007)

V poročilu iz leta 2007 je opaziti napredek na področju pravosodja v Makedoniji in dokaz za to je bila odprava zaporne kazni novinarja Zorana Božinovskega, ki je bil obsojen na triletno zaporno kazen zaradi obrekovanja (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2007, 48).⁵⁴

V Srbiji pa je predstavnik OVSE poleg pozitivnih sprememb na področju medijske svobode, še vedno izpostavil že znane probleme v medijskem prostoru. Prva izpostavljena problematika je bilo zaprtje *BK Televizije* ter onemogočanje obnavljanja licence trem medijskim hišam (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2007, 52). Drugi problem, ki se je pojavil, je bil fizični napad na prominentnega srbskega novinarja Dejana Anastasijevića, ki je pretresel srbsko medijsko občinstvo in zaradi česar je predstavnik OVSE pozval srbske oblasti, policijo in pravosodne organe, naj se hitreje odzivajo na nasilna dejanja, usmerjena proti novinarjem in urednikom različnih medijev (Drugo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2007, 77). Napadi na urednike in novinarje niso bili novost niti v Črni gori, zato je predstavnik OVSE opozoril tudi črnogorske oblasti na brutalni napad na direktorja dnevnega časopisa *Vijesti*. Predstavnik OVSE je poudaril, da takšni napadi pomenijo napad na demokracijo, in sicer preko izvajanja cenzure, zato je opozoril, da je potrebna vladna proaktivnost, da se zagotovijo pogoji za svobodno delovanje novinarjev in urednikov (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2007, 101).

---

⁵⁴ OVSE. 2008. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnik OVSE za svobodo medijev 2007: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2007: Regular Reports to the Permanent Council*.

6.1.9 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2008)

Vsa tri poročila iz leta 2008na splošno poudarjajo napredek na področju medijske svobode v vseh treh obravnavanih državah, vendar lahko rečemo, da obstaja vzorec kršitev medijske svobode, ki se vedno znova ponavlja. V Makedoniji kot glavna skrb predstavnika OVSE ostajajo občasni napadi na neodvisne novinarje. Napadi so včasih izvedeni s strani varnostnikov političnih strank, kar nakazuje na morebitno politično vpletenost. Zato v svojem prvem poročilu za leto 2008 predstavnik OVSE poziva državne organe, da opravljajo svoje delo vestno, ne da bi pri tem poskušali omejiti svobodo medijev, ter da se posvetijo sprejemu ukrepov, ki bi preprečili napade na novinarje in urednike (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2009, 68).⁵⁵

V Črni gori je veliko pozornosti pritegnila tožba premiera Djukanovića zoper direktorja dnevnega časopisa *Vijesti*, Željka Ivanovića. Ivanović bi moral plačati odškodnino Djukanoviću v vsoti enega milijona evrov. Predstavnik OVSE je v poročilu in preko pisma apeliral na predsednika vlade, da bi tožbo opustil (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2009, 69). Predstavnik OVSE je v pismu izrazil svoje razumevanje vendar je poudaril, da kazen ni sorazmerna s kritiko, ki jo je novinar napisal, zato bi moral tožbo opustiti. Tožba je bila nato odpravljena in v svojem zadnjem poročilu je predstavnik OVSE pohvalil pozitivne spremembe na medijskem področju v Črni gori in sicer, da je proces privatizacije medijev skoraj končan, obrekovanje je odpravljeno kot kršitev kazenske zakonodaje, medijski pluralizem pa naj bi se na območju Črne gore utrjeval (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2009, 138). Poročilo pravi, da bi morali biti vsi mediji vsekakor bolj vključeni v samoregulatornih organih, kot tudi to, da bi morali biti vsi primeri, v katerih so novinarji ogroženi ali napadeni, obravnavani v najkrajšem možnem času, rezultati obravnav pa transparentni oziroma dostopni javnosti (prav tam).

V Srbiji so verbalni in fizični napadi na novinarje in urednike ostali največji problem, zato je predstavnik OVSE pozval srbske oblasti, naj preprečijo tovrstne pritiske na novinarje in urednike (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2009, 72). Ob prihodu nove vlade je predstavnik OVSE izkoristil priložnost, da je še enkrat poudaril pomembnost

---

⁵⁵ OVSE. 2009. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2008: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2008: Regular Reports to the Permanent Council*.

implementacije Zakona o prostem dostopu do informacij javnega značaja v Srbiji (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2009, 133).

6.1.10 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2009)

V letu 2008 je Črna gora sprejela predlagani Zakon o javni radioteleviziji in vključila vsa priporočila, ki so prišla s strani predstavnika OVSE (Prvo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2010, 99).⁵⁶ Vendar pa je v poročilu iz leta 2009 Predstavnik OVSE omenil, da so obstajala tveganja, da se bo morala javna radiotelevizija pogajati s politiki za pridobitev dodatnih finančnih sredstev, kar bi vplivalo na uredniško neodvisnost (prav tam). Še en velik uspeh za medijsko sfero v Črni gori je bil zaključek preiskave o umoru glavnega urednika dnevnega časopisa *Dan*, Duška Jovanovića. Po petih letih preiskovanja so obsodili njegovega morilca na 30 letno zaporno kazen (Drugo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2010, 132). Hkrati pa občasni napadi na novinarje ostajajo del črnogorskega medijskega prostora (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2010, 159).

Leta 2009 je bilo na območju Makedonije precej mirno, kar zadeva svobodo medijev, je pa imel predstavnik OVSE komentar na pobudo, ki je prišla s strani Ministrstva za pravosodje. S to pobudo so želeli omejiti dostop do dokumentov vladnih organov (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2010, 157). To je v nasprotju z mednarodnimi standardi in zato je predstavnik OVSE pozval makedonsko vlado, naj se posvetuje z Uradom predstavnika OVSE, preden bi bili predlagani amandmaji sprejeti (Tretje poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2010, 158).

V obdobju med letoma 2008 in 2009 so v Srbiji še vedno poskušali preprečiti raziskovalno novinarstvo ali ga vsaj omejiti. O tem govori primer novinarke Dragane Kocić, kateri je bila izrečena globa v višini enega milijona dinarjev, ker je citirala obtožnico proti javnemu uslužbencu (Drugo poročilo Predstavnik za svobodo medijev 2010, 135). V upanju, da bo ta globa odpravljena, se je predstavnik OVSE skliceval na vse mednarodne standarde ter pozval vse javne uslužbence v Srbiji na večjo profesionalnost, saj je služba vladnega uradnika deležna večje kritike (prav tam).

---

⁵⁶ OVSE. 2010. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2009: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2009: Regular Reports to the Permanent Council*.

6.1.11 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2010)

Marca 2010 je Dunja Mijatović nasledila Miklosa Harasztija kot Predstavnica za svobodo medijev (v nadaljevanju predstavnica OVSE). V tem letu je bilo v Srbiji še nekaj napadov na novinarje, kot npr. na novinarja Teofila Pančiča, ki je bil zelo strog kritik nacionalizma ter športnega vandalizma. Predstavnica OVSE je takoj prosila srbske oblasti, da ukrepajo in raziščejo brutalni napad na dotičnega novinarja (Drugo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2011, 130).⁵⁷ Mijatović je pozdravila rzsodbo Višjega sodišča v prid novinarke Dragane Kocić, saj je to sodišče razveljavilo sodbo nižjega sodišča, kjer je bila novinarki dosojena globa v višini enega milijona dinarjev (Drugo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2011,163).

6.1.12 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2011)

V Makedoniji je imelo prvo poročilo Predstavnice OVSE iz leta 2011⁵⁸ največ pripomb glede preiskave pod imenom 'Pajkova mreža'. S to akcijo makedonske policije je bilo zaradi suma o pranju denarja in davčne utaje, zamrznjenih 11 računov različnih podjetij. Med temi 11 podjetji sta bili tudi dve prominentni televizijski postaji – *A1* in *A2* ter trije dnevni časopisi: *Koha e Re*, *Špic* in *Vreme* (Prvo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2012, 42). Predstavnica OVSE je v svojem pismu zunanjemu ministru pozvala makedonske oblasti, naj poskrbijo, da ne bo prišlo do omejevanja delovanja omenjenih medijskih hiš, ker bi to pomenilo izvajanje ekonomske cenzure nad mediji. V času pisanja tega poročila so bila finančna sredstva prej omenjenih medijskih hiš zamrznjena, kar je povzročilo še večjo zaskrbljenost, zaradi vpliva, ki ga lahko ima ta situacija na medijski pluralizem v Makedoniji. V odgovoru, ki ga je predstavnica OVSE dobila s strani namestnika ministra za zunanje zadeve, je bilo poudarjeno dejstvo, da je v Makedoniji sodstvo popolnoma neodvisno ter da bodo vladne oblasti poskrbele, da ne bo prišlo do kakršnihkoli negativnih posledic, ki bi jih lahko povzročila ta preiskava (Prvo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2012, 43). Kljub temu pa je predstavnica OVSE izrecno pozvala oblasti, da v tem primeru ne iščejo

---

⁵⁷ OVSE. 2011. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2010: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2010: Regular Reports to the Permanent Council*.

⁵⁸ OVSE. 2012. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2011: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2011: Regular Reports to the Permanent Council*

političnih koristi in zagotovijo, da preiskava ne bo negativno vplivala na medijski pluralizem ali da ne pride do gospodarske cenzure medijev (Drugo poročilo Predstavnice o svobodi medijev 2012, 66).

Tudi v svojem tretjem poročilu za leto 2011 je predstavnica OVSE izrazila zaskrbljenost glede zapiranja zgoraj omenjenih časopisov in televizij v Makedoniji, ki so bili predvsem politične narave (Tretje poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2012, 87). Situacija se je poslabšala s sprejemom novega Zakona o radiodifuziji, ki je bil sprejet brez javne debate in brez posvetovanja z Uradom OVSE v Skopju (Drugo poročilo Predstavnice o svobodi medijev 2012, 88). Največja pomanjkljivost tega zakona je bila v tem, da je Svet o radiodifuziji postal politično telo, nad katerim je dobila oblast popolno kontrolo (prav tam). Zaradi resnosti dogajanja v Makedoniji je predstavnica OVSE obiskala Skopje oktobra 2011, kjer je imela srečanja tako z vladnimi predstavniki kot z novinarji. Na tem uradnem obisku je poudarila, da je v Makedoniji nujno potrebno zagotoviti medijski pluralizem, saj je to edina pot k uresničevanju demokratičnih vrednot (Tretje poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2012, 89).

V letu 2011 je bilo opaženih nekaj pozitivnih sprememb na področju medijske zakonodaje v Srbiji in sicer: ustavno sodišče Srbije je zavrnilo amandmaje Zakona o prostem dostopu do informacij javnega značaja, za katere je prejšnji predstavnik OVSE opozoril, da so v nasprotju z načeli in mednarodnimi standardi sodelujočih držav v OVSE. Predstavnica OVSE je pozdravila zavzetost srbske oblasti pri usklajevanju medijske zakonodaje z mednarodnimi standardi (Prvo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2012, 44). Kljub nekaterim pozitivnim spremembam v Srbiji, je predstavnica OVSE javno obsodila ustrahovalno kampanjo proti televizijski postaji *B92* ter njenim novinarjem, še posebej proti novinarki Brankici Stanković, ki se ukvarja z raziskovalnim novinarstvom (prav tam).

Črna gora je v letu 2011 pokazala napredek na področju medijske zakonodaje, vendar pa so občasni fizični napadi na novinarje in urednike metali senco na pozitivne spremembe, ki jih je dosegla (Tretje poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2012, 90).

6.1.13 Poročila Predstavnika za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2012)

Tudi v letu 2012 je predstavnica OVSE zelo pozorno spremljala dogajanja v Makedoniji, Črni gori in Srbiji. V letu 2012 je Makedonija v sodelovanju z Združenjem novinarjev opravila

medijsko reformo, ki bi morala biti dokončana istega leta (Prvo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 43).⁵⁹ Predstavnica OVSE je pričakovala, da bo vlada svoje napore usmerila k preprečevanju kršitev medijske svobode in omogočanju medijskega pluralizma, kot je bilo to rečeno oktobra 2011, ko je bila tam na uradnem obisku (prav tam). Kljub obljubam pa Svet za radiodifuzijo ni obnovil satelitskega programa televizije A2, zaradi česar je predstavnica OVSE opozorila na nujnost sprememb Zakona o radiodifuziji, ter navedla ta primer kot dokaz, kako lahko zakonsko omejevanje medijev vpliva na medijski pluralizem v državi (Tretje poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 93). V istem poročilu je izrazila svoje razočaranje nad sodbo, ki je bila izrečena novinarju časopisa *Vest*, Svetu Toevskemu, ki je bil obsojen na tri mesece zapora zaradi svojega članka (prav tam). Novembra je predstavnica OVSE pohvalila dokončen umik obrekovanja iz kazenskega zakonika v upanju, da bo to temelj za prihodnje uresničevanje svobode medijev v Makedoniji (prav tam).

V Črni gori so fizični napadi še vedno primarni problem, ki ga imajo neodvisni novinarji in uredniki (Prvo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 43). Predstavnica OVSE je večkrat pozvala črnogorske oblasti, naj bodo aktivnejše pri reševanju takih problemov, saj je to edini način zagotavljanja svobode medijev in nemotenega opravljanja novinarskega poklica v Črni gori (Tretje poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 95).

Na svojem uradnem obisku v Beogradu se je predstavnica OVSE srečala tako z vladnimi predstavniki kot tudi s predstavniki novinarjev in civilne družbe. Očitno je bilo, da se medijska situacija v Srbiji počasi izboljšuje, toda nekatera vprašanja so ostajala odprta, kot so npr. zakonodajne reforme na tem področju, varnost novinarjev in urednikov, neodvisno poročanje ter zagotavljanje ekonomske in politične neodvisnosti upravljalnih organov (Tretje poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 98).

6.1.14 Poročila Predstavnik za svobodo medijev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (2013)

V svojem poročilu za leto 2013 je predstavnica OVSE opozorila makedonske oblasti, da novi Zakon o medijih in avdiovizualnih storitvah preveč omejuje medijsko svobodo zaradi tveganja prevelike regulacije in obstoja nepotrebnih restrikcij za medije (Prvo poročilo

---

⁵⁹ OVSE. 2013. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2012: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2012: Regular Reports to the Permanent Council*.

Predstavnice 2013, 116).⁶⁰ V svoji uradni izjavi 31. maja je obsodila nezakonite aretacije, med njimi zadrževanje novinarja Tomislava Kežarovskega s strani makedonskih oblasti zaradi njegovega članka, v katerem je razkril identiteto priče v primeru enega umora. Pri tem je predstavnica OVSE poudarila, da je celo v tako občutljivih primerih pridržanje novinarjev v priporu pretirano (Prvo poročilo Predstavnice 2013, 117). Kljub temu, da je predstavnica OVSE opozorila oblasti v Makedoniji o pridržanju novinarja Kežarovskega, je bil njegov pripor podaljšan (Drugo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 156).

Poleg nepravilnosti, ki so nastale v primeru novinarja Kežarovskega, je predstavnica OVSE opravila pravni pregled Zakona o medijih ter znova opazila, da problematični členi ostajajo v zakonu, kot npr. peta točka drugega člena, ki nelegitimno poda definicijo novinarja. To naj bi v veliki meri omejilo svobodo medijev v Makedoniji, sami členi pa so tudi v nasprotju z evropskimi in mednarodnimi standardi ter načeli OVSE (prav tam). Zaradi resnosti situacije v primeru Kežarovskega je predstavnica OVSE osebno prosila premiera Nikolo Gruevskega, da ji dovoli obisk Kežarovskega v zaporu, vendar je bila ta prošnja zavrnjena (Drugo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 157), kar je bil še en dokaz ignorantskega odnosa oblasti do reševanja te situacije. V naslednjih mesecih je bil Kežarovski obsojen na štiri leta zapora (prav tam). V primeru Srbije je predstavnica OVSE predlagala ustanovitev mednarodne komisije, ki bo nepristransko raziskala vse nerešene umore novinarjev v Srbiji (Drugo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 120).

Iz analize poročil predstavnikov OVSE v obdobju od ustanovitve tega organa pa do leta 2013 je razvidno, da v obravnavanih državah obstajajo obdobja vzponov in padcev. Vsem trem državam je skupno to, da so odpravile obrekovanje iz kazenske zakonodaje, kar je bistven korak in kar jih je predstavnik OVSE večkrat pozval, da naredijo (Tretje poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2005, 215 in Svoboda medijev v Republiki Makedoniji – ugotovitve in priporočila 2005, 144). Ponavljajoča se prošnja predstavnika OVSE je bila tudi to, da vse tri države reformirajo obstoječe medijske zakone in jih uskladijo z mednarodnimi standardi, kar so le deloma izpolnile. Poleg tega imajo vse tri države še vedno problem z ugrabitvami in umori posameznih novinarjev in urednikov, kar postaja že stalnica med metodami za pritisk na novinarje in njihovo ustrahovanje.

---

⁶⁰ OVSE. 2014. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2013: Redna poročila Stalnemu svetu *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2013: Regular Reports to the Permanent Council*.

Cenzura in politični zaporniki so trenutno največji problem v Makedoniji in Srbiji. Redna poročila in opomini, ki so skozi leta prihajali s strani predstavnika OVSE, so imeli določen vpliv na izboljšanje medijske situacije v obravnavanih državah. V prid temu govori primer novinarja Kežarovskega v Makedoniji, za katerega je predstavnica OVSE osebno prosila predsednika vlade Gruevskega, da bi ga obiskala v zaporu, pa je bila njena prošnja zavrnjena. Predstavnica OVSE zaradi tega s prošnjami ni prenehala in je na koncu dosegla to, da je novinar Kežarovski dobil pogojno kazen namesto zaporne (Drugo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 157). Vendar to še ne pomeni, da se je medijska svoboda v Črni gori, Makedoniji in Srbiji v celoti realizirala.

7 Svoboda medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji

7.1 Analiza medijskih zakonov v Črni gori

Črnogorska ustava v svojem 47. členu določa, da ima vsak državljan pravico do svobodnega izražanja, da je svoboda medijev v Črni gori zagotovljena (Ustava Črne gore, čl. 49)⁶¹ ter da ima vsak državljan dostop do informacij javnega značaja (Ustava Črne gore, čl. 51). V Črni gori cenzure ni (Ustava Črne gore, čl. 50) in oblast lahko prepreči širjenje informacij javnega značaja samo, če gre za grožnjo teritorialni integriteti države, preprečevanje oboroženih spopadov ter preprečevanje rasne, nacionalne, verske, spolne ali kakršnekoli druge vrste diskriminacije (prav tam). Ustava kot najvišji pravni akt v državi jamči svobodo izražanja in posledično tudi svobodo medijev ter predstavlja temelj za oblikovanje zakonov, ki bodo podrobneje obravnavali medijska vprašanja.

Leta 1998 je bil sprejet Zakon o javnem informiranju,⁶² ki je zelo konkretno opredelil pravice državljanov do javnega informiranja. Že v prvem členu tega zakona piše, da je zaradi ustavno določene pravice do svobode izražanja in svobode medijev, država tista, ki jamči pravico do javnega informiranja in sicer v skladu z mednarodnimi dokumenti o človekovih pravicah ter z načeli mednarodnih organizacij (OZN, SE, OVSE). Svoboda izražanja je v tem zakonu opredeljena kot svoboda izražanja različnih mnenj, svoboda raziskovanja, zbiranja, širjenja in objavljanja informacij ter svoboda dostopa do virov informacij (Zakon o javnem informiranju, čl. 2). Tretji člen (Zakon o javnem informiranju) določa, da se informacije javnega značaja prenašajo preko javnih glasil in sicer preko radia, televizije, informativnih agencij, časopisov, revij, avdiovizualnih storitev in ostalih oblik ustvarjanja ter širjenja informacij z namenom obveščanja javnosti.

Za dotično magistrsko delo je izjemnega pomena četrti člen (Zakon o javnem informiranju) tega zakona, ki govori o prepovedi cenzure. V njem se izrecno določa, da nobena oseba ali institucija nima pravice, da nezakonito omeji svobodo javnega informiranja ali da vpliva na zaposlene (prav tam). V primeru cenzure je sodišče odgovorno za hitro ukrepanje. Monopol dostopa do informacij javnega značaja ni dovoljen in preprečevanje takšnega monopola se izvaja s posebnim zakonom (prav tam). Ta člen je bistvenega pomena, saj države redkokdaj z zakonom prepovejo cenzuro (Zakon o javnem informiranju, čl. 4). Člena 42 in 44 še nadgradita četrti člen (Zakon o javnem informiranju), saj zagotavljata svobodno opravljanje

---

⁶¹ Ustava Republike Črne gore sprejeta 19. oktobra 2007.

⁶² Zakon o javnem informiranju v Črni gori – *Zakon o javnem informisanju* Sl. list RCG 4/1998.

novinarskega dela, v skladu z načeli in vrednotami EKČPS ter pravico vsakega novinarja/urednika, da zavrne objavljane informacij, ki so naročene, nezakonite ali proti njegovi volji ter nasprotujejo profesionalni etiki. Naprednost tega zakona je razvidna tudi v 60. členu, ki določa ustanovitev Sveta za zaščito svobode javnega informiranja. Osrednja naloga tega Sveta je nadzor javnih glasil, analiza le-teh ter poročanje skupščini in drugim relevantnim institucijam o morebitnih kršitvah in potencialnih spremembah, z namenom izboljšanja dostopa do informacij javnega značaja (Zakon o javnem informiranju, čl. 60). 61. člen predpisuje tudi zadolžitev Sveta, da upošteva vse pripombe s strani državljanov o kršitvah ali omejevanju njihovih pravic in pripombe s strani novinarjev in urednikov o omejevanju njihovega dostopa do informacij ter spoštovanju novinarske etike (prav tam).

Leta 2002 je bil Zakon o javnem informiranju nadomeščen z Zakonom o medijih.⁶³ Nov zakon ne vsebuje sprememb, ki bi izboljšale delovanje medijskega sistema v Črni gori. Razlika med Zakonom o javnem informiranju in Zakonom o medijih je v tem, da drugi ne vsebuje nobenih določb o svobodnem opravljanju novinarskega poklica ter da v primeru kršenja pravice do svobodnega informiranja ne piše, kdo je pristojen ukrepati, medtem ko je v Zakonu o javnem informiranju za to pristojno sodišče (Zakon o javnem informiranju, čl. 4). Izločen je tudi del v katerem je zapisano, da nobena oseba ali institucija nima pravice, da nezakonito omeji svobodo javnega informiranja ter da vpliva na zaposlene (prav tam). Bistvena pomanjkljivost novega zakona je tudi ukinitve Sveta za zaščito svobode do javnega informiranja.

Na podlagi analize relevantnih dokumentov na področju medijske politike v Črni gori lahko zaključim, da je na deklarativni ravni svoboda medijev zagotovljena prek Ustave in Zakona o medijih. Čeprav je razvidno, da je prejšnji Zakon o javnem informiranju zajemal večji nabor pravic o svobodi medijev in delu novinarjev kot Zakon o medijih, ki ga je nadomestil, je pomembno to, da se Zakon o medijih vseeno sklicuje na spoštovanje mednarodnih pogodb in konvencij ter na sodelovanje z mednarodnimi organizacijami kot sta OVSE in SE (Zakon o medijih, čl. 1).

7.2 Analiza medijskih zakonov v Makedoniji

Ustava Republike Makedonije v 16. členu (Ustava Republike Makedonije)⁶⁴ določa svobodo medijev, svobodo govora in izražanja, svobodni pristop do informacij javnega značaja ter

---

⁶³ Zakon o medijih v Črni gori – *Zakon o medijima* Sl. list RCG 51/2002.

⁶⁴ Ustava Republike Makedonije sprejeta 17. novembra 1991.

prepoved cenzure v Makedoniji. Podobno kot v Črni gori, tudi v Makedoniji najvišji pravni akt omogoča dobre pogoje za razvoj svobodnega medijskega sistema. Dejstvo, da je že v Ustavi cenzura prepovedana, omogoča sprejemanje zakonov, ki lahko še dodatno omejijo cenzuro. Izhajajoč iz najvišjega pravnega akta – ustave, Zakon o svobodnem dostopu do informacij javnega značaja (čl. 4)⁶⁵ jamči vsem državljanom Makedonije pravico do informacij javnega značaja. Kljub temu so v šestem členu (Zakon o svobodnem dostopu do informacij javnega značaja) zapisane omejitve teh pravic in sicer v naslednjih primerih:

- I) če je informacija zaupna;
- II) če gre za osebni podatek, ki bi lahko ogrozil osebno integriteto določene osebe;
- III) če so informacije del intelektualne lastnine.

Zakon določa ustanovitev Komisije za zaščito svobode do javnega informiranja (Zakon o svobodnem dostopu do informacij javnega značaja, čl. 30), katere cilj je nadzor nad implementacijo tega zakona. To vključuje nadzor nad in analizo uveljavljanja zakona, obravnavo pritožb zoper omejevanja dostopa do informacij, pripravo letnih poročil o svojem delu ter svetovanje skupščini (Zakon o svobodnem dostopu do informacij javnega značaja, čl. 32). Osnovna pomanjkljivost tega zakona je v tem, da v svojem četrtem členu preširoko zastavlja pravico do uporabe informacij javnega značaja oziroma konkretno ne določa, kaj so informacije javnega značaja, medtem ko v šestem členu (Zakon o svobodnem dostopu do informacij javnega značaja) navaja že omejitve do te pravice. Iz tega je razvidno, da ta zakon navaja več omejitev do pravice do dostopa do informacij javnega značaja kot pa določb o uveljavljanju te pravice. Iz zakona (čl. 32) je tudi razvidno, da je primarni cilj Komisije za zaščito svobode do javnega informiranja obravnava pritožb zoper omejevanja dostopa do informacij, s čimer se bolj ukvarja z interpretacijo kot pa implementacijo te pravice.

Zakon o medijih v Makedoniji (čl. 3)⁶⁶ določa, da so mediji v Makedoniji svobodni oziroma, da so lahko omejeni samo z Ustavo in da medijska svoboda obsega svobodno izražanje, neodvisnost medijev, dostop, pretok in objavljanje informacij javnega značaja, pluralizem in medijsko raznolikost, spoštovanje človekovega dostojanstva ter neodvisnost in nepristranskost urednika/novinarja. Isti zakon v drugem členu (Zakon o medijih) v 5. odstavku definira novinarje kot osebe, ki zbirajo, analizirajo, obdelujejo, klasificirajo in objavljajo informacije v

---

⁶⁵ Zakon o svobodnem dostopanju do informacij javnega značaja v Makedoniji – *Zakon za sloboden pristap na informacii od javen karakter* Sl.vesnik RM 6/2010.

⁶⁶ Zakon o medijih v Makedoniji – *Zakon za mediumi* Sl. vesnik RM 184/2013.

določenem mediju ter opravljajo novinarski poklic pogodbeno z določenim medijem ali samostojno kot neodvisni novinarji. Nadalje je določeno, katere objave so prepovedane, in sicer tiste, ki bi lahko bile grožnja nacionalni varnosti, ki bi spodbudile oboroženi spopad ali rasno, versko, spolno, nacionalno ter kakršnokoli drugo vrsto diskriminacije (Zakon o medijih, čl. 4). Mediji v Makedoniji so dolžni na zahtevo državnih organov objavljati obvestila in službene izjave v primeru izrednega stanja ali v primeru grožnje suverenosti države (Zakon o medijih, čl. 7). Novinarji in uredniki imajo pravico, da zavrnejo objavlanje prispevkov, ki so proti novinarski etiki, ki so jim bili naročeni, ali ki so bili pripravljani za objavo proti njihovi volji (Zakon o medijih, čl. 11).

Na podlagi omenjenih členov Zakona o medijih v Makedoniji lahko ugotovimo, da je definicija svobode medijev v tretjem členu nepotrebna, kot tudi določba o omejevanju svobode medijev z Ustavo, saj je svoboda medijev že zagotovljena v Ustavi ter desetem členu EKČPS, katere Makedonija ni samo podpisnica temveč tudi pogodbenica. Deseti člen EKČPS ter sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice v Strasbourgu jasno določajo pogoje, pod katerimi se lahko omeji svoboda izražanja. Definiranje novinarja kot osebe, ki opravlja novinarski poklic v drugem členu (Zakon o medijih), je poskus licenciranja novinarjev, kar je večinoma nesprejemljivo v novinarskih krogih. Novinarji tudi ne smejo biti prisiljeni objavljati novice in informacije na zahtevo državnih organov in institucij, saj so objave medijskih prispevkov in informacij v rokah uredniške politike, na katere država nima pravice vplivati. Sedmi člen je zato v nasprotju s svobodo medijev in 11. členom (Zakon o medijih), ki pravi, da lahko novinarji zavrnejo objavlanje prispevkov, ki so v nasprotju z njihovimi prepričanji. Prek sedmega člena tega zakona lahko državne institucije zlorablajo medije za promoviranje svojih interesov, ki niso nujno v skladu z javnim interesom, ki ga mediji zagovarjajo.

7.3 Analiza medijskih zakonov v Srbiji

Svoboda izražanja in svoboda medijev sta pravici, ki sta zagotovljeni v Ustavi Republike Srbije (Ustava Republike Srbije, čl. 45 in 50).⁶⁷ Vsak državljan Republike Srbije ima pravico do svobodnega izražanja svojih misli in idej, omejevanje te pravice pa je možno samo z določenim zakonom in samo, ko je to nujno potrebno, kot v primerih nepristranskosti sodišča, zaščite integritete določene osebe ter nacionalne varnosti Republike Srbije (Ustava RS, čl. 46). V 50. členu (Ustava RS) je določeno, da cenzure v Srbiji ni ter, da lahko pristojno sodišče

---

⁶⁷ Ustava Republike Srbije sprejeta 30. septembra 2006.

prepreči objavljane določenih informacij samo v primeru padca ustavnega reda države, grožnji nacionalni varnosti in suverenosti države ter v primeru preprečevanja rasne ali verske diskriminacije. Slednji člen zagotavlja državljanom pravico do obveščeniosti oziroma prost dostop do informacij javnega značaja (Ustava RS, čl. 51). Če pogledamo člene srbske Ustave, ki so ključni za raziskovanje medijske svobode, lahko vidimo, da so mediji v Srbiji delno svobodni. Uporabljam izraz delno, ker prvi odstavek 50. člena Ustave RS določa: »Vsakdo je svoboden, da brez odobritve, na način, ki je predviden v zakonu, ustanovi časopis in vsa druga sredstva javnega informiranja.« Tukaj ni izrecno povedano, kakšne informacije se lahko posredujejo preko vseh sredstev javnega informiranja. V drugem odstavku istega člena piše, da cenzure v Srbiji ni (Ustava RS, čl. 50), ni pa poudarka na tem, da je cenzura prepovedana. Iz tega je mogoče sklepati, da je svoboda medijev v Srbiji zagotovljena v Ustavi, vendar zgolj na deklarativni ravni.

Zakon o javnem informiranju in medijih v Srbiji⁶⁸ je eden izmed najbolj obsežnih medijskih zakonov, če primerjamo vse obravnavane države. Osnovni namen tega zakona je uresničevanje svobode javnega informiranja, ki obsega zbiranje, objavljane in pretok informacij ter svobodo širjenja idej (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 3). Ta zakon določa, da je javno informiranje svobodno oziroma pripada vsem državljanom Srbije ter, da cenzure ni. Izrecno je prepovedana posredna in neposredna diskriminacija novinarjev, urednikov in ostalih akterjev, ki sodelujejo pri javnem informiranju, na podlagi njihove politične ali kakršnekoli druge opredeljenosti (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 4).

V nadaljevanju je poudarek tudi na pomembnosti pretoka informacij, prepovedi fizičnih napadov na novinarje in urednike ter prepovedi zlorabe uradnega položaja, zaradi uresničevanja osebnih ali kakršnihkoli interesov, ki niso v skladu z interesom javnosti (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 4). Z namenom, da bi državljanom ponudili možnost ustvarjanja lastnega mnenja, ta zakon priporoča uporabo različnih virov informiranja ter prepoveduje monopol nad javnim informiranjem. Tako je prepovedan monopol nad distribucijo informacij, idej in mnenj (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 6).

Ko govorimo o javnem informiranju, je potrebno definirati tudi javni interes. Zakon kot javni interes med drugim določa resnično, nepristransko, pravočasno ter popolno informiranje vseh državljanov Republike Srbije v duhu demokracije in spoštovanja človekovih pravic (Zakon o

---

⁶⁸ Zakon o javnem informiranju in medijih v Srbiji – *Zakon o javnem informisanju i medijima* Sl. glasnik RS 83/2014.

javnem informiranju in medijih, čl. 15). Mediji so definirani kot sredstvo javnega informiranja, ki prek pisanih poročil, slike, zvoka in avdiovizualnih sporočil, prenaša informacije, ki so namenjene javni distribuciji (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 29).

Z namenom zagotoviti neodvisnost in nepristranskost javnega informiranja ta zakon predpisuje prepoved združevanja dveh ali več dnevnih časopisov, čigar skupna naklada presega 50 % realizirane naklade dnevnih časopisov na območju Republike Srbije (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 45). Na ta način se ščiti medijski pluralizem v državi. Ministrstvo, ki je pristojno za področje javnega informiranja, je hkrati pristojno tudi za prepoznavanje groženj medijskemu pluralizmu (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 46).

Vsak novinar ima pravico, da zavrne objavo določenega prispevka, ki ni v skladu z novinarskimi načeli ali njegovimi prepričanji (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 50) in tako tudi ne smejo biti objavljeni nikakršni prispevki brez pristanka in podpisa samega novinarja (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 51). Novinar ne sme izgubiti svoje službe zaradi objave, ki je rezultat novinarskega mnenja (Zakon o javnem informiranju in medijih, čl. 49).

Republika Srbija ima Zakon o javnih medijskih zavodih,⁶⁹ ki je v skladu z evropskimi in mednarodnimi standardi. Gre za samostojne in neodvisne pravne subjekte, ki omogočajo uresničevanje javnega interesa ter ponujajo splošne medijske storitve informativne, izobraževalne, kulturne in zabavne narave (Zakon o javnih medijskih zavodih, čl. 2). Osnovni cilj javnega medijskega zavoda je obdelava in distribucija informacij javnega značaja v skladu z demokratičnimi načeli ter spoštovanjem človekovih pravic (Zakon o javnih medijskih zavodih, čl. 3). Ključni člen tega zakona je četrti člen (Zakon o javnih medijskih zavodih), ki ponazarja načela, na katerih temelji delovanje medijskih javnih zavodov, in sicer:

resnično, nepristransko, celovito in pravočasno informiranje; neodvisnost uredniške politike; neodvisnost od vira financiranja; prepoved vsake vrste cenzure ali nezakonitega vpliva na delovanje medijskega zavoda, urednikov ali novinarjev; uveljavljanje mednarodnih norm in principov, še posebej spoštovanje človekovih pravic in demokratičnih vrednot ter spoštovanje profesionalnih standardov in kodeksov.

---

⁶⁹ Zakon o javnih medijskih zavodih v Srbiji – *Zakon o javnim medijskim servisima* Sl. glasnik RS 83/2014.

Izhajajoč iz Ustave Republike Srbije in zgoraj omenjenih zakonov, ima vsak pravico dostopa do informacij javnega značaja, ne glede na državljanstvo, prebivališče, spol, etnično ali versko pripadnost (Zakon o dostopu do informacij javnega značaja, čl. 5 in 6). Omejitev teh pravic je možna samo v primeru grožnje interesom, ki so zapisani v Ustavi (Zakon o dostopu do informacij javnega značaja, čl. 8).

8 Analiza polstrukturiranih intervjujev

Za razumevanje vloge SE in OVSE pri obravnavi medijske svobode v proučevanih državah, je nujno potrebno analizirati vtise neposredno vpletenih akterjev, predvsem novinarjev. Na začetku bodo tako predstavljene ključne ugotovitve vseh intervjujev, v nadaljevanju pa bodo predstavljene podobnosti med intervjuvanci ter na koncu razlike med intervjuji oziroma določena vprašanja, pri katerih prihaja do razlik med intervjuvanci.

8.1 Sprememba vloge medijev v obdobju dvajsetih let v Črni gori, Makedoniji in Srbiji

Analiza poglobljenih intervjujev je pokazala, da se je v Črni gori, Makedoniji in Srbiji v obdobju dvajsetih letih oblika medijskega sektorja sicer spremenila, vendar je vsebina ostala bolj ali manj enaka. Vsaka izmed teh bivših jugoslovanskih republik je v določenem časovnem obdobju doživela neko prelomnico na področju medijev, s to razliko da intervjuvanci ocenjujejo prelomnice v Črni gori in Srbiji kot pozitivne, v Makedoniji pa kot negativne. V Črni gori je bilo pomembno leto 1994, »ko smo ustanovili *Radio Antena M*, kot popolnoma drugačni javni medij, ki je govoril proti vojni, proti režimu Slobodana Miloševića in v prid demokratične Črne gore«, je povedal Darko Šuković, urednik *Radia Antena M*. V Srbiji »se je ta prelomnica zgodila s padcem Slobodana Miloševića oziroma tako imenovani 5. oktober 2000«, kot je dejal Aleksandar Vasić, glavni urednik informativne oddaje regionalne televizije *PinkTV*. Na drugi strani je bila po mnenju Jadranke Kostove, glavne urednice tednika *Fokus*, »leta 2009 /.../ narejena največja uzurpacija medijskega sistema v Makedoniji. Od tega leta do danes je prevladujoča stranka prevzela celotno medijsko sfero.« Borjan Jovanovski, ki je urednik spletnega medija *NovaTV*, meni, »da je bil leta 2008 storjen poseben vdor v neodvisno novinarstvo in svobodo medijev v Makedoniji in na ta način so bili mediji povsem degradirani in postavljeni na raven iz leta 1991.«

Po mnenju vseh intervjuvancev je poleg teh prelomnic vsem skupen tudi vpliv negotovega gospodarskega položaja vseh držav na opravljanje novinarskega poklica ter na nemoč novinarjev in urednikov, da zdržijo politične pritiske. Tako je Darko Šuković s črnogorskega radia povedal:

Na revnem ekonomskem in medijskem trgu je skoraj nemogoče preživeti samo na podlagi kvalitetnega medijskega produkta. Novinarji delajo za mizerne plače in redki so tisti, ki si lahko privoščijo normalno življenje od novinarskih plač. Posledično jim njihov ekonomski položaj preprečuje, da pišejo svobodno in nepristransko, ker so odvisni od zadovoljstva svojih lastnikov.

Tudi v Makedoniji je imela družbeno-ekonomska situacija precejšen vpliv na medije oziroma na njihovo zmožnost, da odkrito pišejo o določenih družbeno pomembnih temah in dogajanjih. Borjan Jovanovski, urednik spletnega medija *NovaTv* pravi, da v Makedoniji »tudi tisto majhno število novinarjev, ki še vedno dela profesionalno in želi ustvariti spremembe, zelo težko preživlja te težke čase, saj so temeljne demokratične vrednote, na katerih temelji naša država, pod napadom.« Vsi intervjuvanci so bili mnenja, da je kljub temu, da so vse države uvedle spremembe v svojih medijskih zakonih in etičnih kodeksih, novinarska etika v tej regiji padla precej nizko. Tako Fadilj Lukaj, namestnik direktorice tiskovne agencije *Tanjug*, meni, da »je novinarska etika na Balkanu v zelo slabem stanju.« Tudi Aleksander Vasić se strinja s tem in pravi, da »opaža/.../ padec novinarskega standarda in kakovosti.«

Glede vpliva političnih elit Borjan Jovanovski pravi, da »vedno in povsod obstajajo poskusi s strani političnih elit, da zameglijo realno dogajanje in omejijo načelo objektivnega poročanja, vendar je vseskozi tukaj vprašanje integritete posameznega novinarja, ali bo to dovolil ali ne.« Za Darka Šukovića je »vpliv političnih pritiskov na novinarsko etiko v Črni gori porazen.« Še več, »pisanje *ad hominem* je postala rutina, kot tudi nespoštovanje zasebnosti, žalitve, obrekovanja itd. Vse to, kar je bilo samo par let nazaj nedopustno v javnem diskurzu v tako mali, konservativni črnogorski družbi.« Razlogi za takšno stanje se navezujejo na že prej omenjeno slabo ekonomsko stanje ter družbene in politične okoliščine, ki so zaznamovale razvoj teh tranzicijskih držav. Po mnenju Darka Šukovića, »imajo danes, podobno kot dvajsetimi leti, mediji funkcijo, da izvajajo propagando in da zabavajo občinstvo, namesto da bi objektivno informirali in izobraževali svoje občinstvo.«

Intervjuvanci del odgovornosti pripisujejo tudi občinstvu, saj menijo, da je kakovost medijskih prispevkov v določeni meri odvisna tudi od občinstva. Menijo namreč, da če bi bilo občinstvo intelektualna elita, potem bi ta zahtevala kakovostne prispevke, tabloidni prispevki pa ne bi bili tako brani. Vsi intervjuvanci menijo, da občinstvo v teh državah zaznamuje 'balkanska mentaliteta', ki temelji na določenem konformizmu in s tem pomanjkanju kritičnega razmisleka. Borjan Jovanovski tako meni, da je »v veliki meri odvisno od samega ljudstva – koliko si ljudje zares želijo, da imajo neodvisne in objektivne medije.« Vsekakor to ne more biti edini razlog za trenutno stanje medijev v obravnavanih državah. Druga razlaga je velika ponudba medijev, ali z besedami Aleksandra Vasića, »'medijska inflacija', ki je po letu 2000 preplavila Srbijo in širšo balkansko regijo.« Vasić tako meni, »da je bil tega leta sprožen

privatizacijski val na območju celotne JVE, sploh pa v FRJ,⁷⁰ kjer je bilo ustavljenih več kot 400 medijskih hiš. Gospodarska nestabilnost je privedla do tega, da so bili medijski prispevki slabe kvalitete tako z vidika kadrovske kot tudi tehnične pripravljenosti.«

Iz podobnih razlogov Darko Šuković meni, da »je raziskovalno novinarstvo postalo predrago in posledično se balkanska regija utaplja v političnih propagandah, prikritem trženju, brutalni komercializaciji medijskih prispevkov ter tabloidnem novinarstvu.«

8.2 Politični pritiski na novinarje

Intervjuvanci so bili soglasni, da so politični pritiski ves čas prisotni – v predvolilnem obdobju so zelo močni, v drugih obdobjih malo manj. Prevladujoče politične elite v veliki meri vplivajo na razvoj javnega diskurza ter na določanje medijske agende. Tako Jadranka Kostova pravi, da »je od leta 2009 Makedonija uzurpirana s strani prevladujoče politične stranke in njenih koalicijskih partnerjev.« V nadaljevanju Kostova razlaga, da:

je medijski sistem v Makedoniji danes na ravni režimskega medijskega sistema, ki ga je imel enostrankarski sistem, saj velika večina informacij prihaja iz enega centra moči. Nadzorni mehanizmi, ki naj bi skrbeli za nepristransko poročanje, so v lasti istega centra moči. Politični pritiski so zelo pogosti in se izvajajo prek denarnih glob za medijske hiše in novinarje, tožb, zapora, blokiranja finančnih računov ter ustrahovanja.

Fedalj Lukaj ponazarja medijsko situacijo v Srbiji z besedami: »svoboda medijev v Srbiji obstaja, vendar so mediji vedno odvisni od svojega vira financiranja.« Darka Šuković opozarja na to, da stanje v Črni gori kaže, da se delna neodvisnost medijev ne more izključno nanašati samo na *RTVCG*. Čeprav je *RTVCG* javna radiotelevizija in v svojih medijskih prispevkih obravnava vlado samo v pozitivni luči, je ta omejena neodvisnost problem tudi privatnih medijev, ki so v celoti odvisni od svojih lastnikov, ki imajo velik vpliv nad njimi.

8.3 Raziskovalno novinarstvo

Intervjuvanci so menili, da je raziskovalno novinarstvo ideal, ki ga želijo doseči vsi novinarji. Vendar pa je glede na sedanje stanje medijev to neuresničljiv ideal, saj le-ti nimajo dovolj finančnih virov za raziskovanje, dovolj poguma in ustrezne skupine strokovnjakov, ki bi to delo opravljali vestno in nepristransko. Na vprašanje o raziskovalnem novinarstvu so bili

---

⁷⁰Po razpadu Socialistične federativne republike Jugoslavije leta 1991 sta Srbija in Črna gora do leta 2003 obdržali ime Federativna republika Jugoslavija. V letu 2003 je bila FRJ preimenovana v Državno skupnost Srbije in Črne gore in tako se je imenovala vse do leta 2006, ko se je Črna gora odcepila in sta obe državi postali samostojni.

odgovori različni. Borjan Jovanovski meni, da je raziskovalno novinarstvo v Makedoniji omejeno le na maloštevilne posameznike ter, da je:

danes na ravni 'incidentnega' novinarstva, kar pomeni, da je zelo malo novinarjev, ki se spuščajo v takšne raziskave. Namreč za kvalitetnega raziskovalnega novinarja je pomembno imeti celo ekipo in dovolj finančnih sredstev, da se takšen projekt izpelje. V današnjem medijskem sistemu skoraj da ni možnosti za razvoj raziskovalnega novinarstva, saj je naloga novinarjev, da izvajajo politično agendo.

Iz odgovorov je vidno, da je v tej regiji raziskovalno novinarstvo po eni strani tabu, po drugi strani pa obstaja tudi določen strah novinarjev, da bi se spustili v tako podrobne raziskave. To bi lahko pripisali negativnim posledicam, ki so doleteli posamezne novinarje, ki so se z njim ukvarjali. Raziskovalnega novinarstva v Srbiji po besedah Vasića skorajda ni:

Raziskovalno novinarstvo je krona javnega informiranja, vendar je zaradi slabe ekonomske situacije in 'medijske inflacije' v Srbiji tega zelo malo oziroma ga skoraj ni več. Kot bi jaz rekel, drag šport, ki ne prinaša tak zaslužek kot pri rumenem tisku. Zato je tudi opazen vzpon komercialnih medijev, ki obravnavajo apolitične, lahke teme, ki so ljudem zabavne.

Mlade tranzicijske države oziroma novinarji v njih so finančno omejeni pri opravljanju medijskih funkcij in raziskovalno novinarstvo je kategorija, ki je trenutno zelo težko dosegljiva. Z besedami Darka Šukovića:

Na to vprašanje po navadi odgovarjam s citatom ene moje kolegice: »Raziskovalno novinarstvo v Črni gori je podobno kot neznani leteči predmet vsi govorijo o njemu, ampak nihče ga ni videl.« Drugače niti ne more biti, če upoštevamo število novinarjev in finančno moč redakcij. To, kar ni dobro, je uspeh, s katerim se prodajajo zgodbe, ki naj bi bile del raziskovalnega novinarstva to je njegov nadomestek objavljanje prispevkov, ki so zasnovani zaradi naročila, z namenom, da bi kompromitirali politične ali poslovne rivale.

Pozitivno perspektivo o raziskovalnem novinarstvu v Srbiji je podal Fedalj Lukaj in sicer, da vidi prihodnost kvalitetnega novinarstva v raziskovalnem novinarstvu. Kljub temu se zaveda, da je za to potreben celoten tim in materialna ter finančna podpora. Novinarko Brankico Stanković vidi kot primer kvalitetnega in celovitega raziskovalnega novinarja.

8.4 Uredniške politike

Intervjuvanci so podobno interpretirali stanje uredniških politik v njihovih medijih. Tako je namestnik direktorice *Tanjuga* in dolgoletni novinar Lukaj Fadilj trdil, da je uredniška

politika *Tanjuga* popolnoma neodvisna, nepristranska in objektivna, saj je to novinarska agencija, ki ima daleč najdaljšo tradicijo med informativnimi agencijami v balkanskem medijskem prostoru. Podobno je Darko Šuković poudaril, da je uredniška politika informativnih oddaj *Radia Antena M* popolnoma neodvisna in v rokah urednikov, ki odločajo o temah na podlagi aktualnosti, relevantnosti in javnega interesa. »Uredniška politika črnogorskega radia je zastavljena na zelo jasnih postulatih načelo resničnih in točnih informacij, predpostavka nedolžnosti ter enakosti vseh političnih akterjev,« pravi Šuković. Dejstvo je, da ima vsaka medijska hiša svojo uredniško politiko in o uredniški politiki *Tanjuga*, Lukaj pravi:

Čim več informacij, tem boljše je za javnost, vendar težje za nas novinarje in urednike, da določimo prave informacije. Ampak mi se ne ukvarjamo z informacijami, ki nimajo pomena. Ne ukvarjamo se s trženjem. Agencija objavlja izključno informacije, ki imajo značaj za splošno javnost. Ko urednik dobi obvestilo o določenem dogajanju, je njegova naloga, da oceni to obvestilo, preveri informacijo in se odloči, ali to gre v objavo.

Intervjuvanci iz Makedonije so o stanju svoje uredniške politike govorili predvsem na način navajanja ciljev te politike in manj o njenem uresničevanju v praksi. Tako Jadranka Kostova o uredniški politiki tednika *Fokus* pravi:

Naš cilj je, da spodbudimo ljudi, da razmišljajo s svojo glavo, da kritizirajo, da spodbudimo ideje za spremembe in razvoj. Mi smo vedno bili kritiki prevladujočih političnih strank, ne glede na to, ali so levica ali desnica. To smo vedno počeli in bomo še naprej. Svoje delo opravljamo po načelih novinarske in profesionalne etike in tako nameravamo nadaljevati. Naša uredniška politika je osredotočena na teme, ki so pereče v naši družbi in so pomembne za naše bralce.

Glede na zgoraj omenjene politične in gospodarske pritiske je težko pričakovati popolno neodvisnost uredniških politik. Slaba ekonomska situacija v obravnavanih državah še dodatno omejuje novinarje in urednike pri izbiri tem. Borjan Jovanoski o uredniški politiki v Makedoniji meni, da je precej »težko govoriti o avtentični uredniški politiki v kateremkoli mediju, ki bi bil sposoben slediti strateškim interesom države in objektivno obveščati civilno družbo« – to, kar je njegova primarna naloga. Razlog za to Borjan Jovanovski vidi v šibkosti medijev, ki so postali instrument za doseganje političnih ciljev in tako obveščajo o zadevah, ki niso nujno najbolj pereče družbene teme.

8.5 Mediji in sodelovanje z OVSE in SE

Intervjuvanci so imeli glede vloge mednarodnih organizacij v njihovih državah, kot sta SE in OVSE, zelo različna mnenja. Najbolj kritičen pogled na delovanje OVSE in SE v Črni gori je imel Darko Šuković, ki je menil, da imata ti dve organizaciji dvojne standarde, s katerimi izvajata osebne diskvalifikacije in degradacije medijev:

Če lahko rečem v tem preračunanem, nekompetentnem ukvarjanju z mediji, so vse te mednarodne institucije prispevale k eroziji kvalitetnega novinarstva. In danes ponavljajo iste napake. Močno obsojajo kampanjo, ki jo časopis *Informer* vodi proti voditeljici ene nevladne organizacije v Črni gori,⁷¹ so pa tiho glede kampanje *Vijesti*, ki se izvaja proti rektorici Univerze v Podgorici.⁷²

Podobno kot Darko Šuković, ima tudi Aleksander Vasić dokaj kritičen pogled na vlogo OVSE in SE v Srbiji in sicer:

Pri nas imam občutek, da te organizacije skušajo ne bi rekel vsiliti, ampak poenotiti notranje zakone z evropsko zakonodajo, kar je precej težko. Našim politikom je lažje samo pavšalno sprejeti vse te predloge in pokimati z glavo, vendar ko sprejmejo nek določen zakon ali priporočilo, ga moramo mi uvesti v prakso in tukaj nastane problem. Moje mnenje je, da so nam evropski standardi in vsa priporočila, ki prihajajo s strani SE in OVSE dani z namenom, da bodo z njihovo pomočjo mediji bolj kakovostni. To je eden izmed primerov, kako SE vpliva na medijsko politiko v Srbiji. Ni dobro vsiliti privatizacijo medijev, saj to prinaša napačne ljudi na napačna delovna mesta, po drugi strani pa niti ni dobro imeti medije v lastništvu države, ker imamo potem strankarske medije, zato je najboljše izbrati srednjo pot in uskladiti vse akterje.

O vlogi OVSE in SE na območju Makedonije je Borjan Jovanovski izpostavil, da:

Kot novinar in urednik menim, da niti mi sami ne smemo pričakovati in dovoliti, da bo mednarodna skupnost reševala naše probleme, zato ker jih pač ne bo. Oni nas opozarjajo in nam svetujejo, da ne pozabimo, kakšna so načela in vrednote, ki se jih moramo kot novinarji držati. Glede na njihovo avtoriteto imajo njihova priporočila vpliv, ampak bi lahko imeli še večjega, če bi sama novinarska skupnost pokazala večjo integriteto in profesionalnost.

---

⁷¹Dnevni časopis *Informer* je nekaj mesecev objavljajl članke, ki so bili namensko usmerjeni proti direktorici Mreže za afirmacijo nevladnega sektorja (MAN), Vanji Čalović. Dnevni časopis *Vijesti* navaja, da so misija Evropske unije v Črni gori, Veleposlaništvo Združenih držav Amerike ter nevladne organizacije v Črni gori močno obsodili kampanjo, s katero je časopis *Informer* z objavo vsebin, ki nasprotujejo etičnim kodeksom, poskusil diskreditirati delo direktorice Vanje Čalović (Vijesti 2014a).

⁷²Avgusta 2014 je bila Radmila Vojvodić izvoljena za rektorico Univerze v Črni gori. V naslednjih nekaj mesecih po njeni izvolitvi je dnevni časopis *Vijesti* začel objavljati članke o njenih nesporazumih z Ekonomsko fakulteto v Črni gori, o njeni vlogi 'policaja', ki preganja dekana Ekonomske fakultete ter o njenem nespoštovanju statuta Univerze v Črni gori (Vijesti 2014b,c).

Izjave sogovornikov kažejo na to, da je medijska svoboda v obravnavanih državah do določene mere omejena s strani prevladujočih političnih elit. Njihove izjave potrjujejo obstoj političnih pritiskov, ki skupaj z gospodarsko negotovostjo onemogočajo objektivno in nepristransko poročanje. Izhajajoč iz raziskovalnega vprašanja in mnenja sogovornikov ne morem trditi, da mednarodni organizaciji OVSE in SE sooblikujeta delovanje medijev v dotičnih državah. Vendar pa tudi ne morem trditi, da OVSE in SE nimata popolnoma nobenega vpliva na medijsko sfero v Črni gori, Makedoniji in Srbiji. Sogovorniki imajo različna mnenja o vlogi SE in OVSE v njihovih državah, nekateri vidijo aktivnosti teh organizacij kot del problema, drugi kot del rešitve, vendar izjave kažejo na to, da bi lahko bilo slabše, če te organizacije ne bi bile aktivne na tem območju.

9 Analiza indeksov svobode medijev

V magistrski nalogi sem obravnavala dva indeksa svobode medijev. V prvem podpoglavju bom predstavila indeks svobode medijev, ki ga vodi organizacija *Reporters without borders*, v drugem podpoglavju pa indeks, ki ga vodi organizacija *Freedom House*.

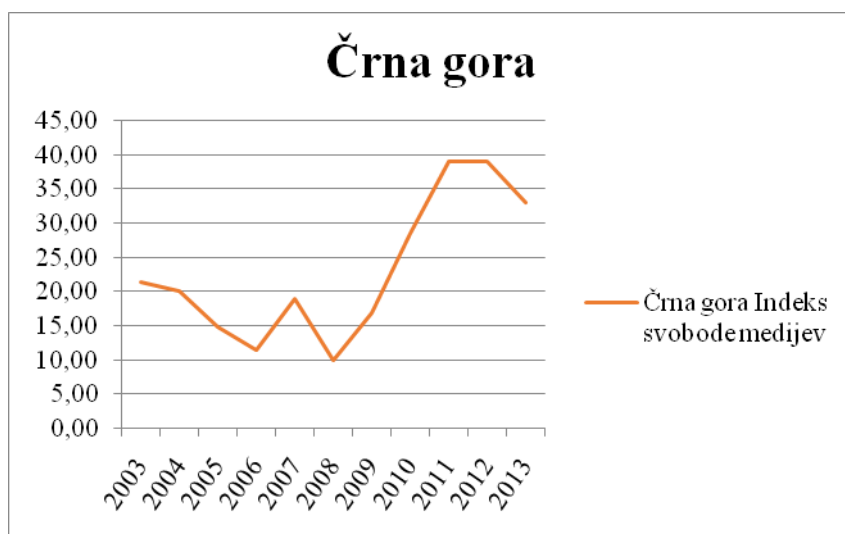
9.1 Analiza indeksa svobode medijev *Reporters without borders*

Prvi indeks svobode medijev, ki sem ga obravnavala, je indeks organizacije *Reporters without borders*, ki meri stopnjo medijske svobode v 179 državah, med katerimi so tudi obravnavane države JVE. Ta indeks odraža stopnjo svobode, ki jo novinarji, tiskovne agencije, nevladne organizacije in medijske hiše uživajo pri opravljanju medijskih funkcij. Indeks vključuje tudi prizadevanja oblasti pri zagotavljanju spoštovanja teh svoboščin (*Reporters without borders* 2013).

Vprašalnik je sestavljen iz vprašanj, ki se nanašajo na šest področij, ki na koncu oblikujejo celotni koeficient indeksa. Države so ocenjene s številkami od 0 do 100 – 0 pomeni, da je stanje odlično oziroma da je medijska svoboda zagotovljena, 100 pa je najslabše in pomeni, da v tej državi ni medijske svobode. Dosežki na vsakem od teh šestih področij se nato uporabijo kot indikatorji za izračun končnega koeficienta. Ta področja so: medijski pluralizem, medijska neodvisnost, politično okolje in samocenzura, zakonodaja, transparentnost in infrastruktura (tukaj je mišljen celotni sistem za distribuiranje informacij in novic). Ta vprašalnik je poslan vsem partnerskim organizacijam *Reporters without borders*, tj. več kot 150 dopisnikom, novinarjem, urednikom, raziskovalcem, pravnikom ter aktivistom za človekove pravice v 179 državah (*Reporters without borders* 2013).

Reporters without borders je ta indeks prvič predstavil leta 2002, zato tudi v sami analizi uporabljam le podatke od tega leta naprej. V nadaljevanju bom grafično prikazala koeficient indeksa svobode medijev obravnavanih držav, in sicer v obdobju od leta 2002 do leta 2013, čemur bo sledila interpretacija pomena tega koeficienta v teh državah. Višji koeficient pomeni slabšo medijsko svobodo.

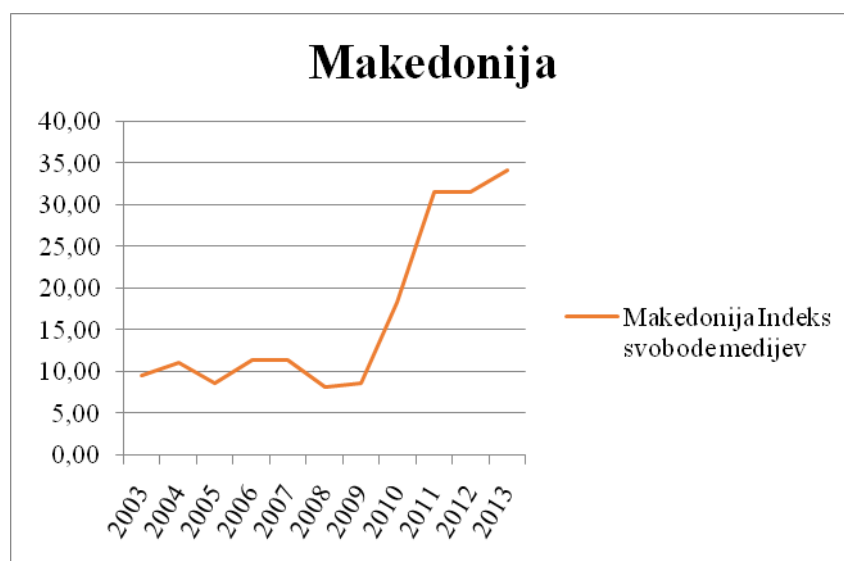
Graf 9.1: Indeks svobode medijev v Črni gori v obdobju 2002–2013

Vir: Index Data Reporters without borders (2014, 25)

Graf 9.1 kaže, da se je indeks v Črni gori v obdobju od leta 2002 do 2013, tj. v obdobju desetih let, znatno dvignil, iz česar lahko sklepam, da se je svoboda medijev v tej državi poslabšala. Graf kaže, da je bil indeks svobode medijev najvišji v letih 2011 in 2012, iz česar lahko sklepam, da je bila svoboda medijev v Črni gori takrat najbolj ogrožena. V obdobju od leta 2008 do 2012 je razviden strm padec indeksa medijske svobode, kar je v skladu z ugotovitvami, ki so bile predstavljene v prejšnjem poglavju, in sicer da se o določenih temah in osebah v Črni gori ne poroča ter da obstaja precejšnji vpliv s strani političnih elit na račun novinarjev v istem obdobju (Šuković 2014). O tem govori tudi poročilo predstavnika OVSE za svobodo medijev iz leta 2007, v katerem opozarja črnogorske oblasti na ponavljajoče se fizične napade na novinarje in urednike ter poskuse izvajanja cenzure v tej državi (Tretje poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2007, 101). V prvem poročilu iz leta 2012 je predstavnica za svobodo medijev OVSE znova opozorila na omejeno medijsko svobodo v Črni gori, predvsem zaradi fizičnih napadov na novinarje.

Graf 9.2: Indeks svobode medijev v Makedoniji v obdobju 2002–2013

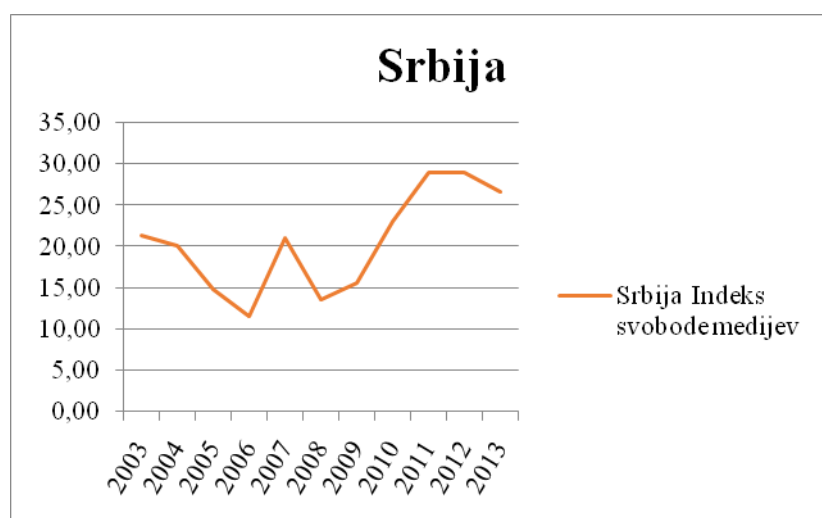
Vir: Index Data Reporters without borders (2014, 25)

Indeks svobode medijev v obdobju od leta 2002 do 2013 v Makedoniji (glej Graf 9.2) nakazuje upadanje oziroma poslabšanje medijske svobode. Graf kaže, da je od leta 2009 dalje, indeks znatno narasel. Ta ocena svobode medijev je skladna z ugotovitvami, pridobljenimi s polstrukturiranimi intervjuji, in sicer da je bil »leta 2008 /.../ narejen poseben vdor v neodvisno novinarstvo in svobodo medijev v Makedoniji« (Jovanovski 2014), ali kot je dejala urednica tednika *Fokus*, Jadranka Kostova (2014), »od leta 2009 dalje /.../ je Makedonija uzurpirana s strani prevladujoče politične stranke in njenih koalicijskih partnerjev.« V svojem tretjem poročilu za leto 2011 (Poročilo predstavnice OVSE 2012, 88)⁷³ je Predstavnica OVSE pozvala makedonske oblasti, naj premislijo o sprejemanju Zakona o radiodifuziji, ki je v nasprotju z mednarodnimi standardi, saj omejuje svobodo in nepristranskost Sveta za radiodifuzijo, ki naj bi bil popolnoma nepolitičen in neodvisen organ. Torej je bil tudi s strani OVSE prepoznan problem na medijskem področju.

⁷³ OVSE. 2012. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2011: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2011: Regular Reports to the Permanent Council*.

Graf 9.3: Indeks svobode medijev v Srbiji v obdobju 2002–2013

Vir: Index Data Reporters without borders (2014, 25)

Graf 9.3 indeksa v Srbiji⁷⁴ v obdobju med letoma 2003 in 2013 kaže, da je indeks nihal. V obdobju od 2003 do 2007 je bil razmeroma nizek, saj je tukaj viden napredek, od leta 2009 dalje pa je razvidno, da je začel rasti, kar nakazuje, da se je situacija na medijskem področju spremenila oziroma da je postala medijska svoboda bolj ogrožena. Ta negativni trend omejenosti medijske svobode v Srbiji se je postopno nadaljeval do leta 2013. Iz analize polskstrukturiranih intervjujev lahko tudi v primeru Srbije potrdimo ta indeks z izjavami sogovornikov, in sicer da je v primeru Srbije eden izmed razlogov za omejevanje medijske svobode šibko gospodarstvo, ki je vplivalo tudi na kakovost in svobodo medijev v tej državi. (Vasić 2014). V svojem poročilu iz leta 2009 je Predstavnica OVSE apelirala na srbske oblasti, naj ne poskušajo preprečiti raziskovalnega novinarstva. O takšnemu poskusu govori primer novinarko Dragane Kocić, kateri je bila izrečena globa v višini enega milijona dinarjev zaradi objave članka, ki je vseboval podatke o javnem uslužbencu (Drugo poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2009, 135). Tudi iz indeksa v Srbiji je razvidno, da se je stanje poslabšalo v zadnjih šestih letih.

9.2 Analiza indeksa svobode medijev Freedom House

V tem podpoglavju bom predstavila drugi indeks svobode medijev, ki ga vodi organizacija *Freedom House* in meri stopnjo medijske svobode v 197 državah, med katerimi so tudi obravnavane države JVE. Ta indeks so začeli meriti v letu 1980 in je velikokrat uporabljen

⁷⁴Do leta 2006 sta bili Srbija in Črna gora skupna država, zato imata do leta 2006 tudi isti indeks. Po letu 2006 sta obravnavani vsaka posebej.

kot vir v akademskih raziskavah, vladnih poročilih, za potrebe mednarodnih organizacij ter medijske hiše v različnih državah (Freedom House 2013). Za potrebe magistrske naloge bom predstavila indeks svobode medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji v obdobju od leta 1999 do 2013.

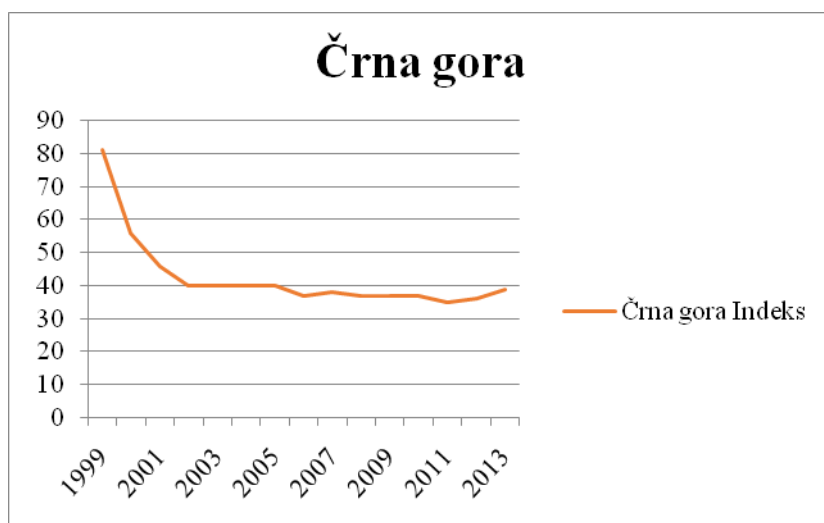
Kriteriji, po katerih se izračuna ta indeks, so sestavljeni iz 23 metodoloških vprašanj in 109 indikatorjev, razdeljenih v tri podkategorije, in sicer: pravne, politične in gospodarske okoliščine. Vsaka država je ocenjena na podlagi teh vprašanj, in sicer na podlagi zbranih točk od 0 do 100. Najnižja stopnja oziroma 0 označuje popolnoma svobodne medije, medtem ko 100 označuje najslabše stanje oziroma pomanjkanje medijske svobode v določeni državi. Končni rezultati meritve svobode medijev so razvrščeni v tri skupine: 0-30 točk svobodni mediji, 31-60 točk delno svobodni mediji, 61-100 medijska svoboda je omejena (Freedom House 2013).

Zgornje tri kategorije poskušajo zajeti vse sfere delovanja medijev, vključno s potencialnimi omejitvami, ki jih merjenje takšnega indeksa zajema, zato je ta meritev zelo kompleksna. Kategorija pravnih okoliščin zajema pregled zakonov in ostalih predpisov, ki bi lahko vplivali na medijske vsebine ter odnos vlade do uporabe teh zakonov, ko/ če želijo delovanje medijev omejiti. V kategoriji političnih okoliščin se ocenjuje stopnja političnega nadzora nad medijsko vsebino. Vprašanja, ki se jih proučuje v tej podkategoriji, so: uredniška neodvisnost, uradna cenzura in samocenzura, dostop do informacij in virov, medijski pluralizem, zastraševanje novinarjev s strani države ali drugih akterjev vključno z zapornimi kaznimi, fizičnimi napadi in drugimi grožnjami. Tretja podkategorija ocenjuje gospodarske okoliščine delovanja medijev. Tukaj poskuša indeks zajeti vprašanja o lastniški strukturi medijev, koncentraciji lastništva, morebitnih ovirah za proizvodnjo in distribucijo novic ter vplivu korupcije in podkupovanja na vsebino (Freedom House 2013).

V nadaljevanju bom koeficiente indeksa svobode medijev organizacije *Freedom House* v Črni gori, Makedoniji in Srbiji v obdobju od leta 1999 do leta 2013 prikazala grafično. Temu bo sledila interpretacija pomena tega koeficienta v teh državah. Podobno kot pri prejšnjem indeksu višji koeficient pomeni slabšo medijsko svobodo.

Prednost indeksa, ki ga vodi organizacija *Freedom House*, v primerjavi z indeksom organizacije *Reporters without borders* je v tem, da ta ponuja oceno medijske svobode v obravnavanih državah v daljšem časovnem obdobju. Zato tudi kriteriji za izračun tega indeksa bolj podrobno opisujejo stanje medijske svobode v obravnavanih državah.

Graf 9.4: Indeks svobode medijev v Črni gori v obdobju 1999–2013

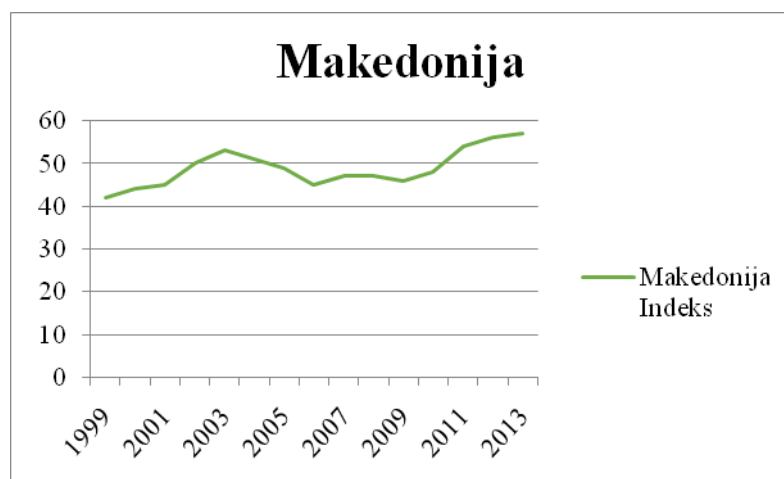

Vir: Freedom of press (Freedom house 2014)

V primeru Črne gore je razvidno, da je v obdobju od leta 1999 do 2002 indeks znatno padel, iz česar lahko sklepamo, da se je stanje na področju svobode medijev zelo izboljšalo. Verjetno je k temu pripomogel padec Miloševićevega režima v letu 2000 (Vasić 2014). V naslednjih letih ni prišlo do velikih sprememb indeksa. Leta 2011 pa se je začel negativni trend, saj je v dveh letih Črna gora poslabšala svoj položaj za 4 točke, kar je opazno tudi pri prejšnjem indeksu organizacije *Reporters without borders*.

Glede na to, da ta indeks zajema daljše časovno obdobje, lahko vidimo, da se je na splošno stanje svobode medijev v Črni gori izboljšalo, saj se je od leta 1999, ko je imela Črna gora 81 točk, število njenih točk spustilo 39 točk (v letu 2013). Ta podatek nakazuje, da Črna gora postopoma prehaja iz skupine tistih držav, kjer je medijska svoboda omejena, v skupino tistih, ki imajo medije vsaj delno svobodne.

Graf 9.5: Indeks svobode medijev v Makedoniji v obdobju 1999–2013

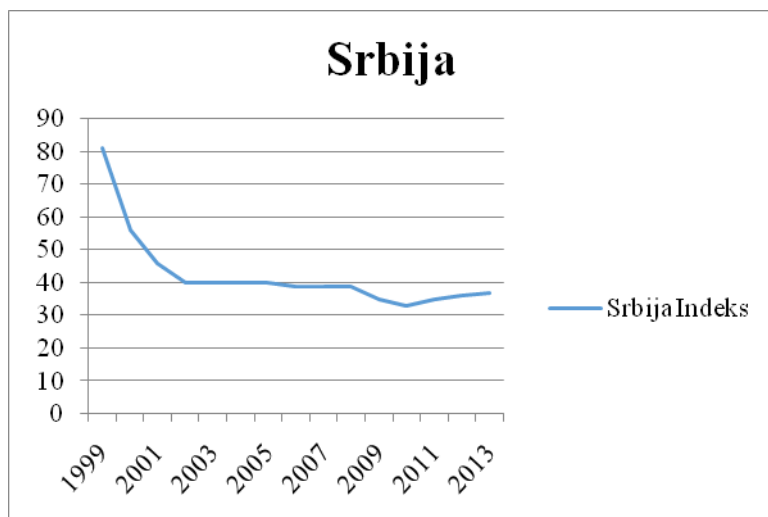

Vir: Freedom of press (Freedom house 2014)

Indeks v Makedoniji v obdobju od 1999 do 2013 kaže na to, da je do negativnega trenda prišlo v dveh obdobjih, in sicer v obdobju od leta 1999 do leta 2003 in potem znova postopoma od 2009 do 2013. Padec medijske svobode v obdobju 1999–2003 je skladen z razvojem politične situacije v državi v tem obdobju in nižanjem medijskega pluralizma, o čemer piše tudi OMSE v Priporočilu 99/1 iz leta 1999. Tam daje velik poudarek na zagotavljanje medijskega pluralizma v državah članicah SE, še posebno v mladih demokracijah, kot so v magistrskem delu obravnavane države, vključno z Makedonijo.

Tudi v Priporočilu 1506 PSSE (čl. 2 in 3) iz leta 2001 so bile identificirane nesprejemljive kršitve pravice do izražanja in informiranja, še posebno v državah na območju nekdanje Jugoslavije. O drugem valu poslabšanja medijske svobode v Makedoniji leta 2009 govorijo tudi makedonski novinarji in uredniki, saj naj bi bil v tem letu narejen vdor v neodvisnost medijev (Jovanovski 2014) poleg tega pa so bili mediji v Makedoniji degradirani tako kot v letu 1991 (Kostova 2014). Tudi ta indeks potrjuje, da v obravnavani državi tranzicijski proces še vedno poteka, kar skupaj z gospodarsko negotovostjo pomeni, da je v veliki meri ogrožena tudi neodvisnost medijev. V primerjavi s Črno goro in Srbijo je v Makedoniji evidentirano najslabše stanje medijske svobode, saj sta prvi dve napredovali iz skupine držav z omejeno svobodo medije v skupino držav, kjer so mediji le delno omejeni. Na podlagi indeksa lahko trdimo, da se je položaj medijske svobode v Makedoniji z leti poslabšal.

Graf 9.6: Indeks svobode medijev v Srbiji v obdobju 1999–2013

Vir: Freedom of press (Freedom house 2014)

Graf kaže, da se je indeks v Srbiji⁷⁵ po padcu Miloševićevega režima znatno znižal, iz česar lahko sklepam, da se je svoboda medijev v Srbiji izboljšala. Velik napredek je viden med leti 1999 in 2000, kar je zelo verjetno rezultat političnih sprememb, ki so se zgodile v Srbiji leta 2000. V obdobju od 2001 do 2010 se indeks znižuje, iz česar lahko sklepam, da se je medijska sfera v Srbiji znova začela postavljati na noge. A kot je razvidno iz indeksa in kar potrjuje tudi analiza polstrukturiranih intervjujev, se je od leta 2011 dalje svoboda medijev v Srbiji začela ponovno slabšati. To lahko pripišemo 'medijski inflaciji', ki ima za cilj zabavati ljudi in ne informirati (Vasić 2014). Tudi ekonomsko stanje vsekakor vpliva na medijsko pristranskost in posledično na omejevanje medijske svobode (prav tam). V oziru na celotno analizirano obdobje lahko rečemo, da je Srbija napredovala na področju svobode medijev, saj se je podobno kot Črna gora, premaknila iz kategorije držav, ki nimajo svobode medijev v skupino držav, ki imajo vsaj delno svobodne medije.

⁷⁵Do leta 2006 sta bili Srbija in Črna gora skupna država, zato imata do leta 2006 tudi isti indeks. Po letu 2006 sta obravnavani vsaka posebej.

10 Razprava

Tranzicijski val, ki se je sprožil z razpadom Jugoslavije, je označil prehod iz enostrankarskega sistema v liberalno pluralistični sistem (Anastasakis 2013, 92). Ta tranzicijski val je zajel tudi Črno goro, Makedonijo in Srbijo. Zaradi tega so države JVE po letu 1990 želele uveljaviti demokratične vrednote in eden izmed primarnih ciljev v takratnem času je bil tako tudi ustanavljanje neodvisnih medijev (Aumente in dr. 1999, 1).

Analiza dokumentov SE in OVSE, medijskih zakonov obravnavanih držav, polstrukturiranih intervjujev z novinarji in uredniki ter analiza indeksov svobode medijev je pokazala, da je svoboda medijev problematika, ki je nenehno v ospredju politične pozornosti. Vendar pa kljub številčnosti raziskav, ki proučujejo stanje svobode medijev v teh državah, prihaja do vrzeli v razumevanju vloge, ki jo imajo mednarodne organizacije pri zagotavljanju pogojev za to svobodo (Sedelmeier 2010, 519). Zato sem poskušala v nalogi ugotoviti, kako mednarodne organizacije pomagajo pri zmanjševanju političnih pritiskov, ki omejujejo svobodo medijev v obravnavanih državah.

Študije kažejo (Galbreath 2007; Ramet 2010; Fedalj 2013; Listhaug in dr. 2013; Noutcheva 2013; Jovanovski 2014; Kostova 2014), da se je proces tranzicije v postsocialističnih državah razlikoval med posameznimi državami. Vendar pa analiza tega procesa in poglobljeni intervjuji kažejo na eno skupno značilnost med temi tremi državami in sicer, da obstaja izrazit vpliv politike na delovanje medijev in s tem tudi omejevanje svobode medijev zaradi političnih ali gospodarskih interesov. To sem potrdila tudi z analizo indeksov svobode medijev, ki je pokazala, da sta proces tranzicije in gospodarska nestabilnost obravnavanih držav v precejšnji meri negativno vplivala na izvajanje novinarskega poklica.

Tudi priporočilo OMSE (99/1) iz leta 1999, v katerem so zapisana konkretna priporočila za zagotavljanje medijskega pluralizma v državah članicah SE, potrjujejo to ugotovitev. V prvem členu (Priporočilo 99/1) OMSE predlaga, da bi države članice morale razmisliti o uvedbi zakonov, ki bi preprečevali medijsko koncentracijo in tako omejili medijski pluralizem na lokalni, nacionalni in regionalni ravni. To v praksi pomeni, da bi države morale revidirati svojo zakonodajo na področju medijev in jo naknadno dopolniti z uvedbo specifičnih mehanizmov, ki bi preprečili vertikalno integracijo, tj. preprečili stanje, kjer nadzor nad ključnimi elementi distribuiranja in objave informacij prihaja le iz enega centra moči (Priporočilo 99/1, čl. 1). Na ta problem je opozorila tudi Kostova (2014), ki je poudarila, da v Makedoniji vse informacije prihajajo iz enega centra moči.

Poleg problema medijske koncentracije, prihaja v obravnavanih državah tudi do problema cenzure. Iz analize medijskih zakonov je razvidno, da v vseh obravnavanih državah obstajajo ustavna jamstva o svobodi medijev in prepoved cenzure (Ustava Črne gore čl. 49; Ustava Republike Makedonije čl. 16; Ustava Republike Srbije čl. 45 in 50). Kljub obstoju ustavnih jamstev in medijskih zakonov, ki določajo medijsko svobodo, pa je raziskava pokazala, da v praksi ta ustavna jamstva niso v celoti uresničena. Kot primer lahko navedem nezakonito aretacijo novinarja Tomislava Kežarovskega v Skopju, zaradi objave članka v časopisu *Reporter* 92 leta 2008, v katerem je razkril identiteto priče v primeru umora. Kežarovski je bil obsojen na štiri leta in pol zaporne kazni. Na ta primer se je odzvala tudi Predstavnica OVSE, ki je v svojem prvem poročilu za leto 2013 poudarila, da je v tako občutljivih primerih pridržanje novinarjev neprimerno (Prvo poročilo Predstavnice za svobodo medijev 2013, 117). Primer novinarja Kežarovskega je še vedno v ospredju medijske in politične pozornosti, saj je januarja 2015 sodišče v Skopju zmanjšalo zaporno kazen na dve leti, kljub temu pa bo moral Kežarovski preostanek kazni prestati v zaporu (European Federation of Journalists 2015).

V Srbiji je leta 2007 odmeval primer fizičnega napada na vplivnega srbskega novinarja Dejana Anastasijevića, ki je pretresel srbsko javnost in zaradi česar je predstavnik OVSE pozval srbske oblasti, policijo in pravosodne organe, da se hitreje odzovejo na nasilna dejanja, usmerjena proti novinarjem in urednikom različnih medijev (Drugo poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2007, 77). V zadnjem letu ponovno 'buri duhove' tudi umor prominentnega srbskega novinarja in urednika Slavka Ćuruvija iz leta 1999. Preiskava o umoru Ćuruvije se je pravzaprav v Srbiji začela reševati šele petnajst let kasneje (*Tanjug* 2015). Tudi v Črni gori so bili fizični napadi na novinarje metoda za ustrahovanje, zato je predstavnik OVSE (Tretje poročilo Predstavnika za svobodo medijev 2007, 101), leta 2007 opozoril črnogorske oblasti o brutalnem napadu na direktorja dnevnega časopisa *Vijesti*. Predstavnik OVSE je poudaril, da je to ilustrativen primer izvajanja cenzure in posledično tudi napad na samo demokracijo, zato je pozval črnogorske oblasti k zavzetosti glede zagotavljanja pogojev za svobodno delovanje novinarjev in urednikov (prav tam). Konkretni primeri obravnavanih držav ponazarjajo razhajanja med ustavnimi jamstvi o svobodi medijev ter dejanskim stanjem.

Iz opravljenih analiz je razvidno, da ni enotnega odgovora na raziskovalno vprašanje. Kot praktični primer vpliva SE in OVSE na medijskem področju lahko navedem odpravo obrekovanja iz kazenskih zakonikov vseh treh držav. SE in OVSE sta namreč preko

priporočilnih mnenj in osebnih posvetov predstavnikov teh organizacij s predstavniki vlad, ves čas poudarjali izjemen pomen odprave obrekovanja iz kazenskih zakonikov.

Organizaciji sta tudi uspešno pomagali državam v izvajanju pravnih reform na področju medijev. SE v primeru kršitve desetega člena EKČPS in v sodelovanju z Evropskim sodiščem za človekove pravice, posredno ponuja pravno pomoč tistim, ki so že izčrpali vsa pravna sredstva matičnih držav in jim tako omogoči, da se lahko pritožijo zoper kršitve pravic do svobode izražanja. SE in OVSE lahko preko svojih organov izvajata tudi pritisk nad političnimi elitami v omenjenih državah. Predstavnica OVSE je večkrat pozvala odgovorne vladne predstavnike k ukrepanju glede primerov nezakonitega zapiranja novinarjev. Tako je bilo v primeru novinarja Kežarovskega ter pri tožbi makedonskih oblasti zoper urednico tednika *Fokus*, Jadranke Kostove. Takrat je predstavnica OVSE izrecno pozvala makedonske oblasti k prenehanju uporabe metode ustrahovanja v državnem medijskem prostoru.

Priporočilna mnenja in poročila SE ter OVSE sicer niso pravno obvezujoča, kar pomeni, da organizaciji ne moreta prisiliti držav, da ukrepajo tudi v primeru zelo očitnih kršitev medijske svobode. A lahko trdim, da so naloge SE in OVSE več kot le samo priporočilna mnenja in poročila, saj imata v okviru svojih nalog tudi mehanizme neposrednega stika z visokimi državnimi funkcionarji, kot sta recimo izvajanje pritiska na vlade o perečih temah in posveti z najvišjimi državnimi predstavniki. V sklopu teh organizacij delujejo tudi pisarne na različnih lokacijah v vseh obravnavanih državah, ki poleg rednega spremljanja aktualnih družbenih dogodkov, ponujajo tudi izobraževanja, seminarje in konference z namenom, da bi izobrazile vse vpletene akterje v medijskem prostoru, od novinarjev in urednikov, pa do politikov in civilne družbe.

Vloga SE in OVSE je v odnosu politike do medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji aktivna, saj se obe organizaciji poslužujeta zgoraj omenjenih mehanizmov z namenom omejevanja političnih vplivov na delovanje medijev v teh državah. Ne morem trditi, da SE in OVSE so (oblikujeta) delovanje medijev v obravnavanih državah, a kljub temu vršita določeno stopnjo nadzora nad njihovimi aktivnostmi. Hkrati tudi postavljajta mednarodne standarde, ki naj bi jim mediji v teh državah sledili, izpostavljata primere pozitivnih praks ter ponujata svoje pravno in strokovno svetovanje in vse to z namenom, da bi bili mediji v čim večji meri svobodni in neodvisni.

V mislih moramo imeti, da se tranzicijski proces v obravnavanih državah še ni končal in posledično ne moremo pričakovati, da bodo vse demokratične vrednote implementirane

istočasno. Ne glede na skupno zgodovinsko preteklost, ima vsaka izmed teh treh držav svoje značilnosti in se je v obdobju nekaj več kot dveh desetletjih, razvijala v svojo smer. Zato tudi ne morem podati enotnega odgovora glede vlog SE in OVSE, saj so se njune aktivnosti na področju svobode medijev različno manifestirale glede na posamezno državo. Tako je raziskava prispevala k novim spoznanjem o aktivnostih SE in OVSE na področju svobode medijev, ki jih predhodne študije niso izpostavljale. Dodana vrednost te magistrske naloge je tudi v tem, da je bila raziskava izvedena v treh različnih državah ter da so bili intervjuji vir pomembnih informacij, ki jih obstoječe raziskave niso vključevale. S temi ugotovitvami je to magistrsko delo prispevalo k odpravljanju raziskovalne vrzeli, je pa na tem področju še veliko postoriti. Zagotovo bi, na primer, morali v prihodnje opraviti več pogovorov in analiz, ne samo v sodelovanju s strokovnjaki, novinarji in uredniki, temveč tudi s predstavniki prevladujočih političnih elit ter ključnimi uradniki mednarodnih organizacij, katerih mnenje bi predstavljalo dodano vrednost k obravnavani tematiki.

11 Sklep

Svoboda izražanja je temeljna človekova pravica in neodvisni mediji nam ponujajo to svobodo, z namenom reševanja družbenih konfliktov (Splichal 1997, 5). Vendar pa se nemalokrat zgodi, da postanejo mediji podaljšana roka politikov in takrat svoboda medijev ni v celoti realizirana (Halimi 2003, 13). Vloga mednarodnih organizacij, kot sta SE in OVSE, je izjemnega pomena, saj predstavlja nekakšen test politične zrelosti držav, ki prihajajo iz socialističnega sistema. Hkrati imata ti dve organizaciji mehanizme, s katerimi lahko pomagata tem državam pri implementaciji demokratičnih načel ter razvoju civilne družbe. Zato je bil osrednji cilj magistrskega dela ugotoviti, kakšna je vloga mednarodnih organizacij (SE in OVSE) v odnosu politike do medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji in kako te organizacije (so)oblikujejo delovanje medijev v teh državah. Da bi to ugotovila, sem uporabila naslednje metode: analizo ključnih medijskih dokumentov v obravnavanih državah, analizo priporočilnih mnenj in poročil SE ter OVSE, polstrukturirane intervjuje z novinarji in uredniki iz vplivnih medijev v analiziranih državah ter analizo dveh indeksov svobode medijev, pripravljenih s strani organizacij *Reporters without borders* ter *Freedom House*.

Raziskava je pokazala, da ni enoznačnega odgovora na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Vsekakor pa sem iz analize dokumentov ter polstrukturiranih intervjujev z novinarji in uredniki ugotovila, da je vloga SE in OVSE precej pomembna v odnosu politike do medijev v Črni gori, Makedoniji in Srbiji. Ti dve organizaciji namreč lahko vplivata na odločitve najvišjih državnih organov, ti pa lahko neposredno vplivajo na svobodo medijev. Preko svojih pod-organov SE in OVSE v analiziranih državah izvajata nadzor nad uresničevanjem medijske svobode, opozarjata na kršitve le-te ter posredno poskušata aktivirati civilno družbo z namenom razprševanja kritičnih mnenj v družbeni prostor. To lahko posledično pripelje k hitrejšemu reševanju družbenih problemov. Ti organizaciji postavljata tudi mednarodne standarde, ki jim morajo vse države slediti ter izpostavljata primere dobrih praks, ki bi lahko državam pomagale na poti k zagotavljanju svobode medijev. SE in OVSE neposredno sicer ne (so)oblikujeta delovanja medijev v teh državah, vendar posredno opozarjata na morebitne kršitve medijske svobode in na ta način pozivata vlade in medijske hiše k odpravljanju teh nepravilnosti.

Čeprav sem v magistrskem delu ugotovila, da je vpliv SE in OVSE pri vzpostavljanju medijskega pluralizma v obravnavanih državah nekdanje Jugoslavije omejen, menim, da bi bilo dejansko stanje medijske svobode na tem območju brez aktivnosti teh dveh organizacij,

lahko še veliko slabše. Če ravno organizaciji nimata formalnih sredstev prisile, velikokrat lahko že sam nadzor ter javno izpostavljanje omejevanja medijske svobode s strani uglednih mednarodnih organizacij, kot sta SE in OVSE, predstavljata neugodno situacijo za (potencialne) kršitelje.

12 Literatura

Anastasakis, O. in Bechev, D. 2003. EU Conditionality in South East Europe: Bringing Commitment to the Process. V *South East European Studies Programme*. Dostopno prek: [http://www.sant.ox.ac.uk/seesox/anastasakis_publications /EUconditionality.pdf](http://www.sant.ox.ac.uk/seesox/anastasakis_publications/EUconditionality.pdf) (24. maj 2014).

Anastasakis, Othon. 2013. Post-1989 Political Change in the Balkan States: The Legacy of the Early Illiberal Transition Years. *Perceptions*. 18 (2): 91–112.

Antić, Čedomir. 2004. *Kratka istorija Srbije: 1804 – 2004*. Beograd: Stubovi kulture.

Arksey, Hilary in Peter Knight. 1999. *Interviewing for Social Scientists*. London: SAGE Publications Ltd.

Aumente, Jerome, Peter Gross, Ray Hiebert, Robert V. Johnson in Dean Mills. 1999. *Eastern European Journalism: Before, During and After Communism*. Hampton Press: New Jersey.

BalkanInsight. 2014. Serbia TV Ditches Flagship Political Talk Show. Dostopno prek: <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-tv-ditches-flagship-political-talk-show> (3. februar 2015).

Barett, Olivier in Vukasovich, Christian. 2012. Whatever happened to Tanjug? Reloading memory for an understanding of the global news system. *International Communication Gazette* 74 (8): 693–710.

Bašić, Hrvatin Sandra, Lenart J. Kučić in Brankica Petković. 2004. *Medijsko lastništvo - Vpliv lastništva na neodvisnost in pluralizem medijev v Sloveniji in drugih post-socialističnih evropskih državah*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Bučar, Bojko. 1989. Svet Evrope – vest Evrope. V *Evropa 1992* ur. Iztok Simoniti, 82–90. Ljubljana: TOZD Gospodarski vestnik.

Danforth, Loring M. 1995. *Macedonian conflict. Ethnic nationalism in a transnational world*. New Jersey: Princeton University Press.

Dohel, Ilija. 2009. Freedom from fear. *Index on Censorship* 38 (2): 159–163.

Džankić, Jelena. 2012. Montenegro and the EU: Changing Contexts, Changing Roles. V *Europe in the Post – Yugoslav Space* ur. Branislav Radljić, 109–133. Surrey: Ashgate Publishing.

Ejavec, Karmen. 1999. *Novinarska kakovost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

European Commission. 1997. *Regional Approach to the Countries of South-Eastern Europe: Compliance with the Conditions in the Council Conclusions of 19 April 1997*. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/4357/1/4357.pdf> (10. maj 2014).

European Federation of Journalists. 2015. Macedonia: Tomislav Kezarovski has been put in jail. Dostopno prek: <http://europeanjournalists.org/blog/2015/01/15/macedonia-a-two-year-prison-sentence-for-kezarovski/> (27. februar 2015).

Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah. 1953. Sprejeta 4. novembra 1950 in ratificirana 1953. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/svet-evrope/evropska-konvencija-o-varstvu-clovekovih-pravic-in-temeljnih-svoboscina/> (20. november 2013).

Evropska služba za zunanje delovanje. 2013. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/check-current-status/index_en.htm (1. december 2013).

Fedalj, Lukaj. 2013. Polstrukturirani intervju. Beograd, 30. december.

Ferfila, Bogomil. 2000. Mediji in politika v ZDA. V *Teorija in praksa* 37 (5): 903–924.

Ferfila, Bogomil in Marta Kos. 2002. *Politično komuniciranje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Freedom House. 2013. Methodology. Dostopno prek: <https://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP%202013%20Methodology%20website.pdf> (15. december 2014).

--- 2014. Freedom of press. Dostop prek: <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-press#.VTlkCSGqqkp> (1. december 2014).

Galbreath, J. David. 2007. *The Organization for Security and Cooperation in Europe*. Abingdon: Routledge.

Gibbons, Sheila Jean in Ray Eldon Hiebert. 2000. *Exploring Mass Media for a Changing World*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

Gitlin, Todd. 2008. Media routines and political crises. V *Journalism*, ur. Howard Tumber, 178–200. London: Routledge.

Graber, Doris Appel. 2010. *Mass Media and American Politics*. Washington: Congressional Quarterly.

Grizold, Anton in Zupančič, Rok. 2008. Analiza konflikta v Makedoniji. *Teorija in praksa* 40 (4–5): 324–334.

Halimi, Serge. 2003. *Novi psi čuvaji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Helsinški odbor Makedonija. 2013. Letno poročilo o stanju človekovih pravic v Republiki Makedoniji – *Godišen izveštaj za sostojbata na človekovite prava vo Republika Makedonija*. Dostopno prek: http://www.mhc.org.mk/system/uploads/redactor_assets/documents/385/Godisen_Izvestaj_2012_FINAL.pdf (17. december 2013).

Herman S. Edward in Chomsky Noam. 2008. A propaganda model. V *Journalism* ur. Howard Tumber, 85–123. London: Routledge.

Hesse-Biber, Sharlene Nagy in Patricia Leavy. 2011. *The Practice of Qualitative Research*. London: Sage.

International Woman's Media Foundation. 2015. Dostopno prek: <http://www.iwmf.org/brankica-stankovic/> (9. januar 2015).

Jovanovski, Borjan. 2014. Polstrukturirani intervju. Skopje, 14. januar.

- Kačarska, Simonida. 2012. The EU in the republic of Macedonia: An Active Player, a Framework for Integration or Both? V *Europe and the Post-Yugoslav Space*, ur. Branislav Radljić, 87–108. Surrey: Ashgate Publishing.
- Kazanzhy, Zoya. 2009. When confrontation ends and cooperation begins – the media and the government. V *OSCE Yearbook 2008: The Representative on Freedom of Media* 29–35. Vienna: OSCE.
- Keane, John. 1992. *Mediji in demokracija*. Ljubljana: ZPS.
- Kostova, Jadranka. 2014. Polstrukturirani intervju. Skopje, 10. januar.
- Košir, Manca. 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kovačič Poler, Melita. 2005. *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lajh, Damjan in Simona Kustec Lipicer. 2002. Proces oblikovanja dnevnega reda. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 29–45. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lajh, Damjan. 2007. Izvajanje javnih politik. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink-Hafner, 155–173. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lange, Yasha. 1999. *Media and elections*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Listhaug Ola, Sabrina P. Ramet in Albert Simkus, ur. 2013. *Civic and uncivic values in Macedonia*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Marx, Karl. 1985. *Cenzura in svoboda tiska*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS.
- Matland, Richard E. 1995. Synthesizing the Implementation Literature: The Ambiguity-Conflict Model of Policy Implementation. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 5 (2): 145–174.
- Miheljak, Vlado. 2008. The phantom of (press) liberty. V *Five Minutes of Democracy: The Image of Slovenia after 2004*, ur. Mojca Drčar Murko, 201–213. Ljubljana: The Liberal Academy.

Mijatović, Dunja. 2011. Protection of journalists from violence. V *Human rights and a changing media landscape*, 21–46. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Milosavljević, Marko. 2004. Primanjkljaj javnega delovanja: (ne)transparentnost novinarstva in množičnih medijev v Sloveniji. V *Poti slovenskega novinarstva danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 131–155. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Nordenstreng, Kaarle. 2008. Professional ethnics: between fortress journalism and cosmopolitan democracy. V *Journalism*, ur. Howard Tumber, 247–255. London: Routledge.

Noutcheva, Gergana. 2013. *European foreign policy and the challenges of Balkan accession*. London: Routledge.

NUNS. 2014. Podrška protesta "Kome treba Utisak". Dostopno prek: <http://www.nuns.rs/info/statements/22682/-podrska-protestu-kome-treba-utisak.html> (03. februar 2015).

Organizacija združenih narodov. 2014. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/members/index.shtml> (13. junij 2014).

OSCE. 2013. Skupne deklaracije predstavnikov medvladnih organov za zaščito svobode medijev in svobode izražanja – *Joint Declarations of the representatives of the intergovernmental bodies to protect free media and expression*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/99558?download=true> (15. februar 2014).

--- 2013b. Dostopno prek: <http://www.osce.org/history> (7. junij 2013).

--- 2013c. Dostopno prek: <http://www.osce.org/what> (11. junij 2013).

OVSE. 1999. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 1998/1999: Trenutni položaj medijev v Federativni republiki Jugoslaviji - Poročilo Stalnemu svetu 1998 – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 1998/1999: Current situation of Media in the Federal Republic of Yugoslavia – Report to the Permanent Council 1998*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/13577?download=true> (11. november 2014).

OVSE. 2000. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 1999/2000: Redna poročila Stalnemu svetu 1999 – *Freedom and Responsibility Yearbook of*

the OSCE Representative on Freedom of Media 1999/2000: Regular Reports to the Permanent Council 1999. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/13883?download=true> (11. november 2014).

OVSE. 2001. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2000/2001: Redna poročila Stalnemu svetu 2001 – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2000/2001: Regular Reports to the Permanent Council 2001.* Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/13885?download=true> (12. november 2014).

OVSE. 2003. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2002/2003: Redna poročila Stalnemu svetu 2003 – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2002/2003: Regular Reports to the Permanent Council 2003.* Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/13886?download=true> (12. november 2014).

OVSE. 2005. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2004: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2004: Regular Reports to the Permanent Council.* Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/16749?download=true> (12. november 2014).

OVSE. 2006. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2005: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2005: Regular Reports to the Permanent Council.* Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/20039?download=true> (13. november 2014).

OVSE. 2007. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2006: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2006: Regular Reports to the Permanent Council.* Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/31234?download=true> (13. november 2014).

OVSE. 2008. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2007: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2007: Regular Reports to the Permanent Council.* Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/32992?download=true> (13. november 2014).

OVSE. 2009. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2008: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2008: Regular Reports to the Permanent Council*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/38076?download=true> (17. november 2014).

OVSE. 2010. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2009: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2009: Regular Reports to the Permanent Council*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/41732?download=true> (17. november 2014).

OVSE. 2011. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2010: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2010: Regular Reports to the Permanent Council*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/88126?download=true> (17. november 2014).

OVSE. 2012. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2011: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2011: Regular Reports to the Permanent Council*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/89307?download=true> (17. november 2014).

OVSE. 2013. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2012: Redna poročila Stalnemu svetu – *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2012: Regular Reports to the Permanent Council*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/104366?download=true> (19. november 2014).

--- 2013a. Dostopno prek: <http://www.osce.org/serbia/100183> (31. maj 2013).

OVSE. 2014. Letopis Svoboda in odgovornost predstavnika OVSE za svobodo medijev 2013: Redna poročila Stalnemu svetu *Freedom and Responsibility Yearbook of the OSCE Representative on Freedom of Media 2013: Regular Reports to the Permanent Council*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/fom/120224?download=true> (20. november 2014).

Peruško, Zrinjka. 2013. Rediscovering the Mediterranean Characteristics of the Croatian Media System. *East European Politics and Societies* 27 (4): 709–26.

Politika. 2006. Mrtva si, izseli se! Dostopno prek: <http://www.politika.rs/rubrike/Hronika/t4486.lt.html> (7. februar 2015).

Ramet, Petra Sabrina. 2010. *Central and Southeast European Politics since 1989*. Cambridge: Cambridge University Press.

--- 2002. *Balkan Babel – the Disintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to the Fall of Milošević*. Colorado: Westview Press.

Reporters without borders. 2013. Methodology. Dostopno prek: http://en.rsf.org/IMG/pdf/2013_wpfi_methodology.pdf (15. december 2014).

--- 2014. Index data. Dostopno prek: https://rsf.org/index2014/data/index2014_en.pdf (1. december 2014).

Roberts, E. 2002. *Serbia – Montenegro: A New Federation*. Zurich: Conflict Studies Research Centre.

Sedelmeier, Ulrich. 2010. The EU and democratization in Central and Southeastern Europe since 1989. V *Central and Southeastern European Politics since 1989*, ur. Sabrina Ramet, 519–535. Cambridge: Cambridge University Press.

Siljanovska, Davkova Gordana. 2013. Political Parties, Values and Democratic Consolidation. V *Civic and Uncivic Values in Macedonia. Value Transformation, Education and Media*, ur. Sabrina P. Ramet, Ola Listhaug in Albert Simkus, 109–134. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Slavko Ćuruvija Fondacija. 2014a. Dostopno prek: <http://www.slavkocuruvijafondacija.rs/staje-sledece-milosevicu-tekst-zbog-kojeg-je-zabranjen-evropljanin/> (19. oktober 2014).

--- 2014b. Dostopno prek: <http://www.slavkocuruvijafondacija.rs/slavko-curuvija-i-njegovo-naslede/> (19. oktober 2014).

Splichal, Slavko. 1997. *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Splichal, Slavko. 1999. Ownership, regulation and socialisation: rethinking the principles of democratic media. *The Public* 6 (2): 5–24.

Stabilizacijsko pridružitveni sporazum za Makedonijo. 2001. *Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States and the former Yugoslav Republic of Macedonia*. Podpisan 9. aprila 2001. Dostopno prek:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/saa03_01_en.pdf (11. december 2013).

Svet Evrope. 2013a. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Dostopno prek:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=&DF=&CL=ENG> (1. december 2013).

--- 2013b. Dostopno prek: http://www.svetevrope.si/sl/predstavitev_sveta_evrope/na_kratko/index.html (3. december 2013).

--- 2013c. Dostopno prek: <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/media/> (4. december 2013).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 1981. Priporočilo (81)19 o dostopu do informacij javnega značaja – *Recommendation (81)19 on the access to information held by public authorities*.

Sprejeto 25. novembra 1981. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec%281981%29019_EN.asp (30. september 2014).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 1982. Deklaracija o svobodi izražanja in informiranja – *Declaration on the freedom of expression and information*. Sprejeta 29. aprila 1982.

Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/dec%281982%29freedomexpr_EN.asp (29. september 2014).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 1994. Priporočilo (94) 13 o ukrepih za spodbujanje medijske transparentnosti – *Recommendation (94) 13 on measures to promote media transparency*.

Sprejeto 22. novembra 1994. Dostopno prek: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec\(1994\)013&expmem_EN.asp](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec(1994)013&expmem_EN.asp) (29. september 2014).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 1999. Priporočilo (99) 1 o ukrepih za spodbujanje medijskega pluralizma – *Recommendation (99) 1 on measures to promote media pluralism*. Sprejeto 19.

januarja 1999. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=399303&Site=CM> (2. oktober 2014).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 2004. Deklaracija o svobodi politične razprave v medijih – *Declaration on freedom of political debate in the media*. Sprejeta 12. aprila 2003. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=118995&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> (4. oktober 2014).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 2007a. Deklaracija Odbor ministrov o zaščiti vloge medijev v demokracijah v kontekstu medijske koncentracije – *Declaration of the Committee of Ministers on protecting the role of the media in democracy in the context of media concentration*. Sprejeta 31. januarja 2007. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1089615&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> (4. oktober 2014).

--- 2007b. Deklaracija Odbora ministrov za zaščito in spodbujanje raziskovalnega novinarstva – *Declaration by the Committee of Ministers on the protection and promotion of investigative journalism*. Sprejeta 26. septembra 2007. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Decl-26.09.2007&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> (3. oktober 2014).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 2010. Deklaracija Odbora ministrov o ukrepih za spodbujanje spoštovanja 10. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravicah in temeljnih svoboščin – *Declaration of the Committee of Ministers on measures to promote the respect of Article 10 of the European Convention on Human Rights*. Sprejeta 13. januarja 2010. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1571879&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> (8. oktober 2014).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 2014. Deklaracija Odbora ministrov o zaščiti novinarstva in varovanju novinarjev in ostalih medijskih akterjev – *Declaration of the Committee of Ministers on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors*. Sprejeta 30. aprila 2014. Dostopno prek: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Decl\(30.04.2014\)2&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Decl(30.04.2014)2&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383) (10. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1993. Resolucija 1003 o novinarski etiki – *Resolution 1003 on the ethics of journalism*. Sprejeta 1. julija 1993. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta93/ERES1003.htm> (1. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1994. Priporočilo 1239 o situaciji na področju kulture na območju nekdanje Jugoslavije – *Recommendation 1239 on the cultural situation in the former Yugoslavia*. Sprejeto 14. aprila 1997. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta94/EREC1239.htm> (27. september 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1997. Resolucija 1142 za parlamente in medije – *Resolution 1142 on parliaments and the media*. Sprejeta 7. novembra 1997. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta97/ERES1142.htm> (2. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 1999. Priporočilo 1407 o medijih in demokratični kulturi – *Recommendation 1407 on media and democratic culture*. Sprejeto 29. aprila 1999. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta99/EREC1407.htm> (1. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2001. Priporočilo 1506 o svobodi izražanja in informiranja v Evropi – *Recommendation 1506 on freedom of expression and information in the media in Europe*. Sprejeto 24. aprila 2001. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta01/EREC1506.htm> (2. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2003. Priporočilo 1589 o svobodi izražanja in medijev v Evropi – *Recommendation 1589 on freedom of expression in the media in Europe*. Sprejeto 28. januarja 2003. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1589.htm> (3. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2007a. Priporočilo 1783 o nevarnosti za življenja in svobode izražanja novinarjev – *Recommendation 1783 on threats to the lives and freedom of expression of journalists*. Sprejeto 25. januarja 2007. Dostopno prek:

<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta07/erec1783.htm> (4. oktober 2014).

--- 2007b. Priporočilo 1814 o dekriminalizaciji obrekovanja – *Recommendation 1814 towards decriminalization of defamation*. Sprejeto 4. oktobra 2007. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta07/erec1814.htm> (7. oktober 2014).

--- 2007c. Resolucija 1535 o nevarnosti za življenja in svobode izražanja novinarjev – *Resolution 1535 on threats to the lives and freedom of expression of journalists*. Sprejeta 27. januarja 2007. Dostopno prek: <http://www.assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/ERES1535.htm> (3. oktober 2014).

--- 2007č. Resolucija 1577 o dekriminalizaciji obrekovanja – *Resolution 1577 towards decriminalization of defamation*. Sprejeta 4. oktober 2007. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta07/eres1577.htm> (7. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2008. Priporočilo 1848 o medijskih indikatorjih v demokracijah – *Recommendation 1848 indicators for media in democracy*. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedTextta08/EREC1848.htm> (6. oktober 2014).

Svet Evrope. Parlamentarna skupščina. 2010. Priporočilo 1897 o svobodi medijev – *Recommendation 1897 for media freedom*. Sprejeto 27. januarja 2010. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/eREC1897.htm> (9. oktober 2014).

Šabič, Zlatko. 2005. *Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Šopar, Vesna. 2013. The Media and Values in Macedonia between Regulation, Privatization, Concentration, Commercialization, and Pluralization. V *Civic and Uncivic Values in Macedonia. Value Transformation, Education and Media*, ur. Sabrina P. Ramet, Ola Listhaug in Albert Simkus, 217–234. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Tanjug. 2015. Amended Indictment for murder of Slavko Ćuruvija. Dostopno prek: <http://www.tanjug.rs/news/162472/amended-indictment-for-murder-of-slavko-curuvija.htm> (25. januar 2015).

Usmerjevalni odbor za medije in informacijsko družbo. 2014. *Steering Committee on media and information society*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMSI/default_en.asp (10. junij 2014).

Usmerjevalni odbor za medije in nove komunikacijske storitve. 2005. Prvo poročilo – *Steering Committee on the media and new communication services – First Meeting Report*. Dostopno prek: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMC/CDMC\(2005\)012FinRev_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/CDMC/CDMC(2005)012FinRev_en.pdf) (10. junij 2014).

Ustava Republike Črne gore – *Ustav Republike Crne gore* Sl. list RCG 66/2006. Sprejeta 19. oktobra 2007. Dostopno prek: <http://www.skupstina.me/images/dokumenti/ustav-crne-gore.pdf> (27. oktober 2014).

Ustava Republike Makedonije – *Ustav na Republika Makedonija*. Sprejeta 17. novembra 1991. Dostopno prek: <http://www.sobranie.mk/ustav-na-rm.nsp> (30. oktober 2014).

Ustava Republike Srbije – *Ustav Republike Srbije*. Sprejeta 30. septembra 2006. Dostopno prek: http://www.sllistbeograd.rs/documents/ustav_republike_srbije_lat.pdf (4. november 2014).

Vankovska, Biljana. 2013. Constitutional Engineering and Institution-Building in the Republic of Macedonia (1991–2011). V *Civic and Uncivic Values in Macedonia. Value Transformation, Education and Media*, ur. Sabrina P. Ramet, Ola Listhaug in Albert Simkus, 87–108. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Vijesti. 2014a. Oštre osude članaka Informera i Čalović. Dostopno prek: <http://www.vijesti.me/vijesti/ostre-osude-clanaka-informera-o-calovic-802424> (5. februar 2014).

--- 2014b. Knežević: Rektorka od rediteljke do policajca. Dostopno prek: <http://www.vijesti.me/vijesti/knezevic-vojvodic-duzna-da-brani-autonomiju-ucg-805813> (7. februar 2015).

--- 2014c. Vojvodić i Bjelica gaze Statut Univerziteta. Dostopno prek: <http://www.vijesti.me/vijesti/vojvodic-i-bjelica-gaze-statut-univerziteta-805962> (7. februar 2015).

Wolfsfeld, Gadi. 2003. The political Contest Model. V *News, Public Relations and Power*, ur. Simon Cottle, 81–97. London: Sage Publications.

Zakon o javnem informiranju in medijih v Srbiji – *Zakon o javnem informisanju i medijima* Sl. glasnik RS 83/2014. Dostopno prek: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html (5. november 2014).

Zakon o javnem informiranju v Črni gori – *Zakon o javnem informisanju* Sl. list RCG 4/1998. Dostopno prek: <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7B735C3468-8BDF-4CC2-B42A-28E0E402E852%7D> (28. oktober 2014).

Zakon o javnih medijskih zavodih v Srbiji – *Zakon o javnim medijskim servisima* Sl. glasnik RS 83/2014. Dostopno prek: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnim_medijskim_servisima.html (4. november 2014).

Zakon o medijih v Črni gori – *Zakon o medijima* Sl. list RCG 51/2002. Dostopno prek: <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7bD774ED6B-9B95-4AE7-89BF-A63C31B5F6F3%7d> (27. oktober 2014).

Zakon o medijih v Makedoniji – *Zakon za mediumi* Sl. vesnik RM 184/2013. Dostopno prek: http://www.slvesnik.com.mk/Issues/b063254742a44129b8dfe122176_2ddb4.pdf (31. oktober 2014).

Zakon o svobodnem dostopanju do informacij javnega značaja v Makedoniji – *Zakon za sloboden pristap na informacii od javen karakter* Sl. vesnik RM 6/2010. Dostopno prek: http://www.slvesnik.com.mk/Issues/65CD3B732E81BD4987ABCB238948056_4.pdf (30. oktober 2014).

Zakon o svobodnem dostopanju do informacij javnega značaja v Srbiji – *Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja* Sl. glasnik RS 36/2010. Dostopno prek: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_slobodnom_pristupu_informacijama_od_javnog_značaja.html (3. november 2014).

Zoonen Van Liesbet. 2008. A professional, unreliable, heroic marionette. V *Journalism*, ur. Howard Tumber, 70–85. London: Routledge.

Priloga

Priloga A: Intervju z Jadranko Kostovo

Glavna urednica tedenskega časopisa *Fokus*, Makedonija, Skopje 10. januar 2014

Kako se je vloga medijev spreminjala v obdobju zadnjih 20ih let? Kako bi po vašem mnenju ocenili svobodo medijev/javnega informiranja v vaši državi danes?

Zelo se je poslabšala. V Makedoniji nismo nikoli imeli popolnoma svobodne medijske sfere, vendar smo imeli vsaj kvalitetne objektivne novinarske prispevke, kar danes sploh ni več možno. Od leta 2009 naprej je Makedonija uzurpirana s strani prevladujoče politične stranke in njenih koalicijskih partnerjev. Žal mi je, da smo zelo na slabšem in novinarska dejavnost je na zelo nizkem nivoju.

Kakšne so vaše predstave o poslanstvu novinarjev in medijev v vaši državi (naloge, funkcije, vrednote novinarskega sporočanja)? Kako se kaže pristranskost poročanja v drugih medijih in kako v vašem?

Trenutno v naši državi nimamo medijskega sistema, ki bi bil v vlogi četrte veje oblasti in nepristransko informiral državljane. V Makedoniji danes delujemo kot v času enostrankarskega sistema; vse kar je plasirano v javnosti s strani medijev prihaja iz enega centra moči. Seveda, so zelo redke izjeme kot je naš časopis in še nekaj majhnih medijskih hiš, ki še vedno delajo po profesionalnih načelih novinarstva, vendar nas je vedno manj. Vse kontrolne mehanizme, ki naj bi nadzirali delovanje prevladujočih političnih akterjev so v bistvu kontrolirani iz istega centra moči. Kot novinarji sploh nimamo dostopa do določenih informacij, ki so bile včasih javno dostopne in prihajajo s strani državnih institucij. A ne samo novinarji, tudi protikorupcijsko komisijo, prav tako nima dostopa do dokumentov in informacij, ki so nujno potrebni za opravljanje njihovega dela. Tudi lokalne skupnosti so popolnoma monopolizirane s strani prevladujoče stranke. V Makedoniji, mediji nikoli niso bili v celoti neodvisni, ampak v takšnem degradiranem stanju tudi niso bili. Danes, vsa televizija, razen dveh, deluje v funkciji glasnikov za prevladujočo stranko in vlado nasploh. Pri tem prihaja do prepletanja gospodarskih interesov, saj so lastniki teh televizij predsedniki koalicijskih strank, ki so trenutno na oblasti. To posledično vpliva na uredniške politike teh

televizij. Leta 2009 je bila narejena največja uzurpacija medijskega sistema v naši državi. Od tega leta do danes, je prevladujoča stranka prevzela celotno medijsko sfero. Cilj te vlade je bil zapreti določene televizije in o tem govori dejstvo, da so takoj, ko so prišli na oblast, spremenili člen v Zakonu o radiodifuziji in amnestirali vojne zločince iz leta 2001, zato, ker je bil to edini način, da bi dobili podporo s strani svojega albanskega koalicijskega partnerja in da bi centralizirali svojo moč preko omejevanje medijev. Tisti spremenjeni člen v Zakonu o radiodifuziji je bil spremenjen z namenom, da bi bilo število predstavnikov prevladujoče stranke v Komisiji o radiodifuziji večinsko. Ko so s tem opravili, so zaprli tudi televizijo A1 in njenega lastnika. Drug primer je skupina WAZ, s svojim direktorjem Srdjanom Kerimom, ki je v zelo dobrih odnosih z vsako oblastjo. Skupina WAZ je bila čudežno prodana domnevnomu tajkunu Jevrosimović iz Srbije. To so bile oz. še vedno so njihove metode, eni bodo šli v zapor, druge bomo podkupili in bodo prišli v koalicijo. Posledično ta mobilizacija medijske sfere seveda v veliki meri vpliva tudi na izid volitev, »njihove« televizije so preplavljene z reklamnimi oglasi in videospoti o njihovi stranki. Potem pa smo tukaj mi, naš časopis *Fokus*, ki je popolnoma neodvisen in nas ne morejo kupiti z nobeno tožbo, kaznijo ali denarjem.

Kako, po vašem mnenju politično stanje vpliva na novinarsko etiko oz. načelo objektivnega poročanja? Če da, v kolikšni meri in na kakšen način?

Politično stanje močno vpliva na vse, kar se dogaja v državi, sploh v takšnih okoliščinah, kot jih imamo zdaj v Makedoniji. Ni več raziskovalnega novinarstva, ni več novinarske etike, novinarje si lahko kupijo oz. prodajajo. So tudi izjeme, ampak kot sem že prej povedala, je za te novinarje zelo težko preživeti v današnjih časih. Dobri in profesionalni novinarji nimajo več služb. Dobesedno živimo v medijski temi.

Kakšna je uredniška politika vašega časopisa/medija in kakšno je stanje uredniških politik v vaši državi? Kakšni pritiski obstajajo, o čem naj se piše oz. ne piše? Kakšni so bili kriteriji (news value) izbire (kaj se bo objavilo ali ne)?

Naš cilj je, da spodbudimo ljudi, da razmišljajo s svojo glavo, da kritizirajo, da spodbudimo ideje za spremembe in razvoj. Mi smo vedno bili kritiki prevladujočih političnih strank, ne glede na to, ali so levica ali desnica. Mi smo to vedno počeli in bomo še naprej. Svoje delo opravljamo po načelih novinarske in profesionalne etike in tako nameravamo nadaljevati.

Naša uredniška politika temelji na temah, ki so pereče v naši družbi in so pomembne za naše bralce.

Kako predvidite? kakšni so pritiski? Se pravi, ali obstaja praksa zunanjih ali notranjih pritiskov? Kakšna je ustaljena praksa pritiskov oz. dajanja navodil?

Pritiski seveda so. Malo prej sem že povedala na kakšen način deluje ta oblast; z namenom, da bi ustvarila popolni monopol nad informiranjem javnosti. V našem časopisu so v zadnjih treh letih pritiski ogromni, zato ker smo eni izmed redkih, ki imajo svojo profesionalno in objektivno uredniško politiko. Imamo kredibilne novinarje, ki imajo svojo integriteto in spoštujejo novinarsko etiko. V takšnih okoliščinah je zelo težko delovati, ampak še vedno delamo in vztrajamo. Imamo neko našo intelektualno publiko, ki bere naš časopis, vendar se zavedamo, da to ni dovolj. Metode, ki jih prevladujoči politični akterji uporabljajo, da bi nas utišali so tožbe, ki znašajo 10.000 evrov in več. Mene osebno so enkrat nepravilno obsodili za uporabo obrekovanja, pa se je potem odzval Helsinški odbor in ostale mednarodne organizacije, da je bila ta sodba izničena. Do zdaj smo večkrat plačali denarno globo. Nad nami izvajajo klasičen mobing z upanjem, da se bomo ustrašili. To so travmatične izkušnje, ko morate biti na sodišču tri dni v tednu. Tam pa vidite degradirane sodnike, ki so v strahu za svojo prihodnost, če vas ne obsodijo.

Kakšen je vpliv vašega časopisa v družbi? Kakšna je vaša vloga kot novinarja/urednika v družbi?

Včasih je bil *Fokus* eden izmed najbolj vplivnih revij v naši državi. Mislim, da je še vedno tako, vendar se je težko boriti z monopolom medijskih hiš, ki so glasniki prevladujoče stranke. Vsekakor vztrajamo, in upamo, da bodo prišli boljši časi, ko bo svobodna misel in kritično razmišljanje znova del naše civilne družbe. Glede na trenutno stanje in obstoj medijske mafije v naši državi, se naš časopis zelo dobro prodaja.

Kakšna je vloga SE in OVSE pri zagotavljanju svobode medijev v Makedoniji? Vsako leto objavljajo priporočilna mnenja in poročilo o trenutnem stanju, vendar z vidika nekoga, ki dejansko dela na tem področju, me zanima kaj vi menite o tem? Se v vašem delu pozna vpliv teh dveh mednarodnih organizacij ali ne?

SE in OVSE so zelo aktivni pri nas. Naš časopis sodeluje z OVSE in velikokrat je tudi sama Dunja Mijatović reagirala na dogajanja v našem medijskem prostoru, vendar za naše oblasti in državne institucije to nič ne pomeni. Kot novinarji, poskušamo upoštevati vsa priporočila in nasvete, ki prihajajo s strani SE in OVSE, vendar veliko stvari oz. sam problem ni v malem številu neodvisnih medijev, ampak v večinskih medijih, ki so instrument prevladujoče politične stranke. Mislim, da je OVSE trenutno najbolj aktiven, da spremeni trenutno stanje v naši državi, kar se tiče svobode medijev.

Priloga B: Intervju z Borjanom Jovanovskim

Urednik in novinar spletnega časopisa in televizije *Nova TV*, Skopje, 14. januar 2014

Kakšna je uredniška politika vašega časopisa/medija in kakšno je stanje uredniških politik v vaši državi? Kakšni pritiski obstajajo, o čem naj se piše oz. ne piše? Kakšni so bili kriteriji (news value) izbire (kaj se bo objavilo ali ne)?

Uredniška politika v Makedoniji odseva stanje novinarstva in "objektivnega poročanja" v naši državi. Težko je govoriti o avtentični uredniški politiki v kateremkoli mediju, ki bi bil sposoben slediti strateškim interesom države in objektivno obveščati civilno družbo - to kar je njegova primarna naloga. To je tako zaradi tega, ker so danes vsi mediji v funkciji političnih strank ali drugih močnih akterjev v družbi. Torej, so nekakšna podaljšana roka politike in "obveščajo" o že vnaprej določenih in naročenih temah, ki niso nujno najbolj pomembne družbene teme. V takšnih okoliščinah je zelo težko opravljati osnovno novinarsko funkcijo – neodvisno obveščanje in kritiko državnim institucijam. Mainstream mediji v Makedoniji danes ustrezajo interesom prevladujoče stranke in tudi zato ne moremo govoriti o uredniški politiki, temveč samo o strankarski agendi.

Kakšne so bile sankcije/nagrade v primeru, da ste/niste opravili svojega dela v skladu z navodili, ki ste jih dobili (če ste jih)?

Sankcij kot takšnih ni bilo, vendar pa so bili pritiski. V takih situacijah je zelo pomembna integriteta samega novinarja, zaradi tega, ker tisto, kar določa dobrega novinarja, je njegov karakter in osebna integriteta, da ne "pade" na določene pritiske. Žal, je vedno manj takih novinarjev, ki zdržijo pod pritiskom, ampak to je mogoče rezultat trenutnega političnega stanja in samih družbeno-političnih okoliščin.

Kako, po vašem mnenju politično stanje vpliva na novinarsko etiko oz. načelo objektivnega poročanja? Če DA, v kolikšni meri in na kakšen način?

Bil sem v situacijah, v katerih sem moral narediti določene kompromise, vendar ne do te mere, da bi moral kršiti novinarski kodeks. Vedno in povsod obstajajo poskusi s strani političnih elit, da zameglijo realno dogajanje in omejijo načelo objektivnega poročanja, vendar znova je tukaj vprašanje integritete posameznega novinarja, ali bo to dovolil ali ne.

Kako se je vloga medijev spreminjala v obdobju 20ih let? Kako bi po vašem mnenju ocenili svobodo medijev/javnega informiranja v vaši državi danes?

Mediji v Makedoniji nikoli niso bili na nivoju na katerem bi morali biti, torej nikoli niso bili neodvisni korektor oblasti, objektivni informator za civilno družbo. Vedno so bili mediji v funkciji prevladujočih političnih in gospodarskih elit, v različnih obdobjih v različni intenzivnosti, vendar pa nikoli ni bilo tako kot je danes. V začetku devetdesetih, od naše neodvisnosti je novinarstvo v Makedoniji imelo logičen razvoj, kot mlada demokracija so se zadeve razvijale v eno zaželeno smer - neodvisni mediji, aktivna in kritična civilna družba in profesionalno novinarstvo. Menim, da je bil leta 2008 storjen poseben vdor v neodvisno novinarstvo in svobodo medijev v Makedoniji. Leta 2008 so bili mediji v Makedoniji povsem degradirani in postavljeni na raven iz leta 1991. Politični zaporniki, kot je primer novinarja Kežarovskega in ostali, so samo primer oz. ilustracije tega vdora v svobodo medijev in na občutljiv in fragilen medijski sistem v naši državi. Danes imamo degradirano in ničvredno stanje medijev.

Kakšna je vloga SE in OVSE pri zagotavljanju svobode medijev v Srbiji? Vsako leto objavljajo priporočilna mnenja in poročilo o trenutnem stanju, in me zanima kaj vi menite o tem, torej iz vidika nekoga, ki dejansko dela na tem področju? Se v vašem delu pozna vpliv teh dveh mednarodnih organizacij ali ne?

Njihovo mnenje v praksi nič ne spremeni, vendar vsekakor pomeni nekaj in vpliva na določen način. Kot novinar in urednik menim, da niti mi sami ne smemo pričakovati in dovoliti, da bo mednarodna skupnost reševala naše probleme, zato ker jih pač ne bo. Oni nas opozarjajo in svetujejo, da ne pozabimo kakšni so principi in vrednote, ki se jih moramo kot novinarji držati. Glede na njihovo avtoriteto, njihova priporočila imajo vpliv, ampak bi lahko imeli še večjega če bi sama novinarska skupnost pokazala večjo integriteto in profesionalnost.

Kako predvidevate kakšni so pritiski? Se pravi, ali obstaja praksa zunanjih ali notranjih pritiskov? Kakšna je ustaljena praksa pritiskov oz. dajanja navodil?

Pritiski seveda obstajajo, vedno in povsod, ne samo pri nas. Problem naše medijske sfere je v tem, da je preveč pritiska s strani državnih institucij, ki so tako kreirani, da degradirajo novinarsko dejavnost. Kot novinar lahko rečem, da se je včasih zelo težko ubraniti zunanjim pritiskom.

Pravite, da svoboda medijev v Makedoniji ni, kritične mase s strani civilne družbe ni, torej to je dejansko stanje danes v državi. Zanima me vaše mnenje o tem, kako in kaj naprej?

Rešitev vedno obstaja, vendar je to v veliki meri odvisno od samega ljudstva – koliko si ljudje zares želijo, da imajo neodvisne in objektivne medije. Mi imamo intelektualno elito, ki je popolnoma zaspana in tako rekoč ne naredi nič. Vsaka družba potrebuje vrednote na katerih bo temeljila in bo težila k razvoju in izboljšanju, ter ne političnemu konformizmu. Menim, da tudi tisti majhen del novinarjev, ki še vedno delajo profesionalno in želijo narediti spremembo, zelo težko preživlja te težke čase, zaradi tega ker so temeljne demokratične vrednote, na katerih temelji naša država, pod napadom in tudi zaradi težke ekonomske situacije. Živimo v intelektualni apatiji in to je kazalec, ki nam kaže na to, da smo sami krivi za to, kar se nam dogaja. Če nas primerjam s Srbijo in Črno goro, lahko rečem, da smo zadnji na lestvici kar se tiče medijske svobode in kakovosti novinarstva. Celó v Črni gori, ki je zelo majhen medijski trg obstajajo kritični mediji, ki ne glede na pritiske vseeno opravljajo svoje delo profesionalno.

Raziskovalno novinarstvo v Makedoniji - ja ali ne?

Raziskovalno novinarstvo v Makedoniji je danes na ravni incidentnega novinarstva kar pomeni, da ga je zelo redko, ali ga skoraj ni. Ni novinarjev, ki bi se spuščali v to, zaradi tega ker sta potrebna celotna ekipa in sistem, ki deluje. Tega pri nas trenutno ni. Seveda so potrebna tudi finančna sredstva. V tem medijskem sistemu, ki ga trenutno imamo, se od medijev pričakuje, da bodo servis oz. podaljšana roka politikov in gospodarstvenikov in to seveda ni novinarstvo.

Priloga C: Intervju z Darkom Šukovićem

Ustanovitelj neodvisnega radia *Antena M* ter urednik eminentne televizijske oddaje "Živa resnica", Podgorica, 27. november 2014

Kako se je vloga medijev spreminjala v obdobju 20ih let? Kako bi po vašem mnenju ocenili svobodo medijev/javnega informiranja v vaši državi danes?

Menim, da se uredniška politika ni bistveno spremenila. Danes, podobno kot dvajset let nazaj imajo mediji funkcijo, da izvajajo propagando in da zabavajo občinstvo, namesto, da bi objektivno informirali in izobraževali svoje občinstvo.

Kako bi po vašem mnenju ocenili svobodo medijev/javnega informiranja v vaši državi danes?

Verjamem, da je približno na isti ravni kot v ostalih državah naše regije. Kaj se mi zdi pomembno? Dejstvo, da se mogoče omejena neodvisnost medijev ne moremo izključno omejiti na RTVCG, zaradi tega ker kljub temu, da je javna radiotelevizija in v svojem poročanju premalo kritična do vlade in politikov, je ta omejena neodvisnost prav tako problem privatnih medijev, ki so pod velikim vplivom svojih lastnikov in posledično njihovih ožjih poslovnih in političnih centrov moči. Na ta način, je končni medijski "produkt" v določeni meri pristranski. Seveda, v obeh primerih ne govorim o navadni instrumentalizaciji medijev v Črni gori s strani prevladujočih političnih elit, ampak da moramo se zavedati dejstva, da so določene teme in osebe "tabu". Vsekakor je najbolj pomembno, da vsak novinar ali urednik, ki želi biti profesionalen in objektivni, in seveda, ki mu je mar za resnico, ne sme dovoliti, da je pri svojem delu oviran in ostane neodvisen in svoboden v svojem delu.

Kakšne so vaše predstave o poslanstvu novinarjev in medijev v vaši državi (naloge, funkcije, vrednote novinarskega sporočanja)?

Dramatično je malo javnih glasil ali medijev, urednikov in novinarjev, ki pravzaprav želijo biti v funkciji javnosti in novinarskega poklica. Na revnem ekonomskem in medijskem trgu je skoraj nemogoče preživeti samo na podlagi kvalitetnega medijskega produkta. Iz tega razloga, se mi v Črni gori in mogoče širše v naši regiji, potapljamo v politične propagande, prikriti marketing, brutalno komercializacijo medijskih prispevkov ali najbolj vulgarne tabloidnosti. Preveč je takšnih urednikov, ki vedo premalo in so samo marionete - podaljšana roka lastnikov medijev. Novinarji delajo za mizerne plače in redki so tisti, ki si lahko privoščijo normalno življenje od novinarske plače. Posledično jim njihov ekonomski položaj preprečuje, da bi pisali svobodno in nepristransko, zaradi tega, ker so odvisni od zadovoljstva svojega lastnika. Vendar le ponavljam, da obstajajo mediji v Črni gori, uredniki in novinarji, ki predstavljajo

vzor, da se lahko dela nepristransko, objektivno in svobodno. Ampak, ali moram še povedati, da je takih ljudi manj kot število prsti na eni roki?!

Kako, po vašem mnenju politično stanje vpliva na novinarsko etiko oz. načelo objektivnega poročanja? Če DA, v kolikšni meri in na kakšen način?

Če se navežem na prejšnji odgovor in kar nadaljujem, je ta vpliv oz. vpliv političnih pritiskov na novinarsko etiko v Črni gori porazen. Najbolj opazen je v časopisih oz. pisanih medijih in na spletnih medijih. Jezik teh medijev zelo odkrito uvrščam v jezik različnih političnih strank, ki so se že zdavnaj spustili zelo nizko pod meje dobrega okusa. Pisanje *ad hominem* je postalo manira, tako tudi nespoštovanje zasebnosti, žalitev, obrekovanje...vse to, kar je samo par let nazaj bilo nedopustno v javnem diskurzu v tako mali, konzervativni črnogorski družbi. Zahvaljujoč takšnim vrstam novinarstva, je ljudsko dostojanstvo postala izginjajoča kategorija v Črni gori. Trenutno pri nas obstaja neka vrsta parafraziranega gesla Slobodana Miloševića (naj vas spomnim, da je bil njegov moto: "če ne vemo kaj delamo, vemo kako se boriti) - "ne znamo pisati, ampak znamo pljuvati po ljudeh"?! Faktografski žanrov skoraj ni. Lahko najdete prispevek, ki nima dejstva, ampak prispevek brez mnenja, tega pa nikakor. Analitična besedila, namesto argumentov in dejstev, vsebujejo samo diskvalifikacije, degradacije in nezaslišane direktive! V Črni gori lahko kupite pet dnevnih časopisov, lahko pogledate vse njihove spletne strani, torej vedno in znova raziskujete, ampak na koncu pa ostanete popolnoma neinformirani. Pozitivna izjema je spletna stran portala Analitika, ki odmeva s svojo verodostojnosto in spoštovanjem etičnemu kodeksu.

Kakšna je uredniška politika vašega časopisa/medija in kakšno je stanje uredniških politik v vaši državi? Kakšni pritiski obstajajo, o čem naj se piše oz. ne piše? Kakšni so bili kriteriji (news value) izbire (kaj se bo objavilo ali ne)?

Radio *Antena M* je popolnoma drugačno glasilo. Ustanovljeno je bilo leta 1994 z namenom, da bi ljudje imeli javno glasilo, ki bo govorilo proti vojni in nestabilnosti Črne gore, proti režimu Slobodana Miloševića ter njegovim zaveznikom znotraj Črne gore. Do danes je *Antena M* Radio ostal prepoznaven po verjetno najboljšem informativnem programu v naši regiji (13 let brez demant), urbanih zvokih (naš program ne predvaja "narodnjakov", turbo folka ter pop muzike) in vrhunskem humorju (oddaja *The books of*, je naš zaščitni znak). Realno gledano, ne glede na to, da je privatni medij *Antena M* radio, je bolj javno glasilo kot pa samo radijska postaja v Črni gori. Nimamo nobenih problemov s pritiski, saj pritiskov ni. Nimamo jih zaradi tega, ker so se z ene strani oblasti zavedale, da smo imuni na njihove poskuse, da preprečijo,

da informiramo ljudi, z druge strani pa je poskus nekaterih solastnikov, da bi radio postavili v funkcijo lastnih političnih ambicij že zdavnaj propadel in tako so oni zapustili naš radio ali pa so bili popolnoma marginalizirani, saj radijska politika ni takšna.

Naša uredniška politike, počiva na zelo jasno zastavljenih postulatih. *Antena M* je od samega začetka verjela v suverenost Črne gore, afirmirala črnogorsko nacionalno identiteto, sprejela vse državljane Črne gore ter je vedno imela proti vojno usmeritev. Hkrati, je izrecno spoštovala načelo resnične in točne informacije, predpostavko nedolžnosti, ter enakost vseh političnih akterjev. Kot primer vam lahko povem, da smo letos praznovali 20. obletnico in da so bili na naši obletnici prisotni tako pozicijski kot opozicijski predstavniki. Takšen kontrast ljudi ni bilo možno videti niti na obletnici naše državnosti, niti ob dnevu neodvisnosti ZDA na ameriškem veleposlaništvu v Podgorici.

O temah, ki bodo obravnavane v naših oddajah odloča urednik informativne oddaje v dogovoru z novinarji. Kriteriji so pomembnost, aktualnost in zanimivost te informacije. Jaz, kot glavni urednik, analiziram oddaje in pod pogojem, da urednik to od mene zahteva, podam svoje mnenje o izbiri teme in načinu na katerega je ta tema predana občinstvu. Urednik ni omejen, da mora upoštevati moje mnenje, ampak je dolžan razložiti redakcijskem odboru o svoji logiki zakaj se je odločil, da obravnava to določeno temo in na takšen način. Tveganje, da urednik dobi kakšno kazen obstaja samo v primeru, da je kršil profesionalne standarde in novinarsko etiko.

Kako predvidevate kakšni so pritiski? Se pravi, ali obstaja praksa zunanjih ali notranjih pritiskov? Kakšna je ustaljena praksa pritiskov oz. dajanja navodil?

V naši redakciji sem jaz edini, ki lahko vpliva na novinarje in jaz tega ne počnem. Bolj resnih poskusov, da nekdo vpliva na nas kot medij, pa se ne morem spomniti.

Kakšen je vpliv vašega časopisa v družbi? Kakšna je vaša vloga kot novinarja/urednika v družbi?

Menim, da je nehvaležno govoriti o sebi, ampak lažna skromnost niti ni rešitev. Jaz absolutno verjamem v to, kar mi vsi skupaj delamo na Anteni M. Prepričan sem, da prispevamo, da se črnogorsko novinarstvo in nasploh civilna družba izboljšujeta. Točno zaradi tega, ker smo dokaz za to, da lahko spoštujemo vse principe in načela našega poklica, in po dvajsetih letih smo še vedno tu kjer smo, tudi če je to na robu obstoja, smo kritik vsake oblasti.

Kako se kaže pristranskost poročanja v drugih medijih in kako v vašem?

Kot ste že lahko opazili iz najinega pogovora, v Anteni M ni privrženosti v slabem pomenu. Zato ker so na ravni faktografskih žanrov, dejstva sveta, in o ravnovesju vseh pogledov na probleme, ki ji ima naša družba, zelo skrbno poročamo. Kadar je treba, se v naših komentarjih javno opredelimo glede teh problemov, sklicujoč se na vrednostni sistem, ki ga zagovarjamo. Tendencioznost je vsekakor zelo pogosta in drastična. Pojavi se na klasičen in moram reči nesuptilen način – molčimo glede tistih stvari, ki ne odgovarjajo našim interesom, to so dezinformacije, polresnice, propagande, kolumne in tabloidni članki...

Kakšna je vloga SE in OVSE pri zagotavljanju svobode medijev v Srbiji? Vsako leto objavljajo priporočilna mnenja in poročilo o trenutnem stanju, in me zanima kaj vi menite o tem, torej iz vidika nekoga, ki dejansko dela na tem področju? Se v vašem delu pozna vpliv teh dveh mednarodnih organizacij ali ne?

Vloga OVSE se je v zadnjih mesecih spremenila na boljše, od kadar je na čelu misije OVSE v Črni gori prišla nekdanja novinarka Janina Hrebičkova. Prej, je naredila več škode kot koristi!? Nekaterih ukrepov Sveta Evrope se komaj spomnim tako, da vam to vse pove o njihovem angažiranju in proaktivnosti v Črni gori.

Mogoče se mi ena stvar zdi osebno bolj pomembna za vaše raziskovanje. Delegacija EU in vse nadrejene pisarne v Bruslju, oddelki za novinarstvo in svobode medijev znotraj OVSE, različna "ugledna" združenja, kot primer lahko vzamemo Reporters without borders in podobno, so bili v Črni gori zelo pomemben del problema, in ne rešitve!? Kot prvo, so za vsa ta leta pokazali, podobno kot črnogorska vlada, da želijo imeti svoje medije preko katerih bodo sporočali črnogorski vladi stvari, ki jih uradno ne morejo sporočiti. Zato so bili tudi leta in leta politična in finančna podpora časopisom *Vijesti*, *Monitor* in *Dan* - to so časopisi, ki niso bili v funkciji neodvisnega novinarstva, ampak v funkciji obračunov njihovih lastnikov z črnogorsko vlado. Druga stvar je to, da so vsi ti časopisi dolga leta trmasto govorili o pomenu svobode medijev, ampak o odgovornosti za javno besedo ni bilo niti besede. Niti takrat, ko so razvijali teorijo o spoštovanju profesionalnih standardov in eufizma o cenzuri!? Zadnja stvar je ta, da nikoli niso odkrito povedali, da uredniška politika RTVCG ni ustrezna, zaradi tega ker so bili prestrašeni, da bodo na ta način javno nasprotovali lastnikom - prevladujoči politični eliti.

Če lahko rečem v tem kalkuliranem, nekompetentnem ukvarjanju z mediji, vse te mednarodne institucije so prispevale k eroziji kvalitetnega novinarstva. In danes ponavljajo iste napake. Strastno obsojajo kampanjo, ki jo časopis *Informer* vodi proti vodji ene nevladne organizacije

v Črni gori, ampak so tiho glede kampanje časopisa *Vijesti*, ki se izvaja proti rektorici Univerze v Podgorici. V obeh primerih, gre se za nesprejemljive metode osebnih diskvalifikacij in degradacij, seksizma, primitivnih aluzij ter vdiranja v zasebnost...

Raziskovalno novinarstvo v Črni gori - ja ali ne?

Na to vprašanje po navadi odgovarjam s citatom ene moje kolegice: "Raziskovalno novinarstvo v Črni gori je podobno neznanemu letečemu predmetu - vsi govorijo o njem, a noben ga ni videl".

Zdaj pa zares, drugače niti ne more biti, če imamo v mislih število novinarjev, in finančno moč redakcij. To kar ni dobro, je uspeh s katerim se prodajajo zgodbe, ki naj bi bili del raziskovalnega novinarstva - to je njegov surogat, objavljanje prispevkov, ki so zasnovani na naročilu, z namenom, da bi kompromitirali politična ali poslovna rivalstva... Znana afera 'Listing', ki jo je časopis *Dan* razglasil za raziskovalni dosežek brez konkurence, ni bilo nič več, kot objavljanje brez predhodnega preverjanja nekega seznama (kasneje so ugotovili, da je bil ponarejen), telefonskih pogovorov, ki so v njihovo redakcijo prišli po pošti?! Še le takrat sta takratni premier Igor Lukšić in šef diplomacije Milan Roćen prišla na tiskovno konferenco in demantirala, da sta imela pogovor prekupčevalcem mamil Darka Šarića. To je bilo prvič, da je časopis *Dan* objavil drugo plat zgodbe!

Priloga Č: Intervju z Fadiljem Lukajem

Novinar, namestnik direktor v *Tanjug*, Srbija, Beograd 30.december 2013

Kakšne so vaše predstave o poslanstvu novinarjev in medijev v vaši državi (naloge, funkcije, vrednote novinarskega sporočanja)?

Kaj je interes javnosti? Interes javnosti je hitro, odgovorno, celovito in točno informiranje. To je delo informativnih agencij in vseh novinarjev, ki delajo in v njih sporočajo prve novice javnosti, zato je vloga informativnih agencij ključna v družbi. Namreč, osnovni postulat oz. temelj vsake demokratične družbe je to, da so državljani informirani. Primarno delo naše agencije in vsake druge je, da obvešča o tem kaj se je zgodilo v našem mestu, državi in v tujini. Torej, mi se razlikujemo od medijskih hiš v tem, da mi sporočamo informacije javnosti brez kakršnihkoli dodatkov in sporočamo samo dejstva, ki so preverjena. Brez političnih, religijskih, osebnih ali kakršnihkoli drugih komentarjev. Velikokrat se ostali mediji sklicujejo na *Tanjug* kot osnovni vir za njihovo informacijo, ki jo potem razvijejo v reportažo, daljši

članek in podobno. Vendar naš primarni cilj je imeti preverjeno informacijo, brez kakršnihkoli zgodb in dodatnih komentarjev. Naša uredniška politika je zelo enostavna in sicer hitro, objektivno in stalno zagotavljanje informacij o dogodkih v Srbiji in po svetu.

Če do nas pride določena informacija, je mi ne moremo objaviti brez, da bi jo preverili. Torej, za vsakega novinarja in urednika je izjemno pomembno to, da ima preverjene informacije in sicer pri treh virih, ker ima objavljane informacije, ki niso preverjene in v najhujših primerov niso točne, lahko posledice za našo agencijo. Od točnih in objektivnih informacij je odvisna tudi kredibilnost in ugled te informativne agencije. Iskreno menim, da je novinarska etika na Balkanu v zelo slabem stanju. Jaz delam kot novinar že 30 let in sem imel priložnost izkusiti različne družbene in politične pogoje dela in zato menim, da je na Balkanu ali prostoru bivše Jugoslavije novinarska etika še vedno ogrožena. Seveda, vedno obstajajo izjeme v pozitivnem smislu in to je treba tudi izpostaviti, vendar imamo na Balkanu problem z novinarsko etiko. Zelo malo je novinarjev, ki se ukvarjajo z raziskovalnim novinarstvom.

Kako se je vloga medijev spreminjala v obdobju 20ih let? Kako bi po vašem mnenju ocenili svobodo medijev/javnega informiranja v vaši državi danes?

Svoboda medijev v Srbija obstaja, vendar so mediji vedno odvisni od svojega vira financiranja. Jaz sem na tej funkciji - namestnik direktorice *Tanjuga*, že štiri leta in nimam izkušenj s pritiski ter dvomim, da jih ima ona. Mogoče predvsem zaradi tega ker je *Tanjug* informativna agencija, ki nima nič z nobeno politično stranko ali vejo. Mi samo prenašamo dejstva, potem pa je na ostalih medijih, da pišejo reportaže, daljše članke ter da podajo svoje mnenje. Nas nihče ne kliče, da bi nam povedal, kaj mi lahko objavimo ali česa ne smemo. Ravno nasprotno, mi sami izbiramo kaj bomo objavili in kateri vir bomo uporabili. Mi opravljamo svoje delo zelo profesionalno in odgovorno, zato tudi nobena politična veja ni povezana z nami, mi sodelujemo korektno in profesionalno z vsemi. Ne delamo 'spinning', ne pišemo naših osebnih ali kakršnihkoli drugih mnenj. Mi prenašamo informacijo tako, kot je bila povedana. Upoštevamo etični kodeks novinarjev. Naša uredniška politika je neodvisna, to vam lahko zatrdim. Jaz ne bi delal to kar delam, če bi delal proti lastni volji in prepričanju. Celo v času bombardiranja Srbije leta 1999, smo samo prenašali informacije brez tega, da bi dodajali komentarje. Vedno skrbimo za to, da ni lažnih informacij, da je jezik izražanja na najvišjem nivoju in objektivni. Vedno spoštujemo naše sogovornike in javnost, ki je pravzaprav naša ciljna skupina. Naša agencija ima tradicijo in vsi mediji v regiji skupaj nimajo toliko izkušenj kolikor jih ima *Tanjug*. Agencija ima kapaciteto oz. infrastrukturo, da

lahko pokrije vse politične, gospodarske, družbene, kulturne in ostale dogodke. Ljudje so danes zelo informirani, zaradi družbenih mrež in spleta. *Tanjug* je imel obdobje (to je bilo 6 let nazaj), ko ni deloval tako kot mora, zaradi raznih finančnih problemov. Vendar pet let nazaj se je *Tanjug* na novo rodil, in mi se ukvarjamo z novinarstvom, kar pomeni, da spoštujemo novinarski etični kodeks in delamo po svojih najboljših močeh. Svojim uporabnikom oz. širši javnosti ponujamo celotno informacijo – video, besedilo in slika. Novinarstvo je drag poklic, vendar ne dobičkonosen. Vsak, ki financira določen medij plasira informacije, ki so v njegov prid – to ni novinarstvo. Mi puščamo naše uporabnike, da sami sklepajo o dogajanjih. Torej, mi podamo preverjeno informacijo, na njih pa je kaj bodo sklepali o tej informaciji.

Novinarstvo je izziv. Težko je povedati kdaj je bilo lažje. Jaz se spomnim tudi kako je bilo delati v času Josipa Broza Tita. Bistvo agencijskega novinarstva je v tem, da sporočimo kaj se je zgodilo. Torej, da sporočimo informacijo pravočasno in objektivno in ne, da kreiramo zgodbe. Zato imajo agencijski novinarji dostop tako rečeno povsod. Najtežje je bilo delati v času Miloševića in obdobju devetdesetih, ker ni bilo telekomunikacijskih sredstev kot danes. Agencijski novinarji ne smejo narediti napake, tudi če jo, so dolžni takoj objaviti demant. Danes imamo večjo odgovornost pri novinarskem delu, vendar je bilo težje delati v devetdesetih, predvsem zaradi pomanjkanja komunikacijskih sredstev. V interesu javnosti je, da ima država informativno agencijo.

V času vojn v devetdesetih je *Tanjug* vseeno dajal informacije javnosti in je skušal ostati objektivni. Takrat je imel *Tanjug* predstavnike v celi bivši Jugoslaviji, ZDA, Rusiji in še kje drugje po svetu.

Kako predvidevate kakšni so pritiski? Se pravi, ali obstaja praksa zunanjih ali notranjih pritiskov? Kakšna je ustaljena praksa pritiskov oz. dajanja navodil?

Pritiski ne obstajajo v naši agenciji, to vam trdim. Vendar kolikor jaz spremljam dogajanja, v ostalih medijih pritiski obstajajo. Znova odvisno od vira financiranja. Ni pametno, da se preko medijev objavljajo politične in ostale afere.

Kakšna je uredniška politika vašega časopisa/medija in kakšno je stanje uredniških politik v vaši državi? Kakšni pritiski obstajajo, o čem naj se piše oz. ne piše? Kakšni so bili kriteriji (newsvalue) izbire (kaj se bo objavilo ali ne)?

Čim več informacij, to je boljše za javnost, vendar težje za nas novinarje in urednike, da določimo prave informacije. Ampak mi se ne ukvarjamo z informacijami, ki nimajo pomena. Ne ukvarjamo se s trženjem. Agencija objavlja izključno informacije, ki imajo značaj za splošno javnost. Ko urednik dobi obvestilo o določenem dogajanju je njegova naloga, da to obvestilo oceni, preveri informacijo in se odloči ali gre v objavo.

Kako, po vašem mnenju politično stanje vpliva na novinarsko etiko oz. načelo objektivnega poročanja? Če DA, v kolikšni meri in na kakšen način?

Vedno obstaja nevarnost, da se vi popolnoma predate svojemu delu in, da začnete absorbirati vsako informacijo, ki pride do vas. Zato je izjemnega pomena, da iz vseh obvestil, ki pridejo do vas, vi naredite informacijo in ne zgodbo. Na ta način prepustite vaši publiki – širši javnosti, da sama sklepa o tej določeni informaciji. Največja nevarnost pri novinarjih, ki spremljajo politična dogajanja je ta, da postanejo odvetniki političnih strank, politikov in ostalih akterjev v politiki. Torej to je najhujše, kar se lahko zgodi novinarju, ker tukaj on/a izgubi svojo kredibilnost kot profesionalc/ka. V naši agenciji se spoštuje načelo objektivnega poročanja in jaz nimam izkušenj s tem, da bi politično stanje vplivalo na novinarsko etiko naših zaposlenih.

Raziskovalno novinarstvo v Srbiji – ja ali ne?

Raziskovalno novinarstvo je prihodnost novinarstva, vendar zahteva materialno in finančno podporo ter veliko več vztrajnosti, potrpežljivosti in dela. Za to potrebujete celotno ekipo, ki bo vse informacije preverila, ne samo zaradi točnosti informacij, ampak tudi s pravnega vidika, da vas ne bo na koncu nekdo tožil. Brankica Stanković je primer dobrega raziskovalnega novinarja. Potrebno je veliko časa, da bi ljudje v tej regiji razumeli, da ni teorije zarote in da je novinarska etika najbolj pomembna.

Kakšna je vloga SE in OVSE pri zagotavljanju svobode medijev v Srbiji? Vsako leto objavljajo priporočilna mnenja in poročilo o trenutnem stanju, in zanima me kaj vi menite o tem, torej iz vidika nekoga, ki dejansko dela na tem področju? Se v vašem delu pozna vpliv teh dveh mednarodnih organizacij ali ne?

Imamo komunikacijo z OVSE in SE, uporabljajo naše informacije. Torej imamo korektno sodelovanje, zato ker ima *Tanjug* kredibilnost. Ne morem reči, da se njun vpliv pozna, zato ker smo mi neodvisna informativna agencija. Vsekakor nas spodbujajo, da delamo bolj kakovostno.

Priloga D: Intervju z Aleksandarom Vasićem

Urednik informativnega programa Televizije Pink, Srbija, Beograd 29. maj 2014

Kako se je vloga medijev spreminjala v obdobju 20ih let? Kako bi po vašem mnenju ocenili svobodo medijev/javnega informiranja v vaši državi danes?

Situacija na področju medijev v Srbiji se je drastično spremenila v zadnjih 20 letih. Največja sprememba se je zgodila 5. oktobra 2000. Lahko rečem, da je bilo pred 5. oktobrom eno obdobje, po 5. oktobru 2000 pa popolnoma drugo. Splošno znano je, da sta v obdobju pred 5. oktobrom 2000 obstajali 2 vrsti medijev: režimski mediji - tisti, ki so podpirali režim Miloševića in tisti, ki so bili na drugi strani oz. neodvisni mediji, ki so nasprotovali režimskemu poročanju. To je bilo res vidno in v neodvisnih medijih si lahko nekaj časa prebral karkoli. Za razliko od neodvisnih medijev, je bila v režimskih medijih situacija celo shizofrenična, ker so bile podane informacije zelo omejene, dostikrat napačne in na splošno niso imele za cilj informirati družbo, ampak jo omejiti. Včasih so bile novice zelo različne. Pro-režimske novice so kazale svojo plat zgodbe, neodvisne pa drugo. Bilo je zelo nerealno glede na to, da so bile vse novice in tiskani mediji pripravljeni večinoma v Beogradu. Danes tega ni več, od leta 2000 so mediji v Srbiji 'zmedeni' če lahko temu tako rečem. Nimajo jasno zastavljenih ciljev, ne vedo kdo je nasprotnik oz. koga morajo kritizirati in zato so si vsi mediji v Srbiji medsebojno zelo blizu po vsebini. Tisto kar je trenutno velik problem v Srbiji, ki se odraža tudi na medijih, je poslabšana ekonomska situacija, ki se direktno prenaša na slabo stanje medijev v Srbiji - tako na medijsko svobodo kot tudi na samo kakovost medijske vsebine. Srbija se v zadnjih 20ih letih razlikuje od ostalih držav v regiji zaradi t.i. "medijske inflacije" - 400 elektronskih medijev, nacionalnih, regionalnih in lokalnih; in to je preveč. V tej "medijski inflaciji" je kakovost na zelo nizkem nivoju, ne samo vsebinska, ampak tudi kadrovska, tehnična in profesionalna. Opažam padec novinarskega standarda in kakovosti. Raziskovalno novinarstvo je krona javnega informiranja, vendar zaradi slabe ekonomske situacije in "medijske inflacije" je v Srbiji tega zelo malo oziroma ga skoraj ni več. Kot bi jaz temu rekel, drag šport, ki ne prinaša takšnega zaslužka kot rumeni tisk. Zato je opazen tudi vzpon komercialnih medijev, ki obravnavajo apolitične, lahke teme, ki so ljudem zabavne. Raziskovalno novinarstvo ni zanimivo za širše prebivalstvo, mogoče za intelektualno elito in akademski svet, vendar ne za navadnega državljana.

Kakšne so vaše predstave o poslanstvu novinarjev in medijev v vaši državi (naloge, funkcije, vrednote novinarskega sporočanja)?

Novinarska etika obstaja in kot je splošno znano, se nekatere stvari lahko počnejo, ostale ne. In tako to tudi deluje. Kvaliteta urednikov je padla predvsem zaradi zgoraj omenjene "medijske inflacije" in danes je lahko v Srbiji urednik informativne oddaje ali časopisa vsakdo - to govori o tem, da je kakovost na zelo nizkem nivoju.

Kako, po vašem mnenju politično stanje vpliva na novinarsko etiko oz. načelo objektivnega poročanja? Če DA, v kolikšni meri in na kakšen način?

Politično stanje vsekakor vpliva na novinarsko etiko oz. na načelo objektivnega poročanja. Mediji naj bi bili objektivni kritik politike in zaradi tega odnosa medsebojno vplivata en na drugega. Včasih je zelo težko plasirati določeno informacijo in v očeh drugih ostati objektivni, vendar vsi mi, vsaj če izhajam iz sebe, lahko rečem, da poskušamo biti čimbolj objektivni in nepristranski. Vsaka informacija, ki jo objavljamo jo običajno dvakrat preverimo. Če v določeno informacijo dvomimo, potem je raje ne objavimo. V času volilnih kampanj se zna zgoditi, da poleg plačane politične propagande pride v javnost še kakšna druga informacija, ki tako ali drugače ni bila planirana. Vendar, to je sestavni del našega poklica. Če hoče katerakoli pozicijska ali opozicijska politična veja preko nas sporočiti določeno informacijo, potem najraje dovolimo, da ta oseba to naredi sama oz. to mi objavimo v obliki intervjuja ali se direktno sklicujemo na besede te določene osebe. Na ta način poskušamo ostati čim bolj nevtralni in profesionalni.

Kakšna je uredniška politika vašega časopisa/medija in kakšno je stanje uredniških politik v vaši državi? Kakšni pritiski obstajajo, o čem naj se piše oz. ne piše? Kakšni so bili kriteriji (news value) izbire (kaj se bo objavilo ali ne)?

Pink Televizija je privatni medij, ki je svojo popularnost dobil preko zabavne TV oddaje. Vsekakor, so v zadnjih nekaj letih informativne oddaje vedno bolj gledane in tudi pri nedavnih poplavah smo pokazali, da smo zahvaljujoč svoji mreži v regiji eni izmed prvih, ki so v ustreznem času odreagirali in pomagali prizadetim v poplavah. Zaradi svojih televizijskih postaj na celem Balkanu nenehno spremljamo dogajanja ne samo v Srbiji, ampak tudi v celotni regiji in na ta način obveščamo naše gledalce o aktualnostih doma in v svetu. V veliki meri tisto, kar je aktualno in pomembno za splošno javnost definira oz. odloča kakšna bo naša uredniška politika. To kar zanima naše gledalce je vsakdanje življenje, problemi s katerimi se srečuje navadni človek.

Kako predvidevate kakšni so pritiski? Se pravi, ali obstaja praksa zunanjih ali notranjih pritiskov? Kakšna je ustaljena praksa pritiskov oz. dajanja navodil?

Pritiski so in so vedno bili prisotni, včasih malo manj, včasih malo več. Vendar je to del našega poklica in mediji se morajo znati spopadati s takšnimi pritiski. Lahko rečem, da slaba ekonomska situacija vpliva na to, da novinarji uporabljajo tudi samocenzuro, saj če objavijo neko informacijo s katero bi lahko izgubili službo, potem jo zaradi strahu zagotovo ne bodo. Jaz osebno nisem bil v situaciji, da bi bil samocenzuriran, vendar vedno preverjam vse informacije dvakrat, da ne bi povzročil širitev dezinformacij.

Kakšen je vpliv vašega časopisa v družbi? Kakšna je vaša vloga kot novinarja/urednika v družbi?

Jaz sem v tem poslu več kot 20 let. Delal sem tudi v regulacijskem organu, ki je izdajal dovoljenja za vse televizije in radio postaje. Ne vem če lahko govorim o mojem vplivu na družbo, vendar vsekakor želim znotraj mojega delovnega okolja ustvariti kakovosten produkt in vedno delam na tem, da sem čim boljši in da so informacije, ki gredo v javnost iz naše informativne oddaje, aktualne, preverjene in nepristranske.

Kako se kaže pristranskost poročanja v drugih medijih in kako v vašem?

Naša medijska hiša se vedno izogiba kakršnikoli pristranskosti, za ostale ne bi rad govoril.

Kakšna je vloga SE in OVSE pri zagotavljanju svobode medijev v Srbiji? Vsako leto objavljajo priporočilna mnenja in poročilo o trenutnem stanju, in me zanima kaj vi menite o tem, torej iz vidika nekoga, ki dejansko dela na tem področju? Se v vašem delu pozna vpliv teh dveh mednarodnih organizacij ali ne?

Seveda, so njihovo mnenje in vsa priporočilna mnenja pomembna za vse nas, ki delamo na tem področju. OVSE in še posebej SE je od 5. oktobra 2000 zelo vztrajen v tem, da mora Srbija sprejeti določene evropske zakone. Pri nas obstaja nekakšna fama ali mantra, ki se ji reče 'evropski standardi' in ljudje so nori na te standarde. Situacija je sedaj taka, da ne obstaja enoten evropski standard, ampak različne prakse, izkušnje in skupni cilji ter vrednote, vendar pa medijski standard ni popolnoma isti v celotni Evropi. Pri nas imam občutek, da te organizacije skušajo - ne bi rekel vsiliti, ampak poenotiti notranje zakone z evropsko zakonodajo, kar je precej težko. Našim politikom je lažje samo pavšalno sprejeti vse te predloge in pokimati z glavo, vendar ko sprejmejo nek določen zakon ali priporočilo, ga

moramo mi uvesti v prakso in tukaj nastane problem. Na primer, ena izmed pripomb ali kritik je ta, da država ne sme imeti medijev v svojem lastništvu. Država je pri nas imela določen delež v skoraj vseh medijih in je praktično nemogoče, da ne bi imela niti enega odstotka lastništva. SE zaradi našega kandidatskega statusa v EU zahteva, da se mediji privatizirajo, kar po drugi strani za seboj potegne druge probleme - kakovost. Na ta način je tudi lažje izkoristiti medije kot instrument za realizacijo svojih interesov, saj bo urednik nekdo, ki je podaljšana roka lastnika in informacije bodo redkokdaj objektivne. Moje mnenje je, da so nam evropski standardi in vsa priporočila, ki prihajajo s strani SE in OVSE dani, zaradi tega, ker bodo z njihovo pomočjo mediji bolj kakovostni. To je eden izmed primerov kako SE vpliva na medijsko politiko v Srbiji. Ni dobro vsiliti privatizacije medijev, saj le-ta prinaša napačne ljudi na napačna delovna mesta, po drugi strani pa niti ni dobro imeti medijev v lastništvu države, ker imamo potem strankarske medije. Zato je najbolje izbrati srednjo pot in uskladiti vse akterje.

Kakšne so bile sankcije/nagrade v primeru, da ste/niste opravili svojega dela v skladu z navodili, ki ste jih dobili (če ste jih)?

Iz mojih izkušenj tega nisem zasledil, vendar je bilo v 90ih eno obdobje, ko je zares obstajala represija nad novinarji in uredniki, ki so razmišljali in pisali drugače od režima. Tudi v času bombardiranja Srbije leta 1999 je bilo nekaj kontroverznih umorov določenih novinarjev. Vendar, danes ne morem reči, da so novinarji sankcionirani.